SOME PAGES IN THE ORIGINAL CONTAIN FLAWS AND OTHER DEFECTS WHICH APPEAR ON THE FILM

Digitized in 2006
by
Thrinaina Informatics Ltd, Secunderabad, A.P., India.
(http://www.thrinaina.com)

From the original owned by
Sundarayya Vignana Kendram
and its partner Institutions

as part of the
British Library Endangered Archives Programme
supported by the
Lisbet Rausing Charitable Fund

Except for individual research purpose
any reproduction should be made with
written permission from the

Sundarayya Vignana Kendram,
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampally, Hyderabad - 500 044
Andhra Pradesh, India

COPYRIGHT STATEMENT

The copyright laws of the United States (Title 17, United States Code) and of India (Copyright Act of 1957) govern the making of photocopies or other reproductions of copyrighted material including foreign works under certain conditions. In addition, the United States extends protection to foreign works by means of various international conventions, bilateral agreements, and proclamations.

Under certain conditions specified in the laws, libraries and archives are authorized to furnish a photocopy or other reproduction. One of these specified conditions is that photocopy or reproduction is not to be used for any purpose other than private study, scholarship, or research. If a user makes a request for, or later uses, a photocopy or reproduction for purposes in excess of "fair use," that user may be liable for copyright infringement.

These institutions reserve the right to refuse to accept a copy order if, in their judgment, fulfillment of the order would involve violation of the copyright laws of the United States or India.

వీరాస్వామి

హరిశ్చంద్రమహారాజు నాటకము

చెన్నపట్టణము, 1898

Record no. 126

Vīrāsvāmi

Hariścandramahārāju nāṭakamu

Cennapaṭṭaṇamu, 1898

Record no. 126

SUNDARAYYA VIGNANA KENDRAM
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampalli
Hyderabad – 500 044, Andhra Pradesh, India

Bibliographic Record Target

వీరాస్వామి.
హరిశ్చంద్రమహారాజు నాటకము / వీరాస్వామినామక కవివరునిచే రచియింపబడినది. - చెన్నపట్టణము : శ్రీరంగవిలాసముద్రాక్షరశాల, 1898.
91 p. ;21 cm. (79-82 missing)
Record no. 126

Vīrāsvāmi
Hariścandramahārāju nāṭakamu / Vīrāsvāmināmaka kavivarunicē raciyimpabaḍinadi. - Cennapaṭṭaṇamu : Śrīraṅgavilāsamudrākṣaraśāla, 1898.
91 p. ;21 cm. (79-82 missing)
Record no. 126

35 mm microfilm
Image placement: IA (IIA) IB IIB   Date filming began:

సారస్వత నికేతనము

వేటపాలెం

పుస్తకము పేరు హరిశ్చంద్రయయాతిచరిత్రం

గ్రంథకర్త కె. వీరాస్వామి

పుస్తకము సంఖ్య ..... ౧౧౮.౫ వర్గ సంఖ్య

పొంగూరి తం

సారస్వత నికేతనము. వేటపాలెము.

గ్రంథ సంఖ్య. 9905

894.812
సంఖ్య. [illegible]

ఇందుక్రింద నుదహరించబడి యున్న తేదీలోపల నీ గ్రంథమును వాపసు చేయవలెను

24-7

1903

532
532
1064
1596
2650
28024

Kandayanaidu

Saraswata Niketanam,

శ్రీరస్తు.

612

శ్రీవాసుదేవపరబ్రహ్మణేనమః.

క్షత్త్రివంశపయఃపారావారరాకాసుధాకరుండును

సంగీతసాహిత్యవిద్యాపారీణుండునగు

వీరాస్వామినామకకవివరునిచేరచియింపబడిన

౧౯౦౫

హరిశ్చంద్రమహారాజనాటకము.

ఇయ్యది,

పండితులచేపరిష్కరింపఁబడి,

వంకాయల - కృష్ణస్వామిశెట్టివారి స్వకీయ,

శ్రీరంగవిలాసముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపించి ప్రచురింపంబడియె.

Saraswata Niketanam, Acc. No. Vet

చెన్నపట్టణము.

౧౮౯౮

ஹரிச்சந்திர மஹாராஜநாடகம்,

శ్రీరస్తు.

శ్రీశారదాంబాయైనమః.

హరిశ్చంద్ర మహారాజు నాటకము.

శా॥ శ్రీలక్ష్మీధవు రాఘవేంద్రు పదరాజీవంబు లర్చించి శ్రీ। మూలస్థాను నుతించి పద్మభవు సంమోదంబుతో నెంచి శ్రీ। శైలేంద్రాత్మజ వాగ్వధూటుల మదిం జర్చించి సేవింపుచుఁ। నాలంబోదరు ప్రస్తుతించెద మదీయాభీష్టసంసిద్ధికిన్॥

ఉ॥ శ్రీలలనాకళత్రయుత సీకుసుమప్రతిమాన గాత్రభూ। పాలకమస్తక ప్రకటభాసుర హేమకిరీటరత్నశో। భాలలితాంఘ్రిపద్మ మునిమానససద్మ సుపర్వసన్నుతా। పాలితసజ్జనోత్తమ కృపాకల శార్ఙ్ణవవీర రాఘవా॥

సరస్వతీస్తోత్రము.

దరువు - రేగుప్తి రాగము - ఆదితాళము.

పాహి శారదవాణి పాహి సైకతశ్రోణి - పాహి పరమకల్యాణి పాహి గర్వాణి॥ పాహి॥ నిన్నె నమ్మినానమ్మ నెలతబంగారుబొమ్మ - అన్యమెఱుగనమ్మ అభయమీవమ్మా॥ పాహి॥ హరిణాక్షి రావె వాగ్ధురి గల్గింపసేయవె - దరిజేర్చవె నీదర్శనమీవె॥ పాహి॥ విలసిల్లు తిరువళ్ళూరి వీరరాఘవుని - దయకలుగ సేయగదమ్మ కపురంపుబొమ్మా॥ పాహి॥

ఆస్థానసంతోషివాక్యము.

క॥ ప్రకటితదక్షిణకరమున। జికిలిగలుగు వాలుమెఱయ శీఘ్రంబునయా। వికవికలు మేలసద్దని। సుకరంబున కటికివచ్చె సొంపునసభకున్॥

దరువు- రేగుప్తి రాగము-ఆదితాళము.

ఇనవంశనిశాధిపుని భృత్యుఁడువచ్చెను - సకలజనులాస్థానసంతోషిచను దెంచెనను జూడ॥ఇన॥ పటుతరదేహగమనపవనుఁడు - క్రూరచటులవీక్షణుఁడు దుష్టశమనుఁడు కటితటమున - ధట్టిగట్టి చల్లడము దోఁడిగి॥ఇన॥ యీరీతిసభవారికింపుగా - నృపుని పేరోలగమునడాసి - పెంపుగా హద్దుమీరినజనుల కెల్లా నూరత్వము జూపుచు॥ ఇన॥ విలసిల్లు వీరరాఘవేంద్రుని మదిని చెలఁగి భజియించే హరిశ్చంద్రుని యెదురానిలచి - హెచ్చరికజెప్పి లలితముగా కేలెత్తి॥ఇన॥

ఆస్థానసంతోషివాక్యము॥ క. ధీరుండగు తిరుకోవళ్ళూరి శ్రీలక్ష్మిగౌ
రులు ఠీవ పాపుల।జారుతరంబుగ తల్పద।నీరజములు భక్తి నెపుడు నెమ్మది గొల్తున్॥

ద్విపద - మధ్యమావతి రాగము.

శ్రీరమణీమణిచిత్తసంచారు-శారదనీరదసదృశోదారు- దారుణదైత్య
కాంతారకుఠారు-ధీరజనోత్తంసదివ్యమందారు- నీరదాకారు మానితగుణపూ
రు-వారిధిగంభీరవరశైలధీరు- హారశోభితవక్షుసంభోరుహాక్షు-భూరికృపా
రసపూర్ణకటాక్షు-వసుధాకళత్రు పావనసుచరిత్రు- అసమానభక్తజనాం
భోజమిత్రు-సురగరుడోరగస్తుతసద్విలాసు- వరతిరువళ్ళూరివాసనివాసు-డగు
వీరరాఘవున్వర్ణించి మించి అగణితతరగుణాపాంగబద్ధ - నవరసాలంకారన
యగుణోన్నతుడ- అవిరళవైద్యశాస్త్రాదికోవిదుడ-గురుతరవాల్మీకిగోత్రోద్భ
వుండ-సరసతకత్రివంశాబ్ధిచంద్రుండ గరిమరామస్వామిఘననందనుడను- అర
యవీరాస్వామియను నామధేయు- డనగ జెంపొందినిత్యానందమొంద-సునిశిత
సద్భక్తిశోభిల్లనాకు-దినమందు పుణ్యనదీతీరదేశ-మనసు నిశ్చలచిత్తమొప్పగూ
ర్చుండి-యా రాఘవేంద్రు పాదాంభోజయుగళ- మారూఢగతిసమర్చన సేయు
వేళ నకు నుమెరుంగు చందమున నా యెదుట- వలనొప్పనిలచియో వత్స నీవిపుడు-
[illegible]పబూని నరహిహరిశ్చంద్ర- ప్రచుర నాటకకథా ప్రమదకునన్ను- పతి
[illegible]భూపాలకకోటి- నుతియింపలోకమనోహరంబుగను- ఆచక్రవా
[illegible]క్రమందు- ఆచంద్రతారకంబై యొప్పుమందు ననియానతిచ్చినయం
[illegible] మనమురంజిల్ల యామహనీయ తేజు - వేవేలవిధములవినుతించి నేను-
[illegible]పించు తత్కథాక్రమ మెట్టిదనిన॥ ... ... *

కథారంభము.

వ॥ ఇంద్రవేషమును గూర్చి ఆస్థానసంతోషి యిట్లనియె॥ ఈ తెరలోవుం
డేటువంటి మహాపురుషులైనవారు యెవరయా స్వామీ॥

ఇంద్రునివాక్యము- ద్విపద- కళ్యాణి రాగము.

భానుకోటిప్రభాభాసురంబైన- యానాకమున కేనునధిపతినగుచు నన
మరావతియను నాఖ్యచెన్నొందు- క్రమమున మత్పురిఘనతరమహిమ- వర్ణింప
నరమా వెవాణీశుకైన-స్వర్ణమయంబగు సాలశోభిల్లు- ధగధగమని పైడి తలుకు
లమిందు- నెలరాలతిన్నెలనీడలు దోమ సీలాలకంబాలు నిగ్గులస్ఫటిక- సాలభం
జికలు పచ్చలగవాక్షులను- పగడంపువాకూరు పద్మరాగముల- మొగడలు వైడూ
ర్యముల మందిరములు-[illegible] శశికాంత చంద్రశాలలును- వెలది ముత్యంబుల వెల

యు వాకంబ్లు-నవపుష్యరాగరత్నములకుడ్యములు- ప్రవిమలవజ్రసోపానమా
ర్గములు-గలిగి వావాధూపగంధబంధురము- పాలుపొందు యవనికాభోగభా
సురము-కర్పూరచందనకాశ్మీరమిళిత-చర్చసారాంబుసిక్తప్రదేశంబు- నై దిశా
వళిబర్వనతులతప్రభలు దేదీప్యమానమై తిరముగా మెరయు- సిరుపవసిజసభా
నిలయంబు వంటు- పరగు చింతామణిభద్రపీఠమున - తనరగూర్చుండి నేతగప్రి
యంగాసగ-ననలకృతాంతాదులైన దిక్పతులు - కిన్నెరగంధర్వగీర్వాణయక్ష-
పన్నగసన్మునిప్రవరులు వేడ్క-దనరగనొల్వగ పురందరుడను పేర- వినుతికెక్కు
టనుయీ విశ్వంబునందు-రమణతిరువళ్ళూరి రాఘవేశ్వరుని- విమలసత్కృపను
వెలసియుండుదును॥ *

దరువు-నాదనామక్రియ రా- ఆది తాళము.

ఇంద్రుడు వచ్చెను సుధర్మ సేరా॥యింద్రు- దేవసభలోకి, యింద్రుడు॥
ఇంద్రుడు వచ్చెను పేంద్రునితోడను-సాంద్రకృపాసువిశాలనేత్రుడై॥ఇంద్రు॥ స
కలదేవతులు వచ్చి-యున్నారా సన్మునీశ్వరులు-ప్రకటవైభవము భాసిల్లగ-మా
మకసభకని మహిమాతిశయుండై॥ ఇం॥ రంభయూర్వశియు లోనైన యప్సర
సకదంబములు-తుంబురుడును పర్వతుడు నారదుడు- డంబుగవచ్చిరా[illegible]రా
యనుచు॥ఇం॥ శ్రీమహోన్నతుడై-గరుడగంధర్వసేవ్యసంయుతుడై [illegible]
రఘు-రాముని మదిలో యేమారక కడు నెన్నుచు భక్తిని॥ ఇంద్రు॥

ఆస్థానసంతోషివాక్యము॥ వ॥ త్రిలోకసామ్రాజ్యపూజ్యమై[illegible]
మణీ భద్రపీఠమున గూర్చుండరయా స్వామీ॥ వసిష్ఠ వేషమును గూ[illegible]
సంతోషివాక్యము॥ సర్వలోక ప్రకాశకులై సద్వసిష్ఠా గరిష్ఠులైన యీ తెర
లోవుండే మీరు యెవరయా స్వామీ॥ *

వసిష్ఠువాక్యము.

గీ॥ సృష్టిలోన నే వసిష్ఠ నామముగల్గి । భానువంశజులకు పరమగురుడ।
నై జగత్త్రయమున నాద్యసిద్ధినిగాంచి। బ్రహ్మఋషియనంగ బరగువాడ॥ *

దరువు-మధ్యమావతి రాగం- ఆది తాళము.

వడలివచ్చె వసిష్ఠమౌని-యింద్రుని సభకు॥ వెడ॥ జడలు కెంపురుచి కడలు
కొనగ వెం-బడి శిష్యులు శ్రుతిపఠనము సేయగ॥వెడ॥ భూతిపూతదివ్యదేహుడు
సుజనగేయుడు- పాతకారణ్యదావానలుడు- ఖ్యాతచరితుడు వికారవిదూరుడు
శ్రోత్రులైన శిష్యుల బోధింపుచు॥ వెడ॥ స్ఫటికాక్షమాలచేతబూని- హరినిదలపుచు
పటుతత్వమ్మును మదినియ్యాని జటిలాగ్రేసర చక్రవర్తియైన- పటుతరయోగప్ర
భావపూర్ణుడై॥ వెడ॥ నిగమాధ్యగోష్ఠ్యసంయుతుడు- పరమపావనుడు-సృ

గచమర్ధపుడులోకగురుడు- పొగడొందుచురఘుపుంగవువరపద్యయుగళము తనమదినునిచిజపించుచు॥ వెడ॥ ※

ఆస్థానసంతోషివాక్యము॥ త్రిలోకరాజ్యవిభవాభిరాములైన దేవేంద్రుని చేతయివ్వబడినఅర్ఘ్యపాద్యాదివిధులచేతసంతోషపడి వున్నతాసనంబున కూర్చుండెనియాస్వామివసిష్ఠమహర్షి॥ ※

విశ్వామిత్రవేషమునుగూర్చి॥ అస్థానసంతోషివాక్యం॥ వ॥ శ్రీసూర్యతేజోవిజితదేహప్రభాసంయుక్తులైతపోవిశేషాతిశయ సుగుణాభిరాములైనమహామునులవలె వొప్పుతూవుండేటటువంటి యీతెరలోవుండేవారుమీరెవరయ్యాస్వామి॥ ※

విశ్వామిత్రమహామునివాక్యము॥ మ। అమరాధీశునిజూడగానిచటికిన్నధిగించినేవచ్చితిన్ । శమదస్ఫూరితసద్గుణుండవినువిశ్వామిత్రుడన్ భవ్యయోగమహత్వంబునబ్రహ్మసృష్టికిప్రతింగావించిలోకంబునన్నమితప్రజ్ఞవహించియున్ననుబ్రహ్మాంబంద్రుసిద్ధాత్రిలోకిన్॥ ※

దరువు- శుద్ధకాంభోదిరాగము- అటతాళము.

వచ్చెనిదిగోకౌశికు-డిచ్ఛావిహారుడై॥ వచ్చె॥ హెచ్చుగనుభూతిపూతస్వచ్ఛముగనువిఖ్యాతి- హెచ్చగనుహృదయమునమచ్చికచేలువారగను॥ వచ్చె॥ కరమునసుకృష్ణాజినకాంతివెలుగొందశ్రీ- హరివిష్ణుకేశవాచ్యుతనరసింహవైకుంఠాయని॥ వచ్చె॥ వరదండకమండలముకరమొప్పగనుమదినితిరువళ్లూరివాసాదరహాసాసువిలాసాయని॥ వచ్చె॥ ※

విశ్వామిత్రునివాక్యము॥ వ॥ బ్రహ్మసృష్టికిప్రతిసృష్టిచేసిత్రిలోకప్రభావకీర్తనీయుండనైనవిశ్వామిత్రుండరావోరి॥ ※

ఆస్థానసంతోషివాక్యం॥ అటుతెకూర్చుండరయ్యాస్వామివిశ్వామిత్రమహర్షీ॥ ※

ఇంద్రునివిషయమై॥ ఆస్థానసంతోషివాక్యం॥ వ॥ అయ్యా- దేవేంద్రా, త్రిలోకపూజ్యమైనయీయింద్రసభాస్థలికొల్వుకూటంబునకు ముప్పైమూడుకోట్లదేవతలున్ను అష్టవసువులున్ను ఏకాదశరుద్రులున్ను ద్వాదశాదిత్యులున్ను మఱిన్నియక్షకిన్నరగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరతుషితభాస్వరులైన దేవజాతులవారున్ను వాసిష్ఠవామదేవవిశ్వామిత్రదక్షకాత్యాయనకౌండిన్య గౌతమాంగిరసపరాశరవ్యాసవాల్మీకశుకశౌనకభారద్వాజసనకసనందనసనత్కుమారనారదగాలవశాండిల్యమందపాలపతంజలిమొదలైన మునికుంజరులుశిష్యోపశిష్యసహితులైనవారున్నువచ్చియున్నారయ్యాస్వామీదేవేంద్రా॥ ※

ఇంద్రునివాక్యం॥ ఆటవెలది॥ గీ॥ మానుషాగస్వర్గమర్త్యపాతాళలోకములయందుమీరుగన్గొననిన్న। పాలుదెందులేరుపరికింపగావున। వలయుసదుగనోక్క-పలుకుమిమ్ముగ। త్రిభువనములయందునుభూతభవిష్యద్వర్తమానధరణీశులలో। నధికుతనూవృతపాచావిభవ। సమగ్రుండుగలడెవివరింపంగన్॥ గీ॥ అట్టిరాజన్యుసకలలోకైకమాన్యు। తియ్యపలుకులనాకానతియ్యవలయు మీరలందరులత్యంతసారమతులు। నరసితలపోసికృతనిశ్చయాత్ములగుచు॥ ※

వ॥ నాకోరకునదియనుగ్రహంబుజేసిచెప్పరయ్యాస్వామీ, మహర్షులారా॥

వసిష్ఠుడుయింద్రునితోచెప్పెడివాక్యము॥

ద్విపద-భైరవిరాగం॥ వినుమునురేంద్రయీవిశ్వంబునందు- వినుతికెక్కినమహావిక్రమోన్నతుడు-తనరుషోడశమహాదానవినోది- వినయభూషణుడువివేకసంపన్ను-డతులసత్కీర్తిమహాభాగ్యశాలి- వితతధనుర్వేదవిద్యాధికుండు-కరుణాపయోనిధిగాంభీర్యఘనుడు- దురితదూరుడుబుధస్తోత్రపాత్రుండు-సర్వశాస్త్రార్థవిచారకోవిదుడు- గర్వితరిపుగజకంఠీరవుండు- వరుసనార్వరచక్రవర్తులలోన-దరమితిమున్నెన్నదగుచక్రవర్తి- నిత్యప్రసన్నుండునీతిపాలకుడు-సత్యసంధుడుత్రిశంకునందనుడు-నిరుపమజ్ఞానినిదిభానువంశ-శరధిచంద్రుడుహరిశ్చంద్రుడనురాజు-యాలరెండువేలజిహ్వలవానికైన- కొలదెహరిశ్చంద్రుగుణములుబాగడ-తనువెల్లసత్యంబుతలపెల్లకరుణపనులెల్లధర్మంబుపలుకెల్లప్రియము-బాంకునాలుకకుజేర్పుటకానివావి- యింకనిన్నియుజెప్పనేమికారణము-పోడిమిమదితలపోసిచూచినను- వాడెపోంకనివాడుదేవేంద్ర-నిజముతిరువళ్ళూరినిలయునిదయను-త్రిజగంబులోప్రసిద్ధిజెందియుండ॥

విశ్వామిత్రునివాక్యము॥ క॥ భూపతులెక్కడసత్యా। లాపములెక్కడవసిష్ఠలజ్జింపకయీ। తాపసులువినగనుటకట। చీపతితోమించియాడజెల్లునెనీకున్॥ క॥ దేవసభామధ్యంబున। నీవిధమునసీకుగల్లలేటికినాడన్। భూవల్లభులకునెపుడున్ను। పావాక్యములాడుటయనిజంబరయంగన్॥ ※

ద్విపద-నాటరాగం॥ అహహావసిష్ఠయీయమరేశునెదుట- మహిమతోయీవట్టిమాటలాడెదవు-నోజదధ్యాజ్యశాల్యోదనమాంస- భోజనంబులుపరిపూర్తిగామెసగి-మత్తులైవర్తిల్లుమానవేశ్వరులు- సత్తుగాబొంకుటసహజమయ్యెడను-జనపతులేయూరుసత్యమేయోహో-వినగూడదీమాటవిడువుముజాలు-యేడహరిశ్చంద్రుడెక్కడిసత్య- మేడనమ్మెడిదిదియినవంశజులకు- హితవుమీరినపురోహితుడవుగాన-శతముఖంబులరేగిసన్నుతిజేతు- వభిమంతంబింద్రునికైనగానిమ్ము-సభవారికీమాటసమ్మతిగాదు-దోషమింతయువినదూకొనదన్న

భాసురంబుగవాని ప్రాభవం బెన్న - ధరను భూకాంతులవాడు తథ్యమీమాట వరతిరు
వళ్ళూరివాసుని యాన॥ ❋

వసిష్ఠ వాక్యం॥ సీ॥ అపరదిక్తటమున తపనుండు పొడిచిన గాంగేయశై
లంబు గ్రుంగబడిన। సారదినంభోనిధుల్ శుష్కభవించిన తమ్మిచూలిపదంబు తప్పి
చనిన। జంభారిదంభోళిసరణి దాగొంటిన ధరణీమండలము దిర్దిరదిరిగిన। హవ్యవా
హనుడు శైత్యము నావహించిన బ్రహ్మాండభాండంబు పరియలైన। నా హరిశ్చంద్ర
మనుజేంద్రుడనృతమాడ। డతని సరిసాటిగలరె నృపాధమాధ। ములును యాన్య
ఘునఃకాల వెలయువారలు। నేనృపులపాలభాగంబులందుగలవె॥

విశ్వామిత్రునివాక్యం॥ సీ। ఎవ్వాడు వింధ్యాచలేంద్రంబు గర్వంబు సర్వం
బునణచెనిర్జరులు మెచ్చ। నెవ్వాడు హైమవతీశుతో నెదిరించి గర్వించి యురకా
లకన్ను జూపె। నెవ్వాడు వేదంబులేర్పాటుగావించి యన్నియుక్రమము యొప్పనచ్చ
గట్టె। నెవ్వాడు కైటభాంతకుని పద్మాసభూప్రాణనాయకుని కోపమున దన్నె। న
ట్టి కుంభజ గౌతమవ్యాసభృగువు। లుండ ప్రతిసృష్టి నిలిపియఖండగరిమ। దనరి నే
నుండ వెండియు వకిటనట్టి। యిమ్మునీశ్వరులుండ నీకేల పెనగ॥ ❋

వసిష్ఠవాక్యం - దరువు - శంకరాభరణం - అట తాళం.

ఇంత పంతగించనేటికి - గాధీనందనా - హెచ్చులు బల్కెదు మాటికి॥ సంత
[illegible]హరిశ్చంద్రుడు సత్యసంధుడూ - అంతరంగ మరయకిట్టి గంతులు రంతు
[illegible]బల్కెదు - కిటు॥ యింత॥ వందితసద్గుణాధారుడూ - సార్వభౌముడూ -
[illegible]సుభధీరుడూ - సందేహము మాని - చాలనిందించెవింతియ కాని - పొందు
గ జాతనిసాటి - యిందు నానందునా యెందునా జూడలేరింత॥ పంత॥ నిప్పతో కెలి
సకోతిచందమూ - దేవేంద్రసభలో తప్పులు బల్కనేమందుమూ - చొప్పునకల
లో మరపుగప్పి యెరుకతప్పిగొనినా - యెప్పుడు సత్యవాక్యమూ - తప్పనా - వా
ప్పు కా - మెప్పునా - నీకింత॥ పంత॥ పరమపావనసచ్చరిత్రుడు - శ్రీరాఘవేంద్రుపరి
పూర్ణకరుణాను పాత్రుడు - హరిహరాబ్రంహాదులెపుడు - పరికించి వర్ణించం
పనిపుడు - నరపాల పుంగవుడని - సుమలు భూసురులు కిన్నరులు నరులెంచు నీ - కింత॥
పంత॥ విశ్వామిత్రుని వాక్యం దరువు - భైరవి రాగం - ఆది తాళం.

నిజమేన వసిష్ఠ విశ్వామిత్రుడా॥ నిజ। సుజనుడు సత్యవ్రతుడు సుగుణుడు
సూర్యకులుడు త్రిజగమున సూనృతుడని భజనజేసితవ॥ నిజ॥ అగణితశ్రీవైభవుడు
యంబుధిగాంభీర్యుడు - మగటిమిగలవాడు మాన్యతగలడనిట। నిజ॥ పాటిగవా
ని మాటమాటికి నా యెదుట - యేటికి బాగ డెదవు నుం - మాటికి కల్లగాదా॥ నిజ॥
పంతము బల్కెదవేమి [illegible] - [illegible]

సుంమీ॥ నిజ॥ అహహా హరిశ్చంద్రుడంతటివాడు లేడా - సహజముగ వానికెడస
త్యము లెన్నిచూడ॥ నిజ॥ కొంకక నృపుని డాసి బొంకులవానిజేసి - యింకేటువచ్చేద
నురాఘవుని పాదమాన॥ నిజ॥ ❋

కందార్థం - రేగుప్తి రాగం - ఆది తాళం.

విరుదములు బల్కెదవహా। గరుగుగదాతగరుదాకునంతటిలోన। నిరిగ
దలుసేనను మరచితో। వరమునకౌశికుడునిన్ను। నెరుగవా అలవాటిపగలు తదు
గవా। యురువడిగను నాయుగ్రమహిమనినిను। కరముపుత్రశోకాబ్ధిని ముంచిన వె
రుగవా॥ అలనాటి॥ ❋

ఉ॥ ఈ వెడమాట తేలతగదిప్పుడె నీవటుబోయివానికిన్ నీవిధమెల్ల దెల్ల
ముగనింపుగనీ వెరిగించిరమ్మునే। నేవిధినైన యా నృపుని నెంతయుసూనృతహీను
జేసెద। నీవుగనుంగొనన్ దగును నిక్కము పన్నెదమా మునీశ్వరా॥

వసిష్ఠవాక్యం॥ మ॥ తనసామ్రాజ్యము బాసినన్ గులవధూత్తంసంబు వ
ర్జించినన్। తనయుండీల్గినహీనకృత్యముల చేతన్ దుర్దశం బొందినన్। స్వనటుంగుం
గిన నా నరేంద్రుడు మనోవాక్కాయకర్మంబులం। దనృతంబాడిన నా ప్రతిజ్ఞ వినుమ
విశ్వామిత్ర చిత్రంబుగన్॥

వసిష్ఠవాక్యం॥ ద్విపదార్థములు - రేగుప్తి రాగం - ఆది తాళం.

మరచితా నాడిన మాటబొంకినను - మరినీవు నవ్వ బ్రాహ్మణ్యమును
గి - యిదిసత్యమిది సత్యమీ యింద్రసభను - పదుగుతుతులలోన నాడితిక[illegible]
ప - న్నిదమునకెనేనోడితి - పదరదుతనసంపదబాసిన నాపదనొందినతీ
నృతుడని॥ పదుగురులో॥ గి॥ వదియు నేనాడిన మాటబొంకేని - సరగు
దిసత్రికరణములు డిగి - తపమును వేదశాస్త్రంబును మరచి యపవిత్రుడనై యొం
చనూ - వుపవీతసూత్రజపవైరాగ్యముల జెందా[illegible] విఫలసుచరితుండితడ నిజ
నములు తపములు నెన్నగనిజముగ జగమున॥ నపవిత్రుడా॥ అఘమూశపథంబు
ననృతమై తేని - ఘనగార్దభము నెక్కికష్టమానవుని - పుస్తకలోకులు వ్యాళము బోసి త్రా
వు ము[illegible] వ్యధాగముననరు - పరలోకమానించి బనుయున్న మాటలెంతు
కు - [illegible] - ర్వసయయుదననిమది - ఘనముగనెన్నగ - వినయశూన్యముగ॥
జనుడూ॥ ❋

విశ్వామిత్రవాక్యం॥ ద్విపదార్థములు - రేగుప్తి రాగం - ఆది తాళం.

అగణితముగ నృపుడనృతిగకున్న యుగములు నాలుగు యుగిపదునా
లు - పరుసలువర్తింపవసుధనేలింతు - పరమమునీంద్ర శేఖరా - నామాటనమ్మని
రతముగ భవహరా॥ హరుడు విరించియు - నానన గాయును - స్థిరముగ రెండవస్ర

ష్ఠ్యానరించిన॥ పరమా॥౧॥ ఘనతనింకొక ప్రతిజ్ఞను జేతువినూమునినకులాధిపుని
బొంకించనైతేని- శీలంబుతో మున్నుసిద్ధాశ్రమమున- వేలేండ్లు తపము జేసితి -
యాసంవ్వము ఖుషనై- కాలూదికదలకుండితి- చాలగతెన్ఫలమూలము లాసగ-
పాలుధరిత్రి పాలునకిచ్చెద॥అ॥ ఎలమివసిష్ఠ శ్రీహరిసాక్షి గాగ చలమునవా ప్రతి
నభాలక యున్న-చంద్రమతిసతీసదయునకిపుడు- యింద్ర వైభవములరగ- ప్రఖ్యా
తిగానీయింద్రూనకుసరివానిగా-సాంద్ర వైభవము చెలగగ యీత్రిద- శేంద్రునిస
రిగద్దెను తగనుని చెద॥యింద్ర॥ *

ఆస్థానసంతోషివాక్యం॥వ॥ఓహో దేవేంద్రా-వసిష్ఠవిశ్వామిత్రులకో
పాగ్నులకు బ్రహ్మాండము వివర్ణమైనస్థితిని తెలుసుకోవయ్యా స్వామి దవేంద్రా॥

ద్విపద॥ ముఖారిరాగం॥ పన్నగేంద్రుని వేయూపడిగెలుగ్రుంగె-మిన్నువి
ట్టదరెనెమ్మదినిదిరిగెజలధులుగలగెనక్షత్రములేరాలెకులగిరులగల్లెదిక్కులు బ్ర
క్కలయ్యె- పెల్లుగాగాపిరిబెరసెనద్దంపు-బిక్క-పోలికెరవిబింబంబుదోచె- గుం
డెఝల్లని చేతికులిశంబువైచి-పండెబొమ్మనిదేవపతికొల్వువిచ్చె-జున్నురేచినరీ
తిసురులెల్ల బెదర-కన్నవారేగిరికన్న త్రోవలకు-వరతిరువళ్లూరివాసుడైనట్టి-హ
రిమాయనిట్టియాహారవంబాదవె॥ *

హరిశ్చంద్రమహారాజువచ్చుట-ఆస్థానసంతోషివాక్యము.

శ్రీమత్సమస్తచరాచరజంతుజాల ప్రభుత్వధారేయులైసమస్తదిగంత
కీర్తివిస్తారకులై ప్రకాశింపబడేటట్టుగా యీతెరలోవుండేవారు మీరెవర
యా స్వామీ॥ *

హరిశ్చంద్రవాక్యము- ద్విపద- కల్యాణి రాగము.

శివుని కెంజడలలో జెలగుజాహ్నవికి- సవతు సేయగదగుసరయూవుపొం
త-ధరణి దేవికిముఖదర్పణంబనగ- పరులకసాధ్యమైబరగునయోధ్య- చెలువొం
దునందునచిగురుమావులును- కలయపెంపెసగు చెంగల్వబావులునుసోమరిగా
లిచేసుడియుతావులును- ప్రేమకామకులుచరించుతావులును- తరుణప్రవాళల
తావితానములు- పరిఖాంబుసారసబహువిలాసములు- చెన్నుమించినమంచిచె
రుకుతోటలును-మిన్నులతోరాయుపేటకోటలును- కమనీయవ్రజసంగతకవా
టముల-కొమరారుముత్యాలకొలువుకూటములు- రాజితంబగుగృహరాజమే
డలును-భూజనంబులుమెచ్చిపొగడువాడలను-వేడుకమదికొదవించువీధులును
డలుదోచుమాణిక్యవేదులును-కనకచిత్రితపతాకవితానములును- పెనుపొంద
మాగధబృందగానములు-బహువిధదేవతాప్రాసాధములును- మహనీయతూ
ర్యపమ్మదనినాదములు-పదతత్వవిదులయినబ్రాహ్మణోత్తములు-బ్రుగుహూః

బరణించుభూపసత్తములు- యలకాధిపతికిజోడైనవర్తకులు- యలఘుసృత్య
ప్రార్థినలమునర్తకులు-మందారములబోలిమనుమహిజములు- నెందుమోదలచిన
నేగకు తేరు- లవిరళమదగంధులగువారణములు- ప్రవిమలరత్నదర్పణతోరణ
ములు-తివిరికలెత్తినతెంపుషోదులును- రవళించిదాటుసామ్రాణితేజీలు- పరగ
తూపులగండబలుగాయలాదువ- తగుభూషణములైనదండనాయకులు- లెగు
వమత్తేభముల్ తెనులించితుండ-మగలించిపైజోదుహాతుజేయుభటులు-నరుదు
గాకొతునుహయముపల్లమును- దురమునవేటాడుతునియులుగాగ- వడిగొని
యిదిదానవైదికందాన- దుడుచురౌతులుగత్తెహొంకెనబొడిచి- పోటుగండ్లనె
దూరిపోవుసద్భటులు- దాటించికరినైవదనుమల్లులునుగలుగునప్పరమేలుక
మనీయమూర్తి-నరుహరిశ్చంద్రుడనురాజునేను-వరతిరువళ్లూరివానుసిదయ
ను- గరిమసఫలములుగాంతునెల్లపుడు॥ *

ఓరీ ఆస్థానసంతోషి- మాయొక్క కొలువుకూటంబు శృంగారంబు
సేయుంచరావోరీ॥ *

ఆస్థానసంతోషివాక్యము॥ అట్లాగేనయా స్వామిహరిశ్చంద్రమహారాజా॥

దరువు-శంకరాభరణం అటతాళ.

ఇంద్రవైభవములరవచ్చెనూ సభలోకిహరిశ్చంద్రమహారాజువొచ్చె
నూ-యింద్రవైభవములరవచ్చెనుహితవుగాసకలజనములకు- సాంద్రకీర్తియతి
ప్రతాపశాలిమన్మథసుందరాంగుడూ॥యింద్ర॥ వందిమాగధులునుతించగా వే
త్రపాణులు-సందడివారించుచుండగా-సభలోనిజను-లందరుగొనియాడుచుండ
గాఅందముగాగణికాసుందరీమణులాడుచుండగా పొందుగోరిసింహపీఠము-
నపొంగుచూకైరవణివేడుకచంద్రోదయమాసించుఖ్యాతిగా-మహనీతిగా॥యిం
ద్ర॥ రాజతనయులుచుట్టుగొల్వగ-దిగ్గునలేచి-రాజరాజులుమ్రొక్కు-లేయగా -
మణిభూషణముల- తేజముదిక్కులకుడాయగా-వృత్తమోత్తములశ్రీజయాజ
యధ్వనులుమ్రోయగా- తేజరిల్లుభూసురులుముదముదేరిదీవెనాలాసగుచుండ
గ-రాజితముగసఖులుహర్షించగా-విబుధులెంచగా॥యిం॥ బంనరుకొలువచె
ర్చుంగులూచుకూలవస్త్రములచుంగులూజీరాడుచుండగా- పూసరులవాసన
ల సంగతిగోరియళులుజేరగా-కొలువుకూటము-శృంగారమైకదుచెలంగగా -
రంగుమీరసఖులుచామరములుయిరుగడలనువీవ- యింగితముగ రాఘవేంద్రుని
ధ్యానించుచుమదిని॥యింద్ర॥ *

హరిశ్చంద్రవాక్యం॥ఓహో సత్యకీర్తీ॥ *

ద్విపద॥సురట్నా వేరిరాగం॥శ్రీరమ్యగుణమంత్రిశేఖరవినుము-యారూఢ

ముగనుయజ్ఞారంభ మొకటి- గావింపగోరితకడు వేడ్కతోడ- వేవేగ మునిశిష్యశ్రో
త్రియతతినిబనిచి- తగిన భూసురులు విద్వజ్జనవరుల- మొగినర్థికోటుల మునులనావ్రల
ను- రప్పించుధనధాన్యరాసుల నెల్ల- తెప్పించు సవనమందిరము గల్పించు మీవసం
తమునందునింద్రాదులెల్ల భావించిసంతోషభావ్యులై చూడ- యాజ్ఞదీక్షవహిం
తుననియీక్షణంబు- ప్రజ్ఞతో నీవదె పాలింపుచుండు- మనుచుతిరువళ్లారియారా
ఘవేంద్రు- ఘనకృపనాకిచ్చ గల్పింపజేసె॥ వచనము॥ అనియిట్లు హరిశ్చంద్రమహా
రాజు చెప్పినసత్యకీర్తియను మంత్రియజ్ఞప్రయత్నంబు జేయుచుండె అట్టియెడ
విశ్వామిత్రమహర్షి తనలో తానిట్లనుకొనెను॥ ❋

క॥ నాతలపునకనుకూలం। బైతనరగమిషముగలిగెనాసూనృతవా।
క్చాతుర్యహరిశ్చంద్ర। ఖ్యాతలపతికడకునిపుడుచనిదెదవేగన్॥ ❋

గీ. చని ప్రియంబున నాశీర్వచనమొసంగి। ప్రీతిబుట్టించి యజ్ఞంబుపేరు జె
ప్పి। ఆరణితోటైన స్వాపతేయంబు వేడి। తిపిరిపొంకింతుమదిలోన ధృతిగలంతు॥

దరువు- బిలహరి రాగం ఆదితాళం.

ఇంకా నాఅస్యము హాకేలాయీ మెడనిల్వా॥ శంకా యేటికి మంచిసమ
... ...హరికెసహాహా॥ నింకా॥ చాలహరిశ్చంద్రభూపాలుని జేరియనృత- మూ
...తువాటముగనునోకా- మాటమాత్రమునబల్మూటక ముగవానిజొం
...యనూయ॥ నింకా॥ భాసిల్లునీ సువర్ణారివాసునీదయినరుంధతీశునిప్రజ్ఞ
...త్రమునగెలుతు॥ నింకా॥ ❋

స్థానసంతోషివాక్యము॥ ఓహోహో హరిశ్చంద్రమహారాజా పరాక్- మ
నయజ్ఞశాలకు మునిశిఖామణియైన విశ్వామిత్రమహర్షి వచ్చియున్నారయ్యా
స్వామి- హరిశ్చంద్రమహారాజా॥ ❋

హరిశ్చంద్రునివాక్యము.

క॥ దురితాంధకారభాస్వ। త్కరబింబకృపావిధేయగాధేయమహా।
పరమతపోధననీసరి। పరికింపగలేరు మునులు పావనచరితా॥ గీ॥ బ్రహ్మతోడుత స
రిపచ్చు ప్రాభవమున। మించి ప్రతిసృష్టి జేసి బ్రహ్మిభవించి। విమలతరకీర్తితగ
గాంచి వేదమూర్తి। వగుచుపొగడొందితివి తాపసాగ్రగణ్య॥

విశ్వామిత్రుని వాక్యము.

క॥ వేలుపుటావుచు గుమ్మడు। పాలడెగసరితధరణిపాలయశశ్రీ। లోల
మొకయల్పదానము। వాలాయముగాగనడుగవచ్చితినిన్నున్॥ ❋

హరిశ్చంద్రవాక్యము.

ఉ॥ కౌశికమౌనివర్యకడకన్ననుధన్యునిజేయుగోరితే। చేసితిరేకృతా

ర్థమతిజేరితిసాంగమహాధ్వరక్రియా। కోశలభోగ్యసంపదలు గాంచితినిట్టిటి
రాజకోటిలో। వాసికినెక్కె- మీకుదగువాంఛితమేయ్యదివేడుమిచ్చెదన్॥

విశ్వామిత్రునివాక్యము- మధ్యమావతిరాగము- ద్విపద.

జననాథనీవంటిసత్యవ్రతుండుయినవంశజులలోన నెందును లేడు- కల్ప
వృక్షము కాయక్రయమడిగినట్టు- లల్పదానంబాకండడుగవచ్చితిమ్మీయదిజెప్పె
దను వినుమధ్వరంబిపుడు విదితంబుగా జేయవేడుకబుట్టె- పురుషు జేనుగ నెక్కి
పొడవుగానికి- వరరత్నమగనిపోవైచినపొడవు- ధనము రాశిగబోసిదానమి
చ్చి నను- జనబాధకార లేకసాగు నాయజ్ఞ- గరిమ శ్రీవిజయరాఘవునికృపను
వరయజ్ఞఫలము మీవలను గాంచెదను॥ ❋

హరిశ్చంద్రునివాక్యము॥ స్వామికృతార్థుండ- ధన్యుండ- మహాకీర్తివర
తుండ- సర్వలోకపూజ్యుండ- మహారాజశ్రేష్ఠుడనైతి- నన్నుమీరడిగినధనంబు చి
త్తంబురంజిల్ల- త్రికరణశుద్ధిగా నతిత్వరితంబుతో నిచ్చెద- నాజన్మంబుసఫలంబ
య్యెడునట్లనుగ్రహింపవలయు స్వామీ- విశ్వామిత్రమహర్షీ॥ ❋

విశ్వామిత్రునివాక్యము- ద్విపద- ఎరుకులకాంభోధి.

నీవంటిగుణరత్ననిధిమాకుగలుగ- నే వేళధనరాసులేమిటకొదువ- యిం
క మాయుత్తరంబిచ్చెనీవు- శంకరునానత్రిశంకునియాన- తెగవలసి...
య్యావలయు- జగతీశమీబొక్కసమున నేయుంచు- శ్రీకనకవల్లిని జే...
ప్రాకటంబుగపోయివచ్చెదనికను॥

హరిశ్చంద్రవాక్యం॥ ఓమంత్రిపుంగవా- సత్యకీర్తి॥ గీ॥ విత్తమి...
...స్వచిత్తముశావి। చారదూరుండనైకడుసన్మదమున। నుండగాగల్గినప్పుడు...
చియతడు। క్రోధమతినెట్టితరి వేడునోధనంబు॥ ❋

దరువు భైరవిరాగం- ఆదితాళం.

క్రోధాత్ముడాబ్రహ్మబుషిగుణముమంత్రిశేఖరా- భేదముగనామన
ను శోధింపగవచ్చెనా॥ క్రోధా॥ దానమందితానాద్రవ్యముయిందుంచమని- తా
నుదలచినప్పుడే ధనముయిమ్మనుచుచాటి॥ క్రోధా॥ వేళకానివేళలవంచనుజేవ
చ్చునేమొ తాళిమిలేనట్టియాతపసిశపియించునేమో॥ క్రోధా॥ యేలచింతనసే
య మేలుకీడుసమము గా హా- చాలశ్రీతిరువళ్ళూరిసదయుని నమ్మినాను॥ క్రోధా॥

వ॥ ఇట్లు హరిశ్చంద్రమహారాజు చింతింపుచున్న సమయంబున పురజను
లువచ్చి యొకచేట్టుటనువనితాస్థానసంతోషిచెప్పవిధంబెట్లనిన॥ ❋

ఓహరిశ్చంద్రమహారాజా- పరాక్- ద్విపద- ముఖారి.

విను రాజశేఖరనన్నపంబొకటి- మనరాజ్యమున లేనిమహిమేలుగలిగె- ప

శైలమినుజులబట్టి చెండాడ - అల్లకల్లోలమై అఖిలభూజనము - లడరి గూయుచువచ్చిరతిభీతిమిమ్ము పొడగాంచియుండంగ భువిజాగి మ్రొక్కి - భూమీశ మీ రాజ్యమున నేటిదనుక - నేమార్గమున నెగ్గు లెరుగ మెన్నండు - నిలనవగ్రహదోష మెన్నండు లేక వలసినప్పుడు వానలు గురియు - మున్నారాలిన ధాన్యములు తిర్గమొలచి పన్నుగా దున్నక పండు సస్యములు - గోవులు పిదుకక గురియుచునుండు - నేవేళనైన వాతలేవులుగాగ - జారచోరులు ననాచారులు లేరు - మారి సంకటములు మరణముల్ లేవు ఎరుసంబుతరి పెంబు వెరపును లేదు - మరియిప్పుడొదవిన మా పాటు వినుడి యున్నది చెప్పగ నేలయిపుడొకలాగు - వన్నెల పులుగులు వామ్మెకంబులును - వీక్షింప వెంపును వెరగును గాగ - లక్షలు రెండే సిలత్సులు గూడి - మడితోటకళ్యంబు మందపట్ట నేడి - యిడయాసబోకార్చి యింతటబోక - మసలి పల్లెలు జొచ్చి మనుజులపట్టి - మెసగజొచ్చిన యిండ్లమెడలంగ వెరచి - వెసగాపురంబులు విడిచివచ్చితిమి - వసుధీశ రక్షింపు వచ్చితిమనిరి - కరమొప్పవీర రాఘవకటాక్షంబు - మరిచేను కాబోలు మది నెన్నిచూడ॥ *

హరిశ్చంద్రుని వాక్యము - ఓ మంత్రిపుంగవా - సత్యకీర్తీ.

గీ॥ చండమృగభయంబు చాలగలైనటంచు । నాతికాంబు దువన్న నఖిల
జనుల । కెల్లనభయ మొసగి నేమ్రుగాపశివధార్థంబు గాగ నెల్లి దర్లవలయు॥

ఉ॥ కావున మంత్రివర్యకనకాచల ప్రాంత్యపు చెంచువారలన్ । శ్రీవిల
సిల్లనిచ్చటికి శీఘ్రముగా జను దెంచునట్లునీ । వావిధమాచరించి తలపర్లకుదట్ట
ము జేసి మత్పురిన్ । గావలి గాచియుండుము మనుగ్రకు నబోవలె వేటలాడగన్॥

వ॥ అనిన సత్యకీర్తి యిట్లనియె॥ అట్లాగే నయ్యా స్వామీ హరిశ్చంద్ర
మహారాజా॥ *

ఆసమయంబున చెంచులు వచ్చుట. *

దరువు శంకరాభరణరాగము - అదితాళము.

చెంచువారము గిరులవసియింతుము రాజేంద్రా॥ పొంచిదుష్టామృగ
ములఖండించెదము రాజేంద్రా - దంతిసంఘములబట్టి ద్రుంతుము రాజేంద్రా॥
పంతమలర బెబ్బులుల ముగియింతుము రాజేంద్రా॥ చెంచు॥ కరమొప్పసింహ
ములబంతిగట్టుదుము రాజేంద్రా - మరియు ఖడ్గామృగములు బరిమార్తుము రా
జేంద్రా॥ చెంచు॥ పనసాఖర్జూరఫలములు భక్షింతుము రాజేంద్రా - ఘనమై
న వెదురుబియ్యము గ్రాసము రాజేంద్రా॥ చెంచు॥ వలనొప్ప పారుటాకులు వ
స్త్రము రాజేంద్రా - వెలయగ వేటలాడుచు విహరింతుము రాజేంద్రా॥ చెం
చు॥ తిరుపళ్యారివాసుడు మా దేవుడు రాజేంద్రా - అరయ శ్రీనివాసుడు మా

యల్లుడు రాజేంద్రా॥ *

హరిశ్చంద్రుడు వేటాడుట - దరువు నాదనామక్రియ - ఆదితాళం.

వేటలాడెను హరిశ్చంద్రుడు॥ వేటలా॥ వేటలాడె బలధాటిగ దుష్టవనా
టులు బెదరగ యార్భటులలరగ॥ వేట॥ కాంచనమయ మౌక్తికంక పత్రముల - పొంచి
పొంచి పులులతో నెదురించి॥ వే॥ సాధ్యచారణులు సన్నుతించ విలువిద్యాకుశల
త వింతమీరగా॥ వే॥ యీగతి మృగముల మేపునద్రుంచుచు రాఘవార్పణంబల
రంజిల్లుచూ॥ వేట॥ *

వ॥ ఇట్లు హరిశ్చంద్రుడు వేటలాడుచున్న సమయంబున మాయామృగం
బు విశ్వామిత్రయాశ్రమానకు రప్పించు విధంబెట్లనిన॥ *

దరువు - ముఖారిరాగం - అటతాళం.

బెదరి బెదరి వచ్చెను - మాయామృగము॥ బెదరి॥ బెదరూమజనులాశ్రమ
మసంధిల్లగ పొదవిసకొమ్మలి పొదవ మాయామృగము॥ బెదరి॥ మాయామృగ
ము వచ్చె మదికినచ్చెరువుగ - కాయము బహురత్న కాంచనమయముగ॥ బెదరి॥
రాజుపత్నితన లావణ్యము జూచి తేజగిల్లుచు దీని తెచ్చిమ్మనుచు బలుక॥ బె॥ కరమొ
ప్పవీర రాఘవుము మున్నాద్రుంచు - వరమాయామృగము భాతివన్నెలు జూపుచు॥
బెదరి॥ *

వ॥ ఇట్లు వచ్చిన మృగంబు వెను వెంటందగిలి విశ్వామిత్రాశ్రమంబునకు
ప్రవేశించినంతట రాజును గూర్చి సత్యకీర్తి యిట్లనియె॥ *

గీ॥ వేట నెపమున మనకిట్లు బాటదప్పె । కుచ్ఛితంబున తా తెచ్చి కూరమృ
గము । గాధిపుత్రుని వనమిదె గానవచ్చె । వచ్చె మృగమును నిదిదప్పె జనగవలయు॥

వ॥ అంత చంద్రమతి నిజూచి హరిశ్చంద్రుడిట్లనియె॥

క॥ ఎక్కడి హేమకురంగం । బెక్కడి మృగయా విహార మెక్కడి విపినం ।
బెక్కడి కేటికి వచ్చితి మక్కట మిక్కిలి ప్రమాదమయ్యెడు మనకున్॥ *

సంధి - ద్వీపద॥ సారసమిత్రవంశాబ్ధిచంద్రుండు - యీరీతి ఘనచింత నెల
మితానొంది - నిట్టూర్పు నిగుడించి నెలతుకతోడ - పట్టుగా నిద్రించి భ్రమజెం
దెనయ్యా॥ *

వ॥ అంతట హరిశ్చంద్రుండు నిద్రభంగంబుగా బెదరిపడినం జూచి చంద్ర
మతి హరిశ్చంద్రుని వీపు చరుచుచు నిట్లనియె॥ *

ద్విపద - ఆనందభైరవిరాగం.

యిదియేమి నాధనీ వెన్నడెఱుంగ - వదరి మేల్కొని వెఱగందెదవిట్టు - లం
తకుండరుద్రాక్కి యెడమినయట్టి - జంతువునైనను సత్కృపగాచు - పరహితర

ష్టుడవు భాస్కరవంశ-కరనిధిపూర్ణిమాచంద్రుడవసము- దూర్వారబలగర్వదు
ష్టవిరోధి, పర్వతవజ్రివై బాహుదర్పమున- సర్వసర్వంసహాచక్రమంతయును-ని
ర్వక్రముగ నేలునీకేల వెరువ-కరమర్థిని నిద్రలో గన్నది యేమొ-బరువడి వినగోర బ్ర
హ్మర్షి యంచెదను-సరగున సెలవిమ్ము జయమున్నవరకు- దురితంబు చేరదు దుర్దశరా
దు-విదితంబుగా గ శ్రీవీరరాఘవుడు - ముద మొప్ప కరుణించ మోసంబు రాదు ॥

హరిశ్చంద్రవాక్యం-దరువు-మధ్యమావతి-ఆదితాళం.

కలకంఠి వినవె కలగంటి మేలౌ-గంటి- కలను దుర్దశనొందగంటి వాల్గంటి
కొలువుకూటమున సద్గోష్ఠినుండగను-బలిమి విప్రుడు నా మకుటము దన్నె తగను॥
కలకంఠి తన్నియంతట బోక తలబట్టియీడ్చె నన్ను యామీద టపట్టణము వెళ్ళ ద్రో
చె॥కల॥ బహుయాపదలు బొందబడను గాంచితిని-విలసితముగ కీర్తి విడువ గాంచి
తిని॥కల॥నిటులాక్షుకరుణ ననేక కాలంబు- పటుతర రాజ్యవైభవమందగంటి॥కల॥
మొన్నడు యీలాటి స్వప్నమెఱుగ జెప్పితినా- కన్నెరో యంతటికైన కల్లలౌను
దునా॥క॥ పరగతి నువళ్ళూరి ప్రభువును నమ్మి- స్థిరముగ మనసు తగ జేసి యిసుమ్మీ॥క॥

చంద్రమతివాక్యము॥క॥ ఏతన్మాత్రంబునకో। భూతలపురుహూత యింత
చింతను మదిలో। భీతిల్ల నేల జెప్పెద। కౌతుక మొదవంగ వినుడి కల తెర గెల్లన్॥

దరువు-ఆనందభైరవిరాగం-అటతాళము.

ఈదుస్స్వప్నదుర్దశ వినుమా-స్వామీ॥యీదు॥ వాదికైమె తోను భేదమున
మను వేధించిన విప్రుడెవడు గాడు వాడు గాధిసుతుడు- చెటులతర క్రోధమతుడు।
... వహాతిన్ సేయ మేదినిపై బడె॥యీదు॥ చాలచకుటము నేలబడు టేవి
ధ ..ను మనమేలుతో యిగురించి కేలతల పసిత్యసౌఖ్యముల సిలుప - చింతించగ నేల
యీ పశ సౌఖ్యములు నిశ్చయములా॥ యీదు॥ భూరిశ్రీతిరువళ్ళూరివాసుని కోరి
మనమున నిండార దలచిన కహీరహారము దుస్స్వప్నవిదూరకరము-నిస్సారసంసార
విచారపరిహారమౌ॥యీదు॥

సంధివచనం॥ అని చంద్రమతీదేవి హరిశ్చంద్రుడు మనస్తాపంబు దూన్పి అనే
క విధంబుల బుద్ధిప్రియపూర్వకంబుగా నూరడించుచున్న సమయంబున విశ్వామి
త్రుండు మతంగస్త్రీలను నిర్మాణంబు చేసి ఇధం బెటువలెనుండెననిన॥

విశ్వామిత్రుని వాక్యం॥క॥ మాతంగకుంభకుచములు। మాతంగకరోప
మానమహితోరువులన్। మాతంగయానములుగల। మాతంగవధూటులను గంబు
మహిని సృజించెన్॥

సీ॥ శివశివ [illegible] ధవళమరి
[illegible]

ముదుకైన వెడందకన్నులున్ । యువజనధైర్యమూలముల నొక్కటి పెల్లగిలంగ
జేయవే॥

సంధి॥వ॥ ఇవ్విధంబున చండాలబాలికాయుగంబుల సృజియించి మౌని
కుండలాలంబారోలంబవేణులకిట్లనియె॥

సీసం॥ పాటించి వినుడి నా పలుకులు తెలియంగ గంధసింధురగామ జగము
నలార। విత్తేశవన్నెల బెట్టిమీరెంతయు నా సరిబాగుల వీసగనరి। జలజాప్త
కులవర్ధి చంద్రుడు హరిశ్చంద్రుడు సద్భక్తి పన్నించి సంస్తుతించి। సంగీతవిద్యాప్రసంగ
ముల్ ప్రచరించి నృత్యమ్ము మధురోక్తి నొప్పడలు సెరపి। వివిధలాస్యక్రియాకౌశలము
లు చూపి। చేరి సంతోషితస్వాంతు జేసి యతని। నడుగరాని పదార్థంబు డిగి ధైర్య
హీనుగా వించి బొంకించి యేగుడెండు॥

మతంగస్త్రీల వాక్యం॥వ॥ అనుటయు వల్లెయని యప్పల్లవాధరులమ్మునివ
ల్లభునకు ప్రణమిల్లి వీటకొని సముల్లాసంబున నవ్విధం బెటువలెయుండెను॥

దరువు- ముఖారిరాగం.

పలికె పచ్చిరలు సవరించుకా-చాలవలపు ... దువగలుంచుకా॥ రాగ సోం
ములు శృంగారించుకా-మంచి వీణాదులు భుజములుంచుకా॥పలి॥ వాలుచూపులు
పెళ్ళ-లీనగా-సొగసు కీలుజడలు తిక్కములానగా॥పలి॥ మొలకనవ్వు
ముల్లా-ముద్దుగుల్కగను కానుతేములా॥పలి॥ క్రొత్తజవ్వాజులలందుకా
శుకుని చేత సెలవులందుకా॥పలి॥ వీరరాఘవుదలంచుకా। బల్ వేడుకగ
మించుకా॥పలి॥

వ॥ మతంగస్త్రీలు హరిశ్చంద్రమహారాజును స్తోత్రము సేయుట॥

దరువు-ముఖారిరాగం- అటతాళం.

భానువంశాబ్ధిచంద్రోదయ ప్రభాకరనిభసుగుణాలయా॥ మానితేయిం
ద్రసమానవైభవఘనదినాళినవ్యసంతానసజ్జనసేవ్యమాన సంతతసత్యదానదీ
క్షాకర॥భానువం॥ శరధిగంభీరసుభాషితా-మేరుగిరిధైర్యప్రజనశోషితా। పర
రత్నస్థగితాలంకరణవిభూషితపుణ్యాత్మ-రణకంకణధవ్యాంబరధర శృంగారకర
శత్రుహారయుద్ధికల్పద్రుమతర॥భాను॥ ఆరాధితవీరరాఘవా-సువిచారసూనృత
వాక్యప్రాభవా-ఘోరదరిద్రాంధకారభాస్కర మహోద్దార షడ్వర్గవికార
దూర సత్కారాకర కోసలపురవిహార రాజరాజా॥భాను॥

వ॥ సత్యకీర్తిని గూర్చి॥హరిశ్చంద్రవాక్యం॥ ఓ హో సత్యకీర్తీ॥

ద్విపద॥ శుద్ధసావేరిరాగం॥ వినుమంత్రివర్యయీ వెలదులిద్దరును- మన
మొదుట ఆడెన మహితనాట్యంబు-గన్నులజూచితి గావున నాదు- కనులకు ఆనంద

శరమూయెనిపుడు-మరకతనీలవిమలపుష్యరాగ- వరవజ్రవిద్రుమవైడూర్యల
లిత-ఘనువిందమౌక్తికగోమేధికములు-కరమొప్పసొమ్ములుకనకాంబరములు-
జాలువారునుపట్టుచీరెలుజేలు-వలువలువిడెంబువన్నెపుట్టములు- భుగభుగ
మనుమకర్పూరకంబుపునుగు-యగరుగంధమునిచ్చియతివేగబోయి-రవ్వలిసెల
విమ్ము రాఘవప్రాజు- సెమ్మదిగా జేయ నేగంగవలయు॥

వ॥ నతరంగస్త్రీలవాక్యం॥ఓ హరిశ్చంద్రమహారాజా॥ గీ॥ఈపదార్థంబు
లేంధాత్రీశమాకు విరక్తభావజ్ఞముకలిగి వదిపవు! బడలిశమి నాలనినిడాతపం
బుచేత నిసితఛత్రముసగినిన్నింసవలయు॥ చ॥ధరణితలేశనీగోడుగుతికటకత
క్కినవస్తువుల్ పరంపరలుగ నెవ్వెయిచ్చిననుబర్వనతాపముబాయనేర్చునే! పొ
రిపొరికాయు నెండగమబాక్కి-శరీరము వడక-మాయెడన్! కరుణవహింపగా
దగునఖండితవాసకళాసురీతతన్॥

వ॥ హరిశ్చంద్రవాక్యం॥క॥పుడమిపై తొల్లియీజగతి! నడిగినయాచకు
లు గలరెయనుచితముమీకు! మడవలెన్నొకకపక! గొడుగడుగుటలెట్లుకండ
...వ్రవన్నున్॥క॥స్పేపముయాచకులకును! కామితవస్తువులు నొసగు కాల
...ఎం భూమినిశునిన్వరానివి! చామరయుగళంబుగొడుగుచప్పింపంగన్॥

వ॥ మరంగస్త్రీలవాక్యం॥ క॥అంభోజముకుళసముంచకుంభ...బులు
...కింపతోకకలలగన్! పుంభావవతులనినుగడు సంభావించెదముమము...
...యున్॥ఉ॥ కావువమన్ముస్నేహముకాగిటజెచ్చిగప్రసంగలీ! లావిభ
...లన్ బహుకళానిపుణత్వముమీరనన్యథా! భావముజ్జగించిరపాగుసుఖ
...ందుమాపురే! భావిఘుని బహున్మధునిగర్వముసర్వముబాయునట్లుగన్॥

వ॥ హరిశ్చంద్రవాక్యం॥గీ॥వన్నెవస్వర్ణవములకుతగరుమీరు! మీరుకొం
గిలియిమ్మన్నమెలతలార! పలుకనాలుక నెట్లాడెభాగ్యము లేక! తెలియమిజాతి
యొంతకున్నిరూపన తగ॥క॥మాదినమీయందిప్పుడు! యాచకముద్రావిశేషవను
మాత్రంబున్! నీచముమీకేర్పడియిమా! యాచపడాలాంగనలాన హాస్యమరి
యున్॥ క॥ఆయమ...ఘనతమీయపరాధములు నేసహించితినికన! న్యా
యోక్తులేంబల్కిన! ...యునన్నాలుకలిమిన్నగొంకకయలుకన్॥

వ॥మరంగస్త్రీలవాక్యం॥గీ॥ధరణిపతిజూసినవసాలతమకుదామ! లవిరి
మోహించివచ్చినయునతిజనులరతులదేల్చకపూనితిరస్కరించు! టరసిచూ
చినతగదు గాపురుషులకును॥

దరువు- శుద్ధగాంధారిరాగం- ఆదితాళం.

మున్మారజనకుమనిపై మోహముపెంచ్చిగా॥ముమ్మర॥ కమ్మవిలుకాడు

మూపైకలతకనిల్చగా॥ముమ్మర॥కమ్మని మావినాక్క-నామ్మైనియుంచుమి-రమ్మ
సినిచిముమ్మురతుల దేలించుమీ॥ముమ్మర॥ చందురుని వెడిమిపొందుజాపట్టగా-
సందియమేలమాతో చలమికఘట్టిగా॥ముమ్మర॥గంధముతొమ్మెదలరొదలమొందు
గదోచెగా-పండితపాలయేమిఫలమును మ్మెచగా॥ముమ్మర॥భానురాంగ కోసల
పట్టణనాయక-గాసికోర్వగలేముఘనఫలదాయకా॥ ముమ్మర॥ పాసిగాటరువ
ల్గాలవాసునిసాక్షిగ-యీసమయమునమిమ్మెకబాయలేముగా॥ముమ్మర॥

వ॥హరిశ్చంద్రవాక్యం॥పంచచామరం॥ ఛళీఛళీ...దుష్టభాషలా
డయిప్పుడె! ఛీఛీఛీయటంచు ప్రేలకుడచంపనద్భళాభళాయి దేటిమాటబ
ట్టినేడు సమ్మెబన్! ఛళీచళీ చళీయటంచుచెడ్డవైచెదన్ మిమున్॥

వ॥ సత్యకీర్తి వాక్యం॥

దరువు- శేగుప్తి-అటతాళం.

భానువంశజరాజేంద్రా-మానితసద్గుణసాంద్ర॥భాను॥ స్త్రీలపై గలు
కనికెల-మేలుగ హాపించుచు బాల॥భాను॥ అర్థిజాలములదండించ-స్వార్థమాసా
హసమునెంచ॥భాను॥ దేశకాలముమదినెంచి- దేశముపాలించుమి...చి॥ భాను॥
భాసిలుకోసలపుర నివాసమున్నిచుయీతరిని॥భాను॥శ్రీరాఘవేంద్రునత...
శ్రీజ...దాజితసంతాప॥భాను॥

వ॥ అంతటనతం స్త్రీలువెళ్ళినతర్వాతహరిశ్చంద్రునిజూచి చంద్రమ
తియిట్లనియె॥

సీ॥ నగణితాయిన్మహీశలమునవింటిమోసకసారంగంబుగలదన...
ఘనంగాపేకవలజ...చుమయిచటికెవచ్చుటహీనబుద్ధి! యెక్కడిమా...
తెంచిరి తాపసాత్రుభూముల...చితంబు! చండాలబాలి...జన...
టివకరూపనంబెట్లు సంభవించె! విశ్వసింపగదగునెవి వేసంలకను! భూమి...
యినిగాధిపుత్రుకపటాకృత్యమింతయు గాకన్న నిట్టియమ్మ...! ...
నేర్చునెలచిమాకు॥వ॥అరిచింపుమన్నని యంబున స్మిత...
సులకదతోలగిచనివిశ్వామిత్రునిజూచియిట్లనియె॥ క॥ విజయత్వ...ంకజ
పుత్రుతపోవిశిష్టగాత్రుసముద్యన్నిజతనుతేజోవైభవ...జిత...
శ్వామిత్రున్॥చ॥కనినయిచంద్రముధరణిస్వామిడు...
కినుకవహంబులోమిగులగిల్లాడ...తులమత్తుకైవడిన్! గానకొనిమ...
టలగొంకకనిర్దయవృత్తి జేసి! మొత్తినగడునొచ్చివచ్చితిమిదికడదలంపగసేవ్వు
నావుడున్॥

విశ్వామిత్రవాక్యం॥ శా॥ ఏమీమీనుభూపరాధముదుదానెంతేన

హుంకారియై। భయస్ఫూర్తిజగత్త్రయాభిఘాతములనే జెట్టల్లి నొప్పించెనే। ఘోరా
టోపం పరిఢవించు మహానిక నూహింపనగ కల్పాంతవే। శౌర్యత్యాంచ జయఫాలనే
త్రశిఖిగీలంబన్న సహశోష్పమున్॥ వ॥ అవిత్రిపురాసురవీరుని పైగసియఫాలలో
చనుఁజూలె నాఖిలరోషావేశంబున నంగర కమలాక్షుమాలిక నేలంబడవైచి కన
త్కపిలాంగారశంక వంగీకరింపఁజేయు సృగంతంబులంతంతకుం గెంపులీనుచుం
డ సమీపనివాసులగు తాపసజనంబులు మనంబులదల్లడిల్ల ప్రచండదండంబుల కే
లంబున్నా నిజటాభార బుమాలి మ్రోడగటిమండలంబున వేలాంబరంబులు వీడం
బండ్లుగొరుకుచు బదంబులు దాటించుచు మజను దెంచు నవ్విశ్వామిత్రునుం గనుంగొ
ని హరిశ్చంద్రుండు చంద్రమతితో నిట్లనియె॥

సీ॥ గాధినందనుడిదె కాలాగ్ని పోలిక కాలమృత్యువుగతి కాలునివలె। కా
లరుద్రునికి తీక్ష్ణకన్నులనిప్పులు జలజల రాలంగజేయుచు। చున్నాడు ప్రళయాగ్ని వ
డువ్రనకటకటబడుచు రోషస్ఫూర్తిఁబలుకుచుండగ। నీసమయంబున నెమ్మునీశ్వరు
నసకానుకగా మనకంతపాడు హితప్తతులనిచ్చిర వనీయముగ శాంతి। నేయు దు
న్న బ్రహ్మశతము వచ్చె। నేనితప్పుడత్తఁ పూనికమనరాజ్య। గరిమెత్తఁజూచుకమ
లన యు॥ వ॥ ఇట్లు వచ్చిన విశ్వామిత్రునకు హరిశ్చంద్రుండు నమస్కరించుట॥

క॥ శరణము శరణము గాధేయా। శరణయ సన్మౌనిచంద్రసద్గుణసాంద్రా। శౌ
రణాధీశనిబ్రోవుము నీ। చరణద్వయమునకు భక్తిసల్పెదననఘా॥

స్థధివచనం॥ అస్తావసంతోషవాక్యం॥ గీ॥ గాధినందనుశ్రీపాదకమల
ములకు ప్రొక్కినట్టి పాలకముఖ్యశిరము। తన్నెరివెయ్యడజగములుదలకి శా
శే। ఖ ముండు జిగుస్సని జెందెనంత॥ వ॥ హరిశ్చంద్రునివాక్య ॥

క॥ కౌశికనిపదపద్మము। గాసిపడెక్ నాదు చకుటఘర్షణము నని। దా
సుడనై దింపుము నే। జేసినయపరాధ మేమి జెప్పుమహాత్మా॥

సత్యకీర్తివాక్య -ద్విపద- భైరవిరాగం.

జగదీశనీవాకజడుపిచందముగ-గగనంపు పైగూలగాదలంచెదవు- నెగు
లొందిన ప్రజ నెరిమాలిపోక-వగవకద్యులుదలకొత్తన్న వరుసకి వెరుపక మా
ట తాతప్పి-థరల్లకవిసువక తాళిమిగలిగి-యోషినతిప్రియోక్తుల నెదిర్చి,కోపము
వదిలించి సశలంబుమీర- నేచిన యూసద నెరియకదన్ను గాచకోదగ దైవగతియ
టమీవ స్ఫుటకోప నేషాహతూతార్క ఘోరవటులవిషానీలజ్వాలలకంటె
దుపిత కౌశికుపటుకుటిలాత్తర-విపులశాపాగ్ని వేడిమిఘనము- కిన్నెరగంధ
ర్వగీర్వాణమునుపన్నగరాతుసపతులికపన్న - జలధింపుడుదుర్విజనుఁడనెంత
పలుకుల కెడ లేకు ప్రార్థింపరయ్య-వెలయ మహర్షీ యావీర తాఘవునిదళంచిన మ

నయాపదదొలగిపోవు॥

చంద్రమతివాక్యము-దరువు- రేగుప్తిరాగము-అటతాళము.

నృపవర్యా-నా మనవి వినుమా॥ నృప॥ కృపజూచి మంత్రి విన్నపమాలకిం
చుమా॥ నృప॥ మాటికి గాధేయుని ముమ్మాటికి పూజించుము- కోటగనామనవి
మూటగట్టవయ్యా॥ నృప॥ తాపసవరునకు బల్ కోపము హెచ్చేనని- శాపము
పొందనేల నాపదవచ్చునకు॥ నృప॥ కోటికట్లేతిను ఖల్లారివిహారుని-సాటియున
మ్మాయుకవేచారకకీర్తిఁ లుపుమా॥ నృప॥

హరిశ్చంద్రవాక్యము-ద్విపదార్ధము- రేగుప్తిరాగము-ఆదితాళము.

శరణు గాధికుమార శరణు సధీర - శరణు సన్మౌనిచంద్రసద్గుణసాంద్ర-
నేమూఢవృత్తి చేసిక సకృతియు-పామరుడనై జేసితి భవదీవ్యపాదపద్మములచెం
త జేతి- నామనవిని నామనోభయమవిరామము సేయవె సామిద్రోహ
ము॥ పామా॥

విశ్వామిత్రవాక్యము-కందార్ధము- రేగుప్తి-ఆదితాళము.

నాపాదంబుననిను నే- నేపొదవగలన్నిండు నెరుపమెరయక్... నాపద
మనొచ్చెనోయని - యాపదలందినను కోపమారదు- మాటలవలన తీరదు-
సారెకు యూసుకుమారికలకునపచారమై తపికకూర్మడకోపమారదు॥ మా॥

హరిశ్చంద్రవాక్యము - ద్విపదార్ధము.

పాహి విశ్వామిత్ర పరమపవిత్ర - మోహవిపినకుఠార ముగిరోషవిష
మ- పన్నగేంద్రముసునాపైబడనీక-నన్ను రక్షించు నేతాటా- దికేశ్వరయ్యా
మీకన్న జగములనంతటా - విన్నపమిదెయాపన్నశరణ్యా ప్రసన్నుడవైన నుగన్న
తండ్రీవలె॥ నన్ను॥

శార్దూలార్ధము॥ ఏరానాపయిరోషవహ్నినిరియుక్ హెచ్చగతా
జూచ్చేరా- రారారాజుమదాంధదుర్మతినుగోరా శాంతినాచాలసేకారం జేసి
తెతప్పమారా- యంతటికే నేవేరువారా- నేవిశ్వామిత్రుడను నా -కూర్మిగుడపను
శ్రీపురారమేమునకు జేననాసనీకీరశాంతిసకారం జేసితె॥ తప్పదూరా॥

హరిశ్చంద్రవాక్యము-ద్విపదర్ధము- రేగుప్తి ఆదితాళము.

పరమముని చంద్రనీవాంగ్రియుగంబెన్న సురులకనధ్యంబుచూపనే నెంతే-
వారసిచిత్తమున రహనాభాగ్యపాథినతరీతనన్నదో- గాకన్నను యేజాడప
ర్తింపనున్నవో- మ్మథునితపసముంచినమయచుము- పాడెగముంచుము పాల
నె నయా॥ పాథిరే॥

విశ్వామిత్రవాక్యము-కందార్థములు- రేగుప్తి-ఆదితాళం.

ఘనమాయామాశ్రేషమున- చెనటివిధమై వేటలాడ చెల్లునె హరిణం-బు
నుశరమున నొప్పించగ - యువవంశజగర్వమెంత హెచ్చెరా- సాహసమున
వ్వాడిచ్చెరా - విచ్చలవిడినీయిచ్ఛకుతగినట్టు నుచ్ఛపుబుద్ధులతులువదుర్మార్గము
హెచ్చెరా॥ సాహసము॥ ౧॥ మరివాపెంపుడుకూతుల-కరికుంభ స్తనలమత్త
కేరియానలను-స్వరసాహిత్యచరిత్రల- గరితలమాత్రెలదండించ-కారణామేమి
రాదుర్విచారణా-శూరుడవై యానీరజేక్షణలఘోరసమ్మోటలగొట్టగనేమి-కా
రణామేమిరా॥

హరిశ్చంద్రవాక్యము.

గీ॥ తనయుడజ్ఞానియై సేయుతప్పులెల్ల। కన్నతండ్రికిలోగొనికరుణగా
వ।జనదెయిటుతూటికూరకుచంద్రహాస। మెత్తుదురెయేల నామీవనింతకేని క॥

విశ్వామిత్రుని- ద్విపద॥ వినరహరిశ్చంద్ర వెందులబట్టి- మునుగొట్టితివి
మపమూర్ఖచిత్తమున- నీచెయ్యులన్నియునీకుసిద్ధించె- నే చేటుపోటు మాకేస
గిననేమి- [illegible]నిమ్మొక్కి-౦గచేతులుగోయ- రాకగదా నిన్ను రక్షింపవలసె-
[illegible]చినీమిదవగ కెగ్గులెన్న- చెప్పెదనొకమాటజేసెదవేని, నామదుకూ
[illegible]నిలిపలోచనల- నీమాటమగువ నిచ్చి నీకు- ప్రేమమీరగపిరిపెండ్లిజై విపి
[illegible] మోపభోగసౌఖ్యంబులబొందు- మటనువిచ్చినకులాధీశ-మాచిత్తమె
[illegible]నుంటవల్లాను-గరిమశ్రీపిరరాఘువులసత్కృపను- చిరతరైశ్వర్యంబు జెం
[illegible]పుమా॥

హరిశ్చంద్రునివరువు-శంకరాభరణము- ఆదితాళము.

నన్నునుమ్మించుగాధేయ॥ననుమ॥ మావినివినుమస్వామ్యచరితయూ-సు
నుమదియుంచక చూడుమువదితో॥ ననుమ॥ ధర్మవివేకవిధాయకఘనతరధర్మ
మార్గములు-మస్మెరుగవా॥ ననుమ॥ సృష్టికిదగంప్రతిసృష్టినొనరించిప్ర-తిష్ఠ
గలిగినవి-శిష్టమెటుగవా॥ననుమ॥ కూరిమిగనుసద్గుణనాపాలిటి-శ్రీరాఘువుడని చే
రిగొలుతును॥ననుమన్నించు॥

గీ॥ కులముదిగదాచినీమాటలెతలవరించి। కాంచుగీర్వాణలోకసౌఖ్యం
బులొల్ల। బంతమునరాజ్యమైనవ్రజ్జింతుగాని। చలముకొనియెన్నిజెప్పినకు
లమువిడువ॥

విశ్వామిత్రుని-ద్విపద॥ అహహాతథాస్తుమాకామ్మాటచాలు, మహీప
తినీరాజ్యమంతయుమాకిదువు,నిలనేడుజీవులనేలెడువేడ్క, గలదనమానక నీకతనసి
ద్ధించె, వరుసతోరంగట్టనలయుమాశిష్య, వరులబంపెదమునీవలికేలిమిద్ధు,

టుంగరమికనిమ్ముపూహింపనేల,రంగమీరగవీరరాఘవులెనన్ను, కరముప్పర
క్షించుకాంక్షలీడేర్చ,నరవరనిక్క౦బునామాటనమ్ము॥

హరిశ్చంద్రవాక్యము.

ఉ॥ శ్రీలుదలిర్పుచుండమునిశేఖరమొక్కటిదాకమున్నమీ। రేలినభూ
ముగాయిదియిమ్మనవన్నసనేలక్రమ్మరన్। పాలనమాచరింపమదభాయక
వాంఛజనించెనేసభా। పాలలనామనోరమణసన్నిభగైకొనుడెల్లరాజ్యమున్॥

గీ॥ తెల్లముగమన్మనశ్శుద్ధిదెలియుగోరి,పలికెదరుగాకమీకేమిమిత్రా
యస్థిరంబులైనట్టియీమహారాజ్యసుఖము। లనినధరణీశుజూచియమ్మౌని
వమండ్రు॥

విశ్వామిత్రవాక్యము.

మ॥ చలనంబున్ మదిజెందుచున్ యధిపనీచందంబునన్ నేస్పమా। టలు
నాముందరసాగిరావుపెరచోటంగానిభూపాలరా। జులలోనన్ నినుసత్యవా
క్పరతుడంచుంజెప్పగావుజ్జగం। బులయందున్ వినుచుందునప్పలుకుడబొంక
వ్యాసపట్టున్॥ చంద్రమతివాక్యము. ఓప్రాణనాథా- హరిశ్చంద్ర[illegible]
రాజా॥ క॥ వసుధీశపాత్రదానము। యొసగంగాగలిగెమాకునుర్వీచక్రం
బసదృశవితరణమహిమన్। బెసగంగాదారబోయుజెలమిదలిర్పన్॥

క॥ దశదానంబులలోపల। విశదాధికమహిమనొప్పవేల్పులు[illegible]
పశుపతిగతిభూదానము।వశమేతత్ఫలముదెలసివర్ణింపంగన్॥

చ॥ మనుధరయేలినన్నృపముఖ్యులనేకులుచక్రవర్తినం। జన[illegible]
రిలోనవిలసన్మహిపారగులెవ్వరైననం। పునదమవెంటమంటమునపో[illegible]గొ
జాలినయంతమేరయున్। గొనచనిరేధరాతలముకొంకకమీయులవానమి
చ్చుచున్॥

క॥ మీరకనేమియుబలుకక। ధారుణియంతయునుగాధితనయునకిచ
టన్। ధారాపూర్వకముగనని। వారితముగదానమిమ్మువసుధాధీశా॥

హరిశ్చంద్రవాక్యము-ఓవిశ్వామిత్రమహర్షీ॥

గీ॥ ఇపుడుమునిచంద్రయిచ్చెదనీకిసత్యార్థ। తతులకలశోదకంబులధారల
బట్టు। సురమహీసురవరవసుంధరలుదక్కనీకు। సామ్రాజ్యమంతయునిచ్చి
తిడుగో॥

ద్విపద-భైరవి. తాపసోత్తమయింకతడనేలనేడ-యోధ్యాపురిజేరం
గనముదెంచవలయు-యిదుగోసింహాసనంబిదె,నెక్కిమీరు,సదమలస్ఫూర్తితోన
ఫలతబొందు,రాజ్యంబునేయుమురమణీయమగనా,పూజ్యంబుగసర్వభూజ

నుల్ బాగడ, సచివులుభృత్యులుచతురంగబలము, ప్రచురంబుగాగొల్వ పట్టాభి
షేక, మిప్పుడుజేసితిమీమాటజెళ్లె, తెప్పదు నాపలుకులుతథ్యంబుగాను, పో మువ
చ్ఛేదరఘుపుంగవుకరుణ, నీమెడ సెలవిమ్ము హారవు దీపింప॥

ఆస్థానసంతోషవాక్యము - జంపె॥ అటమీద దారబోయకము న్నెనెటు
పటుస్ఫురెలిగురిసె నాపుష్పవర్షంబు॥౧॥ సురదుందుభులు మ్రోసెసురము
నీంద్రులుబాగడే, రసువారమందమలయానిలమువిసరెన్॥౨॥ వెనకతి త్యాగవసి
ష్ఠమునివరేణ్యుడుగెల్వ, ననియునాత్తెతబరగె హాకాశవాణి॥౩॥ గరిమశ్రీవీర
రాఘవుల సత్కృపగలిగి, ధరణిజెనొప్పెందుపృధరణీశ్వరుండూ॥

హరిశ్చంద్రునివాక్యము.

సీ॥ వినవయ్య యిమ్మహాఘనుడగు గాధినందనుడు సత్పూజ్యుండు దాత
నమ్మ। యీ దేశమెల్లను ఋతడేలగాగ నుబుధి వెడలమీకెల్లముదముమీర। కరి
చర్యగా వించిభక్తిశోడుతమీరు బ్రతుకంగవలయు సుహితవృగాన । నాభార్య
యు నేను నాసుతుడు ఘోరకాననభూములకాపు సేయ। పోయెదముమీ
రలీ మెడ భయరుండ। కౌశికుని గొల్చి యుండుడీ ఘనుని మహిమ। దెలి పెదను స
త్యకీర్తి యీ తెలుగ వినుము। మంత్రివర్య శుభాకర మహితధైర్య॥

దరువు-శుద్ధకాంబోది-అట తాళము.

ఈ మహానుభావునకు యీ రాజ్యమిచ్చితి, మంత్రివర్య పేమమానీంద్రుని
ప్రియుడవై మెలగుము మంత్రివర్య, ప్రజ్ఞమీరకనుసొజ్ఞను తిలంచు మంత్రివర్య
ఆజ్ఞమస్తకమున నమరగ దాల్పుము మంత్రివర్య॥యీ॥ క్రమమెప్పభృత్యవర్గ
మంగొల్పు కొలిపించు మంత్రివర్య, విమలాత్ముని సేవనెపుడు సేమరకు మంత్రివర్య॥
యీ॥ గజవాజిరత్నసంఘములనొప్పగించుము మంత్రివర్య, ప్రజల సంరక్షించె
ప్రభు నేతడెనయ్య మంత్రివర్య॥ యీ॥ రాణించు శ్రీవీరరాఘవేంద్రు డేదిక్కు
మంత్రివర్య, నాప్రాణసమానమైన బలుకన సత్యము మంత్రివర్య॥ యీ॥

సత్యకీర్తివాక్యము-ద్విపద-ముఖారి రాగము.

ధరణీశ ప్రజలెల్ల నమపాటుమీకు, వరుసతో నందనువచియింపమనిని,
కుటిలాత్ముడగు కౌశికుని బాగిద్రోయ, నేటులవర్తించెదమినకులాధీశ, వరుసని
ష్ఠాసుభూవరునాటినుండే, హరి నామమెసగమీపదములచెంత, జెల్లగా మహి
నెల్లజనుపులుమాకు, జెల్లగానుంటిమి చెల్లెపోనేడు- మదిలోననిటుదయమాలి
కుయ్యపగ, నదలక యీ మునిప్యాఘ్రంబువాత, పొదవిద్రోసెదు పశుపుంజంబు
బోలె- మదినుదినుండి సామ్రాజ్యవైభవము- పోనేలవిపినభూములకేగనేల, సీనే
లనపసికినీ నేల. కడగి సేగాటవ్వులకాయసంక్లేశి, కడెదివర్తించు వెకుటమతాప

సులకు-బొడలకశాసంబాభూతిహకరుణము- జెడలరుద్రాక్షలాసంపదలేల-
తాలుత నెదురుగన్న దుష్టమర్కటము - సొలయక భూతంబుసోకినరీతి- చెనటి
మూర్ఖునకిట్టిసిరివచ్చెనింక- చెనకి యెవ్వరి నేమి సేయునో రేగి-గజిబిజినొందియు
కటడతల్లిలేని-ప్రజలమ్మెబాములబడజాలవే ము-వత్తునుమీ పాదజలజంబులాన
మెలమిమీరగ రాఘవేంద్రునెదయాను గలిగియెప్పుడుమీరుకష్టింపనేల॥ *

హరిశ్చంద్రునివాక్యం॥ గీ॥ మంత్రిశేఖరమానునీమాటతగదు। గానబ్రతి
కెడుమార్గంబు ఘనతనెరిగి। వర్తనము సేయగాదగువరుసతోడ। ప్రజలనూ
రార్చుచుదినీకు పాటిదలప॥ సద్వివచనం॥ విశ్వామిత్రునిగూర్చి॥ హరిశ్చంద్ర
వాక్యం॥ *

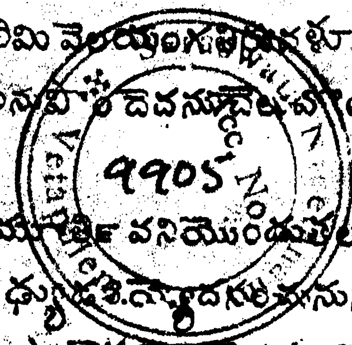
క॥ మునివర రాజ్యంబిచ్చితి। ఘనతరముగ క్రతువులాదిగా గలపనులన్।
నొనరించుడడవికేగెద। మనమలరగ సెలవునిమ్ము మహితచరిత్రా॥ *

విశ్వామిత్రవాక్యం.

గీ॥ ఋణముదీర్పకయుండుట గుణముకాదు। మంచివారికిమదివివేకించి
చూడ। నంటులోపలమిగుల బ్రాహ్మణుల సొమ్ము। నీవపహరించిన బ్రాపించున
త్యఘంబు॥ *

దరువు-శుద్ధకాంభోది-అట తాళం.

ఇనకులోద్భవా-యింకటిఘనుడవైతివా॥ మునుకొనినీయజ్ఞకాల- మున
నీవచ్చిననా-ధనములోభమునయీకున్నధరణిమెచ్చ నా-ఘనతహెచ్చునా-సొ
మ్మివ్వకదలవచ్చునా- మనసుననుకపట బుబూనుకొవనమునకుబోవగదలంచి
న-మనుజవల్లభ యింకనిన్నేమనదగు చెల్లించు ద్రవ్యము॥ఇన॥పొందుమీగమీపైను
న్నభూషణంబులు-చెలువందమీరుగట్టియున్నవరపటంబులు-అందమలరగ- నా
కన్నియు చెందవలెనుగా- ముందుయోచనందిచూడవ- సుంధరాతలమెల్లనెం
దుకు- ముందుగానీకిచ్చితినియింపొందనిశ్చయమందబలికితివి॥ యినకు॥ నారవ
స్త్రములుధరియించియడవులందునా- నీవారయయందందదిరుగు యఖిలజగ
మున-ధీరమమీరగకానలదారిదెలిసెగా- ఊరిమి వెలయంగ [illegible] కళ్యాణినిల
[illegible]వక్షర్పణంబుగ- భూరిరాజ్యవిభూతిమహిమనుపొందెదవనుకొని పొందఘన
[illegible]నకు॥ *

హరిశ్చంద్రవాక్యం॥ ఉ॥ ఉడుపతిమౌళిమాత్రిక వనియొందుమతలంపులు
[illegible]కృతిమి। యడుగులుగొల్చికీర్తిమహా ధ్యుత్రిత్వదగుతనున్నవా।
[illegible]హృదయంబులొక్కపహించితపోధనవర్యసారెకున్। బెడదలుజెట్టియ
[illegible]ట్లుకయింతటత్ప్రస్తిభాదమీ॥ *

విశ్వామిత్రవాక్యం॥క॥ఇలపూర్వద్రవ్యమునకు। సెలవుగనిచ్చితి రెహామి జె
ప్పుమునీమా।టలు నేటి దాక సనృతంబులు బొరయువు నేడి దేలబొంక గనీకుక॥

హరిశ్చంద్రవాక్యము-ద్విపదార్థము.

మునినాథసత్కృపామూర్తివిస్ఫూర్తి - ఘనసారచంద్రప్రకాశ స
త్కీర్తి- చాసు డేమైనను తప్పు జేసినను- వ్రేసి కారించుట విహితంబు గాదు- కోప
మేటికి మునికుంజర నీకు- రూపించి కొమ్మని ప్రోవు గాబోయ- ధనము లేదని గాని తడ
వునకొన్ని- దినములు సైరించి దీర్తు నీ ఋణము- నప్పు లేదని త్రోవనగు నెవ్వరికి-
తప్పు నాడిన పెంపు దప్పు బెకాక- ఋమ్ములదయ మీర యింక నొండనక- యిమ్మ
నా కొక నెలముల నాటిమితికి- సెలవిచ్చి పంపిన సకలరీతులను- నెలమిమీధనము
పాజీంచి చెల్లింతు- నట్లు చెల్లించక నాలసించినను- గట్టిగా మమ్మనంగల్లనమ్మిం
చి- కోరి ఋణమును దీర్చుకుందురు గాని- వీర రాఘవకృప వెరువ నెనింక॥ ❋

విశ్వామిత్రవాక్యం॥గీ॥ పసిడి మేడలలోన పూపానుపులను। పొసగనిందు
వదనలను బొందితేని। బొందితోడ నెజంభారిపురికి నను తు। ననఘ వర్తనుడగు భ
వజ్జనకునట్లు॥ ❋

దరువు-జంఝూటి రాగం- జులువ తాళం.

జనవర యీ లలనల రీతి జెందుమి హా యి నొందుమి॥జన॥ ఘనదుర్గముల
... నుబొందు- గానదిని వినిమాని తెనీవును॥ జ॥ కరులకు నడలెరుక పరచు గరిత
... చెరితలు- మరుని విరిశరములగులు చతరుణుల సరిసరియనదగు॥ జన॥ విమల
... ములకు సరి మెహి మకరనిభ రావము- గమకమైన గబ్బి గుబ్బలకు ఘనచకో
... ములు సమమె॥జన॥ గరి మెతిరువళ్ళూరి శ్రీరాఘవుల పదసాత్త్విక- సరగున యీ
మాలమసువల పరిణీయమంది ధరణి యేలు॥జన॥ ❋

హరిశ్చంద్రవాక్యం-ద్విపద- మెరుకుల కాంభోది రాగం.

ఓమునిచంద్ర యత్యుత్తమనిధివి - కామారిసముడవు గావునన్న- శిక్షిం
పరక్షింపసిద్ధి బొందింప- యీ క్షితిలో దైవమిక లేరు వెదుక- దారుణంబున గాక
దైవమార్గమున- నీ ఋణంబును దీర్పనీకు జెప్పెదను- దేవసీమలకు భూదేవసీమల
కు- భావింప తొల్లి నే పని లేదు మీకు- గావున నేలా గొకడను గాకుండ- మీ విత్తము
చ్చెద మీ ప్రజనడుగ- నిచ భామలనొల్లనీ రాజ్యమొల్ల- త్రోచిపోనిమ్మింక తుకతుక
మాను- వెలయు తిరువళ్ళూరి వీర రాఘవుని- సులలితకృప చేత సమకూర్తు ధనము॥

దరువు- నావనామక్రియ రాగం- ఆది తాళం.

మానివరాగ్రణ్య- దీనశరణ్య॥ మానివరా మీ స్వాదధ్యానము సేయుచు
నైతాక- నలవసి యుంతు గాధినందన సెలవా॥ మాని॥ మానము దనుక గడువు మా

కనుగ్రహించుమ ఆయాసము నొందకు మీ యప్పు దీర్చెదనయ్య॥మాని॥ మురువు పెల్ల
గిలిన ధారుణి గ్రుంగబడిన- నీరధు లింకిన నిజము బల్కెదనయ్య॥మాని॥ తెప్పన
యీ నెలను మీ యప్పు చెల్లించక నే- తప్పు జేసితే నన్ను దయను జూడకుమయ్య॥మా॥
కోరిక తిరువళ్ళూరి వీర రాఘవేంద్రుని కోరి భజన జేసే ఘోర వనమునకు సెలవా॥
మాని॥ ❋

సంధి వచనం॥తన ప్రియ శిష్యుడైన నక్షత్రుని జూచి॥విశ్వామిత్రుని వాక్యం॥

ద్విపద-మధ్యమావతి రాగము.

నాదు శిష్యాగ్రగణ్య నక్షత్రవర్య- పాదుకొని కొల్చిన ఫలమిప్పు డెవచ్చె-
యలయక నీవు నాయందుల భక్తి- తెలయంగ నీ రాజు వెను వెంట తగిలి- దారికి నధ
న మెల్ల దొడబడకుండ- నర వీస మాదిగా నప్పు డెగొనుచు- నాకటను శిక్షించి యాల
తసొకించి- వ్యాకుల మొందించి వ్యధల గుందించి- మానంబు దప్పించి మనసు నొ
ప్పించి- దీవశరప్పించి సిగ్గులు దెప్పించి దినములు ముప్పది దీరునంతకును- గన...
తరువుండి కడమ కాకుండ- ధనము తెమ్మని పల్కి- దట్టింపవలయు- ఘనుడగు వీర రా
ఘవు పదాబ్జములు- యనువొందన మ్మ కార్యము జయంబౌను॥

వచనం॥ విశ్వామిత్రుడు నక్షత్రుని గుఱించి హరిశ్చంద్రునితో చెప్ప...

గీ॥ ఇతని మీ వెంటదోడ్కొ- నియరగి భక్తి । గొనలు సాగంగ నను గ...
న్నయట్లు।కను గొనందగు నాయాసమునకునోర్వ। లేదు సౌఖ్యంబు జరుపు...
మొదలు॥ ఓ హరిశ్చంద్రుడా యితని నన్ను జూచినట్లు జూచి కాపాడుమ...

వ॥ నక్షత్రుడు హరిశ్చంద్రుని మీద తరువు చేయుట॥ ❋

సీ॥ ఆలస్యమిక నేల నప్పు దీర్పుము తెమ్మని ముఖమైనను నిన్ను నిల్వనీయను
మా కౌశికుని రాజ్యమండలంబున ధనంబు ఆర్జింపనీకు నరహంబు గాదు। యీ దేశ
మెల్లను నీ రాత్రిలో పలగడువంగవలయును ఘనత మీర। బరువడి దేవగో బ్రహ్మ
ణసీమల యాచించి యిచ్చిన కాసు పరక।వీసమైనను చెల్లు గానిచ్చితేని। కౌశికుని
యప్పులో చెల్లు గాక యున్న।తరువు జేసెద కౌశికతపసి యాజ్ఞ। నిన్ను నే మారక నీ
వెంట నేగుదెంతు। వోయి రాజా యిక కొంచమైన నాలస్యము సేయక మా యప్పు
దీర్చవయ్యా॥ హరిశ్చంద్రవాక్యము- ద్విపద- ముఖారి. ❋

ఓ మునివరశిష్య ఓ లోహితాస్య- యేమని జెప్పుదు యిచటమిమ్మింక- కను
గొనిక దుఃఖకరము బొందితిని- మునివరు ఋణము మీ ముందర దీర్ప- వలసి నందు
కు మిచ్చు వనములనడుమ- నలయింప సొలయింప నాకలొందింప- గుట్టలు దిరిగిం
ప కొండలెక్కింప- ఏట్టులు దాటింప ముండ్లు ద్రొక్కింప- గురుమృగంబుల బాధ
ఘోరమైయుండ- కఠినపాషాణవర్గముల నటింప- ప్రాణూరుతిరిగింపను పక...

రినైతి- మీరింక రాలేరు మొలుకవతోడ - నాదుభుజంబెక్కి-వయు ముప్పరందు
యాత్రోవనే గొదనిపుత్తూరిలోన- జెచ్చెర జెర్చొదజడి ముడిపడకు-దొచ్చంబులేన
ట్టిపోయున్నలార అయ్యయోచంద్రమత్యతి వెగరమ్మా- వెయ్యేల నావంటి విభుడు
గలిగుండి-అడవులపాలైతివహహా యేమందు- పడితిరో నావంటి పాపిష్ఠివిభుని-
వొనగూర్చెకటకటా వనజాసనుండు- కనకాంగిమీకెంతకష్టంబుగలిగె- మును
సౌధసోపానముల నెక్క-లేని-వనజాక్షియుబ్బెక్క-వలసె శైలములు- పటికంపు
రాకట్లపై నెక్క-వలయు-కుటిలకుంతలి యెట్లు గుట్టలెక్కెదవె ననవాంధరశ్న
గేహాళి దాటవలగు-ఘనకుచ నీపటు గడచి ఘట్టములు- కేళివనంబుల క్రీడింపబడుల
లోలాక్షి యడవులలో నిట్లు మెలగి చిలుకనక్కన బెట్టజెక్క-చెమర్ప- యోలనాగ
నందనుని బ్రైత్తి తెచ్చి- సద్దంబు తెరబుచ్చినట్లుండనీదు- ముద్దుల నెంమోము మరి
పెంబుదూలె-యీగెపై బడజారునీయింపుమరుఖము-బాగైనపాపటపై బీదువా
రె- చిలుకవాలినగందు చెలియనీమేను- దళమైనకట్టెండ తాకునవాడె- నానిమి
త్తంబున నారీలలామ- యీనీచనుదశనిటులొందవలసె- హాకంజదళనేత్రిహా
శుభగాత్రి - హాసుందరదనహారాజవదన - యీత్రోవనడవకుమివికరుకురా
ళ్లు-యీత్రోవనపువకుమి ఏకంపముండ్లు- యీత్రోవనడువకుమి విభుజంగములు
యీత్రోవనడవలె యిందీవరాక్షి- శరభకంఠీరవశార్దూలఖడ్గ- గురుమృగం
బులజూచి గుణవతీనీవు - వెనువకసన్న క్తివీరరాఘవుని- కరమర్థిదలచవె కాం
తాలలామ॥

చంద్రమతిదరువు పున్నాగ అటతాళం.

ప్రాణనాథుడింకేమనిబలుక నేర్తు-నాప్రాణముల్లడించెయే పగదినో
ర్తు॥ప్రాణ॥ త్రోవయేదిక్క-జూచినదోచదేమి- భూవరచీకట్లు దోచెభావమే
మి॥ ప్రాణ॥ ఆకులునములితెచ్చే దెఅమరనేమి- తేకువాగల్గినయుండతీవ్రమేమి॥
ప్రా॥మారుతము విసరకుండేప ర్గమేమి- నీరులేక మదవ్రులెల్లనింకు లేమి॥ప్రా॥
గాధినందనునిమాయ గాకనొప్ప- గాదనిచెప్పగవెవరుగలరు ప్రాపు॥ ప్రా॥
వీరరాఘవునికృప వెలయనేమి- ఘోరదుర్గములనిట్లు గుందులేమి॥ప్రాణ॥

నక్షత్రునివాక్యము॥ చ॥ అలసితి నింక నొక్క-యడుగైనను సేనడువంగ
నోపమైగలుగు ఘర్మబిందువులుగ్రమ్మెబదంబులబొక్క-లుచ్చెశీ। తలసత్పథ
ము మారుహావితానముసీడకునన్ను జేర్పుభూ। తలపడిమ ఖ్యాసేహాముమన దాహా
భరంబుజనించెనెంతయున్॥ ఓహరిశ్చంద్రమహారాజా నీనిక నడవలేనయ్యా॥

దరువు- మధ్యమావతి ఆదితాళము.

రాజాభానుతేజా- రాజీవముని ల్వ్యాను నాదాహము దీర్పవె॥ రాజా॥ బడలి

కచాతనిక నేనడువజాలనయ్యా- నాకడుపునిండ అన్నముసిడగవలయు మహారా
జా॥వాసిగతిరువళ్ళూరివాసునికృపదప్పిన- భూసురముగనీకు బ్రహ్మహత్యనొందు
మహారాజా॥ *

హరిశ్చంద్రునివాక్యము.

గీ॥ మునికుమారక నీవంటి ఘనునకింత । వనటబొందగవలసెనావలను
జేసి। గాననే నెంతద్రోహినికష్టమతిని। కఠినచిత్తుడ బ్రాహ్మణఘాతకుడను॥

దరువు-పున్నాగ రాగం- అట తాళము.

భూసురవరకుమార- గాసి జెందితివియీకాననమున॥ భూసు॥ పద
ములెంతో నొచ్చెనో గపదములా త్తెదను ఆపదనొంద నేలా॥భూసు॥ ఘోరార
ణ్యములలోన-సారసాన్నములు నే సాధింపగలనా॥భూసు॥ చల్లనినీరు గొనివచ్చి
తెల్లముగనీమనసుచల్లజేసెదనూ॥ భూ॥ తియ్యనిఫలములు తెచ్చి అత్యనీకిచ్చెద
నుఅలుగనింకేలా॥భూసు॥ వాసిగా రాఘవునికృపనూ కాశిపురము జేరిసగలుగు
సౌఖ్యములు॥భూసు॥ *

సంధివచనం॥ అంతటనక్షత్రకునివద్ద చంద్రమతిని లోహితుని విడిచిపె
ట్టిహరిశ్చంద్రుడు జలములు వెదుకబోవుట॥ *

తోడి రాగం ॥ సీ॥ జంబునింబకదంబచంపకతరులార జలములుండెడి
జాడదెలుపగలరె। కుందమందారమాకందసింధువులార సలిలంబులుండెడిజా
డెగెనరె। మద్ధరాగను పారిజాతవృక్షములార యుదకముండెడి తావు వెదుకగల
రె। సాలబిల్వాశ్వద్ధతాలభూజములార నమృతముండెడిచోటనరసికనరె। శుక
పికములార కానరె శుద్ధవారి।గజగవయులార కానరె కమ్మనీరు। కొండసరులార
కానరె కొలను జాడ। బ్రాహ్మణార్థంబు వెద
కెదభ్రమను జెంది॥ *

దరువు- భైరవి రాగం- ఆది తాళము.

నీరుదొరకదాయె నేనేమిసేతు దైవమా॥నీరుదొ॥వారికెదురుజూచుచు
దాహము దాహమనుచు-యీరీతినక్షత్రుడు యేమి ఆపదజెందెనో॥నీరు॥ నక్ష
త్రకుని దాహమీక్షణము సదీర్చి- దక్షులెవరు లేరు తడవాయ యింకేమనందు॥నీ॥
బడలిక చేనొందివడుగు వ్యతినొందిన నా - యీ బ్రహ్మహత్యసిద్ధించు యేలతప్పి
పోవదయో॥నీరు॥ ఘోరకాననమిది కూరిరమృగములవి- హారమెగాని జలము
చేతువలేదాయెను॥నీరు॥ వీరరాఘవేంద్రనా వెతలుదీర్పుమీకన్న- వేరెవ్వరయ్యా
చాలవేసటనొందినను॥నీరు॥ *

సంధివచనం॥ అనంతరము కృత్రిమ బుష్టిని జూచి హరిశ్చంద్రుండు

ట్లనిమె॥ ❋

భైరవి- ఉ॥ ఓఋషివర్య నష్టమృగయార్థసమన్వితసముదాయవ్యాకాం। తారములందుదుర్గమపథంబులద్రిమ్మరిమత్పరాకృతో। దారవిశేషపుణ్యము కతంబున దాపక పాదపద్మముల్। చేరగగంటినొక్క- దరిజేరితిధన్యుడనైతి నావుడన్॥ ❋

కృత్రిమఋషివాక్యము- ద్విపద- భైరవి.

ఓనరపుంగవమానరుచుబల్కు-నీమదువులుమాకు నెఱుగంగబడవు- పెనచిపత్ఖులుగూళ్లుపెట్టినరతన- వినరానుడువునావీనులకిపుడు - నలిగివచ్చిన జాడనంతనుమదిని- తెలియగా మాయోగద్రిష్టిగాంచితిమి- విక్రమలీలమైవిలసిల్లు మెదలి-చక్రవర్తివిహరిశ్చంద్రాహ్వయుడవు- తుకతుక లేకకీర్తులమిన్నుముట్ట- సకలరాజ్యములాకసంయమికిచ్చి-యెలమినాతనికిముమ్మెచ్చితివనుచు-బలికినధనమునంపాదింపబూని- నీవునీసుతుడునునీవధూమణియు- నీవిధినలమరియేగుచుండగను-గురువాక్యమొనరింపగోరిమీమీద- తరువువచ్చినమునితనయుడిచ్చోట-నొదలివదప్పిమైనుర్విపైబడిన- నుదకంబులరయుచునున్నాడవీవు- వీరరాఘవు[illegible]నెలుపనీకుండ-భారమొందగనీవుభయపడనేల॥ ❋

హరిశ్చంద్రవాక్యము॥ చ॥ మునికులకుంజరేంద్రవినుమూర్ఛమునింగిన [illegible]ముల్। కనిదయజూడుమాకికను కానలయందునమీరేదిక్కు-నా, [illegible]లాంగనేనుధాత్రిసురుంనిదెతోడితెచ్చెదన్। [illegible]చింతద[illegible]లోపొయెదవేగవచ్చెదన్॥ ❋

[illegible]వచనం॥ ఇట్లుకృత్రిమఋషికినమస్కరించి నక్షత్రకునిచంద్రమ[illegible]న్యని నతనివద్దికిబిలుచుకొనిపోయికృత్రిమఋషిఃజూచి హరిశ్చంద్రుడు చెప్పుట॥ ❋

దరువు-కాపిరాగం- అటతాళం.

పాహిపాహిమానిచంద్రమా- యీనక్షత్రుని దేహతపనజూచిబ్రోవుమా- దాహము దాహమనుచు చాలతల్లడించుచున్నవాడు-దాహమివ్వ వెదయాపరా- తాపసంహారా॥ పాహి॥ తీర్థమునకైకానతిరిగితి-మేమునిజెప్పతీరరాని యలననెందితి- సార్థమింకేమటంచు-సాహసమువిడచియాశవ్యర్థమాయెనను చువచ్చితియర్థినైతిని॥ పాహి॥ విశ్వామిత్రమౌనిఆజ్ఞానుద్రవ్యమునకైవిశ్వసించితరువువచ్చెనుయీశ్వరసంకల్పమేమొ- యితడుసమసితెబ్రహ్మహత్యశాశ్వతము గనన్నుబొందును-స్వామిరమొకెక్కదను॥ పా॥ మీకమండలమునతీర్థమునిచ్చి రక్షించు- ప్రాకటముగబ్రాహ్మణార్థము-లోకముననుశ్రీతిరువళ్ళూరివాసుడై

నవానిమేకచిత్తమునదలంతునుయేమిసేతును॥ పాహి॥ ❋

కృత్రిమఋషివాక్యం॥ యెరుకులకాంభోది- ద్విపద॥ నేనేడనీవేడనెలతుక యేడ-పూనితపోవిఘ్నమునకిదిత్రోవ- తరలాక్షులన్నమాతలకంటగించు- నోరులుసన్నిధినున్ననొదవునాగ్రహము-వదలకమీరిందువసియుంపవలదు- బెదరుచిత్తమునాకుబిట్టుబుర్రనిన- నలినాప్తకులనాధనాకమండలువు- జలములల్పంబునక్షత్రకుండెట్లు- బ్రతుకునీయల్పంబుపానంబువలన- నిదిబుద్ధిగాదునీవిటవినుమింక- చెలువారనిచటికిచేవాటునేల- గలదొకనిర్మలకమలాకరంబు- పోలుపొందునత్తటంబునమహావటము- బలసినశాఖలుబైలెల్లగప్పి- యిరువొందనచటికిందరగొనుచు నరిగిపథశ్రమమంతయుదీర - నుదకంబుగ్రోలియాయుర్వీరుహంబువదలకజేరుడెవ్వరిఠావుగాదు- చనుమునీవచటికిజాడగానిపుడు- యనువొందనిలచినయలశపించెదను- రాజశేఖరవీరరాఘవుసాక్షి- గాజనుగ్రక్కునగరిమతోనిపుడు॥ ఓయిరాజాశీఘ్రముగాపోవయ్యాపో॥ ❋

చంద్రమతివాక్యం॥ గీ॥ జటిలుడీరీతిమాటలచాలప్రొద్దు। గడపెరవిబింబమపరాద్రికడనుగ్రుంకె। యంతటనుదిక్కుచీకటంతంయొదవె। మ[illegible]బోవలెమనుజనాథ॥ ❋

దరువు-మధ్యమావతి- ఆదితాళం.

తడవుయేలనాప్రాణనాథ-అచటికిబోవ॥ తడ॥ నడిగాఘూక[illegible]గడి-సడిగనుగ్గొనుమదిజడుగలుగునిక॥ తడ॥ ఘూపవర్యాయీ[illegible]రతనూనీపీపుమీదనెక్కించుకొనిఆపదనకమనవరుగగవలెనీ- ప్రాపు[illegible]పరుగునవత్తుము॥ తడ॥ చీకటనుచుభయముయేల-దేవధరియించిన[illegible]లదుచాల-ఆకటబడలితిమందరమిప్పుడు- నేకొనియామునిచెప్పినచ[illegible]నలపాలించుటకైబిరుదువేసియున్నాడు- ఘనుడురాఘవుడువగవవలదు- యినకులవంశజవినుమునామనవి- ఘనధైర్యమునీమనసునునుంచుము॥ తడ॥ ❋

వ॥ వీపుపైనెక్కినిర్బంధించుచుండునక్షత్రునిజూచి హరిశ్చంద్రుండు జెప్పుట॥ ❋

ద్విపద-ముఖారిరాగం॥ నక్షత్రయీయరణ్యప్రదేశమున- నీక్షణంబునబోవనిదియశక్యంబు-దాహంబటంచుతొందరపడిమీరు గేహంబునున్నట్టిక్రియనునడిగెదరు- అంధకారత్వంబునందుకాల్త్రోవ- బంధురంబుగనెడపకనునందండ-నలిరేగియెటమూడునాల్గువాలములు-గలవృచ్చికంబులుగ్రమునగరిచెనినువదియేనూరునిన్నూరుతలల-నరుగుపన్నగములుద్ధతవేనవేలు మెరుగుగోరలనువల్మీకముల్వెడలి- యురిబుట్టగోమలనురికియుత్యుగ్రనుదరంగ జోహాలల్లా

ర్భీభత్సనుచు-నొడిసియుప్రాణంబులుడుగక మొత్తియరిమురిమర్మంబులందంద నొవ్వగరిచియు పదములుగదియంగజుట్టు- కొన్నయాపాములు గురుకృపాణ మున- పన్నుగద్రుంచితిపట్టువృగావళులు- ఘోటించి నేలతో గొట్టివాలములు- దాటించిమిగులదీక్తటములువగుల- పదివేలపిడుగులుబడినచందముననుదరిరొ ప్పుచుమీదనురుకుచురాగ- వడిబిరబిరద్రిప్పివసుమతమీద- నడిచియుగణికలయు ట్లుద్రుంచితిని- యిదేవటవృక్షంబుయీమానికడకు- చదరకనిందువచ్చిమదె జూపుకమలాకరమునందుగలశుద్ధజలము- కమనీయముగగ్రోలుకడపుసిండగ ను-వీరరాఘవుకృపావేశంబుగలన- చేరితిమిందువసింపగవలయును॥ ❋

గీ॥ మునికినూరకయేమంపవృష్యమహిమ।మీనకర్కటమందూకమిళి తమగుసులలితమైయొప్పుతామరకొలనుగనుము- నీదుబడలికదీరంగనీరుద్రావు॥

సంధివచనం॥ ఇట్లుచేరిమార్గాయాసంబునజలపానంబుజేసినిద్రజెందు సమయంబున నావృక్షంబునకైజూచివరలోనిఖడ్గంబుదూసినిలుచున్నహరిశ్చం ద్రునిజూచిభేతాళుండువచ్చుట॥ ❋

దరువు-శ్రీరాగము- ఆదితాళము.

భేతాళుడొచ్చెనిదిగోచూడు కౌశికునిపంపున॥ బే॥ భూతప్రేతసంఘాతజాల ములు ప్రీతిగొలువగాబిరబిరనచటికి॥ బే॥ కహకహార్భటులుగలిగిజగంబులు తహతహనొందగస్థైర్యశౌర్యుడా॥బే॥ గుప్పునకన్నులనిప్పులురాల్కరమప్పళిం చికనురెప్పపాటులో॥బే॥ కిటకిటదంష్ట్రలుబిగిటుచేటులతెరప్రష్టుల్గ్రోష్టాగ్నిప్రళీ లుప్రజ్వరిల॥బే॥ భూరిగతిరువళ్ళూరివాసునికోరంభజించెభూరవణునకై॥బే॥

భేతాళునివాక్యం॥ సీ॥ ఎవ్వడవీవునాకెదిరిభాషించెదు శంకయింత యులేకసాహసమున। బులియున్నపెదరిల్లులలిజింకజొచ్చినగతిజొచ్చితిమదీ యగహనభూమి। నెక్కడకేగెదవింకనాముందరమ్రింగెదనహకప్పమింగుక రణి। గీర్వాణగంధర్వకిన్నరపన్నగ యక్షరాక్షసముఖ్యులైనన్ను। జెనకవెర తుకునీవిట్లుచెనకనగునె। నాదువిహరించుమట్టికిలదనెవసించు। తివిరితీదక్షుకుల భూతనివహములను।భంగపరచితినామిత్రబాంధవులను॥ ❋

క॥ శంకరుడడ్డమువచ్చిన।గొంకకవారించినాదుక్రోధాగ్నికిని। శ్శంక నినుబట్టుకొనిమెద। యంకిలియును లేకవ్రేల్తునాజ్యాహుతిగ॥ ❋

దరువు- ముఖారి అటతాళం.

భేతాళుడనగనెన్నెరుగవా- నేఘాతనాయకుడొటతెలియవా॥బింకేవు మాటలటుంచరా-త్రిశంకనందనుడనిమెంచరా॥మేలనిరాకరించేవురానీపాలి టిమృత్యువునేనెరా-కూళవిషముమింగనేలరా- నాతోపోరుసేయుగలేవుపో

పోరా॥యిదుగోశూలమువచ్చెచూడరా,నీమదగర్వమణగించనేనెరా॥ కీలిత మైనయీశరమునా-నీశూలముద్రుంతువేగిరమునా,యీశక్తిచేతనుచావురా, దురాశనీకేలనుభూవరా॥యిదుగోచూడుకొబేరాస్త్రమూ- నీకెదురైవచ్చె నుదివ్యశస్త్రమూ- కరవాలమిదిగోపృథ్వీవరా నీశరములుఖండించజ్వాలురా॥ బడబాగ్నిసరియైనబాణము-నిన్నుపడవైచునిదెవీడుప్రాణము-నీయుద్రుంపగత రముగాదురా-యెన్నటికైననినుమర్ధింతురా॥శ్రీవీరరాఘవునికరుణను- నిన్ను బోవనియ్యక్రద్రుంతుకలనాను॥

చంద్రమతినిజూచి॥హరిశ్చంద్రునివాక్యం॥గీ॥ఏమిసేయుదునీరాత్రియం దెతరుణి। యందుదుఃఖంబులెల్లనునవ్వేమనకు। శీఘ్రతరముగభేతాళుశిరము ద్రుంచి।మిమ్ముబ్రతికించుకొంటినిమీనవయన॥

ద్విపదార్థములు- రేగుప్తిరాగం- ఆదితాళం.

కటకటాయీకాలగతియిట్టులుండ- అటుజూడుడామేఘపటలిరాకట లు-నిగుడెతూర్పునఘననీలమేఘంబు-గగనామండలముగప్పెనూ- వృత్తరదిశను నిగనిగమెరుపులొప్పెనూ-భుగులుభుగల్లుభువినిపిడుగుపడ,నిగుడనుడిగంబై గరనుపుముదును-గగనామండలము॥గి॥వడిగండ్లకంబెనువానమాన్పాడి,కడ వలజలములాక్రటివంచినట్లు,నెడమకరివ్వనిదరగాలి-పిడువానినగురిసె నా-యీనకుత్రునిజడుపుయేరీతిదీర్తునూ-కడువడినమిప్పుడువు- కునుకుడేము [illegible] జడికడ్డమగానిలచి॥విడు॥

వ॥ హరిశ్చంద్రునిజూచి॥చంద్రమతివాక్యం॥గీ॥ఏలచింతింపమనకుభూ పాలచంద్ర।వేటిగుములకుగాసలబుప్పుటపుట। పడుసదప్పకనిప్పిందుమనజ బంధు।డల్లదెయరుణకాంతితోనరుగుదెంచె॥

ద్విపద-ఆనందభైరవి॥ఇనవంశదీపయావృక్షంబువిడచి-ఘనపుణ్యతీర్థ ముల్ఘనపురంబులును-కరమర్థిబరువైనగ్రామముల్గడచి- సరగునకాశికిచను చేరవలయు-యిదిగాకముంనాథుడీశిష్యవరుని- వదలకమనవెంటవచ్చెనట్లుగ ను-సెలవిచ్చియుండగాజగతీశమనము-చెలువొందబునమెల్లచెల్లించవలయు గావునమనమయీగహనంబువిడిచి-త్రోవగనుంగొనిమూరవెయపక- కాశికా పురికినిగ్రక్కునజేరి-కౌశికుబుణమిప్పగావలెనాదు- విన్నపంబాలించివీరరా ఘవుని- సన్నుతింపుముత్రోవజరుపుమునాథ॥

చంద్రమతినిజూచి॥ హరిశ్చంద్రవాక్యం॥క॥భీకరమైయెటుజూచిన।నో కాంతతరింపరానిపటుతభుకీలా।నీకముకడుప్రబలెనునా। శీకాసనువ్రాతగ నువలేరెవ్వారుగ॥

దరువు-శుద్ధకాంభోది- ఆదితాళం

ఇంతినేనీదావాగ్నికేమిసేతునే-వోయింతి॥ దంతియానయెటుజూచిన దరిగానివచ్చెనేడయ్యయో॥ యింతి॥ పక్షిజాతములుకమలిభస్మమాయెను-యీమహావృక్షములపైనిసర్వభక్షకునిజ్వాలలమరె॥యింతి॥ భుగభుగల్మనిమంటలొావవిభూములల్లడించెసెగలా- పొగలుమిగులకలిగిభూనభోంతరాళమెల్లని[illegible]డె॥ యింతి॥సత్యముగమానిబుణముతీర్చక-శాంతిగాదీరకముందెమృత్యువునన్నుజెందితె[illegible]దిశసత్యహీనునౌదు॥యింతి॥ అప్పుబుణముగాకబ్రహ్మహత్యయొకటిసిద్ధమాయె తెప్పనయీనశత్రువునేజొప్పునబ్రతికించుకొందు॥యింతి॥ కన్నులయీపాతకముగాంచకమున్నెప్రాణము-లెన్నియిచ్చివహ్నికిఖడుయింపుబుట్టింపజేతు॥యింతి॥ వాసిగశ్రీతిరువళ్ళూరివాసుడైవెలసినశ్రీనివాసుడయీవేళ దయజేసిరక్షసేయవలెను॥యింతి॥

హరిశ్చంద్రునిజూచి చంద్రమతివాక్యం॥

దరువు- మధ్యమావతి- ఆదితాళము.

తగునాధైర్యమువిడువవగునానాసదయా- తెగువామేలనుచుమదితెలి[illegible]సదయా॥తగు॥వనవహ్నిచొరనీకువలదునానాసదయా-నినుబాసితక్షణమో[illegible]రసదయా॥తగు॥అరయనికంటెముందుఅగ్నిజొత్తునుసదయా - మక్షనీవు[illegible]బుణముమానునుసదయా॥తగు॥గరిమనీవున్నవృద్ధిగలదునానాసదయా-ప[illegible]నేయున్నఫలమేమిసదయా॥తగు॥ స్థిరముగసత్యవాక్యశీలుడవుసదయా[illegible][illegible]నేనెంతదాననుసదయా॥తగు॥విజయరాఘవులదయవెలసినసదయా[illegible]దుచుఅనలమిదెవచ్చెసదయా॥తగు॥

హరిశ్చంద్రవాక్యం-ద్విపద- ముఖారి.

జలజాక్షినీకిట్టిసాహసకృత్య- మలవడనోపునెయకటా-టానీవు-తోడిబడ జొచ్చినతోడనె బెగడి-విడవడబ్రాణముల్ విడుచునీశిశువు- సుతుడునీవునుచావ జూచిప్రాణంబు-ధృతినిల్పి యెట్లువహింపగావచ్చు- వచ్చునెనోరాడివాక్రుచ్చ నిమ్ము-చిచ్చులోబడునుని చెలగివిడాకాలుప- వెరపింతయునులేకవీరరాఘవుని- కరుణమాలినయట్టికఠినాత్ముడైన॥

లోహితాస్యునివాక్యం-ద్విపద- యెరుకులకాంభోది.

అమ్మమ్మనీవిపుడగ్నిలోనురుక-సమ్మదంబొాదవంగజననియదవేని, వత్తునేనుసునన్నువదలకతిగిచి- యెత్తుకోవమ్మపెల్లైసగలాలించి-చాచిచ్చిమన్నించిచక్కగాలాలి-యీచవెనిద్దురలొాగివచ్చెనాకు-అబ్బబ్బయీమంటలడరిపైకురుక, గుబ్బుగుబ్బునవచ్చికొనసాగెనేడు, కన్నులపొగగప్పెకాయంబుస్రుక్కె- వ

న్నియలనుమాసెవగదప్పిడెండె-యిదుగోనెశ్రీరాఘవేంద్రుసాక్షిగను-వదలను నీవుపోవలదమ్మనేడు॥

వ॥ అమ్మానీవిపుడునిప్పుమంటలోబడుటకుపోవుచున్నావు నన్నుగూడాయెత్తుకొనిపోవమ్మా-నాకునిద్రవచ్చుచున్నది॥

చంద్రమతి వాక్యం.

గీ॥ నన్నుగన్నతండ్రివాయన్ననాకూన । నాదుచిన్నిపట్టినాకుమార। పోయివేగవహ్నిబొరిబుచ్చిచల్లార్చి।వచ్చెదనుకతడ్రెవద్దనుండు॥

వ॥ ఓలోహితాస్యానేనునిప్పుమంటలోపడలేను-నిప్పుచల్లార్చి వచ్చుచున్నానురాకుమారా॥

చంద్రమతి వాక్యం.

చ॥ జనవరచింతబోవిడచిసంతసమొందుసుధీవరేణ్యనీ।తనయుడులోహితాస్యునకుధైర్యముదెల్పుమునాజ్ఞనిమ్మిపా। వనుడగుననగ్నిహొ[illegible]న్దనమొప్పగజేసిజొచ్చెద। న్మనములరంగనూరడిలుమంజులభాష[illegible]దీ[illegible]॥

వ॥ ఓప్రాణనాధానికుమారునిసమాధానముజేయుము- [illegible]జొచ్చెదనుఅనుజ్ఞయిమ్ముమహారాజా॥

సంధివచనం॥ చంద్రమతిఅగ్నిదేవునిస్తుతించుట॥

ద్విపద- సౌరాష్ట్రరాగం.

వరదవైశ్వానరవరదయాలోల,దురితసముత్కరతూలవాతు[illegible] లోనవాకుకామాసేతలందు- వదలకపతిభక్తివదలుదునేని, నరలో[illegible]ననాకుమిక్కిలివిభుడు- పరమసత్యంబుదప్పకమనునేని- పరమశీతలుడవై ప్రాణదానంబు, గరుణమైతొలుతనశత్రువునికొసగి, మునినాధుబుణ[illegible]నిగిపోకుండ, మనుజేసుకొందుకొనుమత్రిగావుమిపుడు- కలగకవిరరాఘవుని సత్కరుణ, గలిగినవారముకరమొప్పజూడు॥

దరువు- నాదనామక్రియరాగం- ఆదితాళం.

జాతవేదా,మాతోటివాదా॥జాత॥ జాతవేదనీసేతలునుసునీతిసత్ప్రతజాతులయెడలా॥జాత॥హోతవుదెల్పసెమపిత[illegible]తుడవుమునుమునిసంఘలనుగోరినచపలుడవినరా॥జాత॥సర్వభక్షుండవుసరగు[illegible]యుప్వసు[illegible]డునీ[illegible]ణచడా॥జాత॥ఘోరిగతిరువళ్ళూరివాసుడా, ధా[illegible]మా[illegible]నిక॥జాత॥ వ॥ ఇట్లుచంద్రమతినిప్పులోబడి[illegible]నపతివ్రతా[illegible]హోమువలన[illegible] లబటికినంజూచినక్షత్రుడుచెప్పువిధంబెట్లనిన॥

ద్విపద-ముఖారి.

జనవరనీకులసారసనేత్రి, ఘనవహ్నిలోజొచ్చి గ్రక్కునసిలిచె, జెచ్చెర రాయంచ చెంగల్వకొలను, జొచ్చినగతిజిచ్చు జొచ్చియానడుమ, గలయబూసి నకింశుకంబులలోన, జెలువారుచున్న రాజీవకచందమున, బ్రబలుసంధ్యారాగపటలంబునందు, సొబగొందుగ్రొన్నెలసొగుపాగునను, మలసిమండెడుబెనుమంటలలోన, నిలచిమెదీగకాంతికివన్నెనిగుడ, దీపింపదానిబాతివ్రత్యమహిమకేపారవెరగందిరెల్ల దేవతులు, హాంబోరినుతియింపబువ్వులవాన, గురిసెనవ్వడువహ్నిగొబ్బునవరగి, నిగుడెకేలిమిమానిసవురుపై గప్పె, పొగలుటలుడిగినిప్పులుచల్లనారె. కరమొప్పవిరరాఘవునిసత్కరుణ- నరపాలమీయందునయమొప్పగలదు॥ వ॥ ఓహరిశ్చంద్రమహారాజా నీభార్యపాతివ్రత్యమహిమవలన నగ్నిప్రవేశముజేసి మరల బ్రతికెనయ్యా నీవు మహానుభావుడవయ్యా రాజేంద్రా॥ చంద్రమతినిజూచి॥నక్షత్రునివాక్యము॥

మత్తకోకిల- రేగుప్తి- ఏకతాళం.

కల్లగాదిదినీమహత్వముకారణంబననీయెడన్ । తల్లినేబ్రతుకంగగంటినివారుణాగ్నికినోర్చితిన్ । యెల్లవారలుచూడప్రాణములిచ్చిబ్రోచితివమ్మనే । యుల్లసించిప్రాణదానముయుత్తమంబుతలోదరీ॥

వ॥ ఓచంద్రమతీ నీమాహాత్మ్యమువలన మేమందము నిప్పులోబడక బ్రతికితిమితల్లీ॥

చంద్రమతినిజూచిహరిశ్చంద్రుడుచెప్పుట.

ఉ॥ ఓవనితాశిరోమణి యోరుహలోచననీసుశీలతా । శ్రీవినుతప్రభావమునజేసిమహాద్భుతమావహిల్లగా । నీవపావకంబణగెనెల్లశుభంబులు గల్గెనెకనీ । పావనవర్తనంబుకడుబ్రస్తుతికెక్కుధరాతలంబునన్॥

గీ॥ రాజముఖినాకునపకీర్తి రాకయుండ । నీవబ్రోచితివిసంయమీంద్రతనయుగాన । యారసిచూడనీకారణమున । మానిధనమిచ్చిసత్యంబుబూనగలుగు॥ వ॥ ఓచంద్రమతీ నీమహిమవలన నాకపకీర్తిరాకుండ నీబ్రాహ్మణునికాపాడితివిగదా ప్రాణనాయకీ॥

సంధివచనము॥ ఇట్లుమార్గమందుపోవుచుండగాచంద్రమతినిగూర్చి॥

నక్షత్రునివాక్యం.

క॥ భీకరదావాగ్నిశిఖా। నీకముపాల్పడకయుండనిరుపమకరుణం। జేకొనినన్నుబ్రోచితికాం । తా కల్గెన్నికుప్రాణదానఫలంబుల్॥

క॥ ఇందుకుప్రత్యుపకారము। పొందుగనికనీకునొకటిపూనియొనర్పన్।

జనదనగంధివినందగు। మందేతరబుద్ధిజెందిమద్వచనంబుల్॥

సీ॥ కౌశికమౌనిపుంగవువేడియతనిచేగ్రమ్మరసామ్రాజ్యగరిమవడసి। శీఘ్రంబమూర్ధాభిషిక్తునిగావింతునీపుత్రునుజనవర్ణితచరిత్రు। దోకొనిమరలిసంతోషంబుతోనయోధ్యాపట్టణమునకునరుగుదెంము। విశ్వసింపుమదీయవిహితోపదేశంబుమృషగాదలంపకుమీననయన। నానుడువుబుద్ధివినకయమ్మానవేంద్రుగూడివెనువెంటదిరుగగగోరెదని। జలజనేత్రబహుప్రయాసములనొందితిరుగుచుండగవలయుదిగ్దేశములను॥

క॥ నేనున్నాడతడున్నా। డోవళినదళాక్షినీవునుజ్వలమతివైనీ। నందనుగొనుచునయోధ్యానగరముజేరిరాజ్యమంతయుగొనుమా॥

వ॥ ఓచంద్రమతీనీవునన్నునిప్పులోబడకుండకాపాడినందుకునీకుప్రత్యుపకారముజేయుచున్నాను నీవునీకుమారునియెత్తుకొని నిప్పుడేఅయోధ్యాపట్టణమునకురమ్మునీకుమారునకుపట్టాభిషేకముజేయించుచున్నానుయీరాజుతోగూడయడవులలోనేలకష్టపడుతావమ్మాచంద్రమతీ॥

సంధివచనం॥ అనివవాక్యంబులువిని కర్ణపుటంబులుకరకమలంబులమూసుకొని హరిస్మరణంబుసేయుచు నమ్మునితనయునింగనుంగొని చంద్రమతియిట్లనియె॥

క॥ సతికిహపరసౌఖ్యములకు । బతియెనిధానంబుచూవెపరికింపంగ । బతినెడబాసిచెరించెడు। సతికిన్వృధగావెసకలసౌభాగ్యములున్॥

క॥ ఓమునిరాజతనూభవ । సోముని నెడబాసియున్న జూడందగునే। యామినియట్లతలంపగ। భామినియునుబ్రాణనాథుబాసినవేళన్॥

ఉ॥ కావుననిత్యసత్యగుణగణ్యుడుపుణ్యుడితండుభర్తయుం। దైవముకామితార్థఫలదాతయునాకుదలంచిచూడనీ। భావజమూర్తివైభవునిబాసిచరింపగనెట్లునేర్తునే। నోవటువర్యయీయనుచితోక్తులుపల్కగసికుధర్మమే॥

గీ॥ ఇంద్రసన్నిభుడగుహరిశ్చంద్రవిభుని। ధైర్యగాంభీర్యశౌర్యసత్యస్థైర్యవైభవంబులెఱుగకవిప్రలాపంబులిరకపలుకుచున్నాడవోవెఱ్ఱిబ్రహ్మచారి।

గీ॥ మామనస్ఫూర్తితోటట్టుమహీతలంబు। గాధిసుతునకునిస్తిమికాతుకమునగాన। బ్రాహ్మణద్రవ్యంబుకానపడము। మునిబుణంబునమాకేలమునుగనయ్య॥

వ॥ ఓపిచ్చిబ్రాహ్మణుడా వుదకధారాపూర్వకముగవిశ్వామిత్రునకురాజ్యమిచ్చితిమిమ్ముపలమాకేలనయ్యానక్షత్రేశా॥

సంధివచనం॥ ఈప్రకారంబునంబోయి కాశిచేరుచగంగానదింజూచి

చంద్రమతితో హరిశ్చంద్రుడిట్లనియె ఓమనోహరీ యిదియే గంగానదియని చె
ప్పెదరు॥

గంగాదేవీస్తోత్రము.

శా॥ తల్లీ మిన్నక నిన్ను నాడి జనుల్ తారగ్ధి గ్రైవల్యభా। స్వల్లక్ష్మిం దగ
జట్టికొందురనినన్ వాంఛించి ప్రేమంబు సం। ధిల్లన్ నిన్గొనియాడువారికరు జేని
ర్వాణసౌభాగ్యముల్। కల్లోలాపహృతాఘపంక త్రిజగత్కళ్యాణి భాగీరథీ॥

ద్విపద - భైరవి.

మదిరాక్షియిందులమహిమ వర్ణింప - పదినూఱు ముఖములఫణియు
నుజాలడిది వేదవిఖ్యాతమిది ముక్తిమార్గ- మిది స్వర్గసోపానమిది సిద్ధసేవ్య-మిది
దోషచయదూరమిది తీర్థసార-మిది భుక్తిముక్తిదమిది సత్యచరిత-మిది శంకర క్షే
త్రమిట్టి విచిత్రంబు కంతునిగోరకోసి కన్నులముాసి-చింతలొాకట్టి జేసి శివుదలపో
సియులసంతతోల్లాసము దెడువాని-గలిగించునీకాశిఘనపుణ్యరాశి- వామాక్షి
విప్రుని వధియించునతడు- కామాంధుడై తల్లిగదిసినయతడు- దొడరి సువర్ణంబు
దొంగిలినతడు వనితల శిశువుల వధియించునతడు గినుకమై ధేనువు గొడిపినయతడు
గొండీడు గృహదాహకుడు గరదుండు- జండాలుడఖిలదూషకుడును మఱియు-
క్రిమి పశు[illegible] పక్షికీటాదిజంతుసముదాయమైన నిచ్చట మృతిబొంది- మిన్నేరు
[illegible]లి గన్న- గ్రొన్నెలబువ్వను గుత్తుకనలువు బులితోలుగా సేయుబు
[illegible]లుదశూలమునస్థి నమాలికయును- గలయితడాత్మైకమనీయ
[illegible]తలచినకడలనే మెలగు- శివలోకమున సుఖస్థితినుండ్రగాంచు- [illegible]
మలగతివిర రాఘవు కృపను॥

వ॥ ఓ ప్రాణనాయకీ యీగంగానది మహాపావనమైనది మహాపాతక
ము[illegible]ల్లబోగొట్టు నే చంద్రమతీ॥

దరువు- భైరవి రాగం- ఆదితాళము.

పరవుణ్యకాశీపురమె సఖియా- పరమార్థమైనా॥వర॥ వరపుణ్యకా
శిగనుగొన వైభవాశ్రకలితమగుచూ-గురుతర గోపురములొప్పెనె-నవరత్న
ఖచితకుడ్యకవాటముల హెచ్చెనె-పరతత్వమగుచూ-సురగరుడోరగసిద్ధసేవ్య
మానమగుచునుంచూ॥వర॥ ఘనవిచిత్ర తోరణములూ- గలిగియుద్యానవనము
లుగజవాజులమరెనె- రాజమార్గములుగనుగొనవింతగ వెలసెనె- దురితా
ఖండితమైజనులకెల్లభుక్తిముక్తిజనెడు మార్గమగుచునుండూ॥వర॥ అరయగ
యీపట్నమేలుహరుడు విశ్వనాథుడనగ - ధరణిలో ప్రసిద్ధిగలిగినె ప్రమథనాథు
డైసురుచిరపూజలందనే- శ్రీతిరువళ్ళూరిహరివీరరాఘవు భజనయానుదినము
సేయుచుండునె॥వర॥

ద్విపద- విశ్వనాథస్తుతి- అఠాణ.

జయభక్తమందారసజ్జనోద్ధార-జయసద్గుణాధారసంసారదూర- జ
యసత్కృపాలోలశాతత్రిశూల-జయహుతాశననేత్రజలజాతమిత్ర-జయమే
రుకోదండజయవిష్ణుకాండ-జయనిర్జితానంగశశిధవళాంగ- చారుకోమలహాస
చతురవిలాస - గౌరీమనోల్లాసకాశీనివాస- యీకౌశికునిరుణంబీకాశిలో
నధికొనితీరగా తెరవుగల్పింపు - రంజిల్లు శ్రీవీర రాఘవుమిత్రుఅంజలియొగ్గెదనా
లస్యమేలె॥

వ॥ ఇట్లు శివస్తుతి చేయుచున్న హరిశ్చంద్రునిజూచి నక్షత్రుడిట్లనియె॥

గీ॥ మనుజనాథవృథాప్రయోజనమునందు। జెలియనేరకయూరకదిన
దినంబు। ప్రొద్దుబుచ్చుచుమాయప్పుసుద్దియెల్ల। మరచియున్నాడవిదిభావ్య
మాతలంప॥

క॥ ఇదెయిచ్చెదనదెయిచ్చెద। బదపదడనియాసజూపిపలుదెరగుల
నా। హృదయమునొప్పించితివిక। గుదిర్ద్రోసెదనేడునిన్నుగొంకకయిచటన్॥

గీ॥ అదనుపదననెకూర్చిమాయప్పుదీర్చి। పొమ్మునీవన్నబోమెయీపో
రుమాని। బడలిజీతముపెట్టనిబంటనగుచు। వెంటవెనువెంటదిరుగ॥

దరువు- శుద్ధకాంభోదిరాగం- అటతాళం.

కదలనివ్వనూకౌశికునియాజ్ఞనిను॥కదల॥ అదెచూడువిశ్వామిత్ర[illegible]
ప్రకనిను॥కదల॥ గొప్పగను గాధిసుతుఅప్పయిటుగుప్పతగ[illegible]
నుకనురెప్పపాటైనానిను॥కదల॥ధాటిమీరగనీసాటివారిలోనగ[illegible]
దముప్పాటికియేనాటికైన॥కదల॥ ఘట్టిగనుద్రవ్యమిటుగట్టుయీచిర్తా
ట్టునీహస్తమునకట్టివేయింతునిను॥కద॥ కూరిమితిరువళ్లూరివీరరాఘవశ్రీనాథ
యణయనుచుహరినామభజనజేసిన॥కదల॥

వ॥ ఓహరిశ్చంద్రుడావృథాగాకాలముపోగొట్టుచున్నావు నాఅప్ప
యివ్వకనిన్నుయికనునేనుకదలనివ్వనోయి॥

దరువు- ముఖారి- అటతాళము.

అయ్యయ్యోయీబాధకోర్వగా - జాలనయ్యానన్నెంచు-నీవానిగావి
శ్వాసమునధనముగూర్చెదా-యావిశ్వామిత్రునిఋణముదీర్చెదా॥అయ్య॥కరు
ణావిరతలచాతవాచ్చితి- శ్రీహరిహరినీశరణుజొచ్చితి॥అయ్య॥ధరనునావంటి
పాపాత్ముని- వరసియుందువమునిశిఖామణి॥ అయ్య॥ త్వరసేయనేనేమిసేతు
నూ-యేమరకమిథ్యమిన్వజూతునూ॥అయ్య॥రమణితిరువళ్లూరిరాఘవాయీస
మయములోనన్నుబ్రోవరా॥ అయ్యయ్యో॥

వ॥ ఓనక్షత్రేశా అవసరపడకవయ్యా యిప్పుడేనీయప్పుదీర్చుచున్నా
ను విశ్వామిత్రశిష్యా॥

హరిశ్చంద్రుని జూచి చంద్రమతి చెప్పుట॥ ద్విపద ముఖారి.

భూచక్రమెల్ల నేర్పును నేలినట్టి - రాచవేల్పువునీవు ప్రాకృతునట్లు- పా
యని చింతవిభ్రాంతిగుందెదవు- దాయంబు తలనిట్టి దైన్యంబు తగునె- మతిబూని
నీసత్యము హానిబొంద- మితి రెండుదినముల మీదనుండగనె- చొప్పడనప్పుదీ
ర్చుటమేలు దినము- లొప్పనొండొకటొక్క-నొక్క-టిదరుగు-నుడితప్పనాతప్ప
నుమలకసత్య- మెడలింపగని పెట్టె నెపుడు కౌశికుడు- శిశువులునా పోవ జెక్క-లి
మీటి విశదాత్మపాలు ద్రావించు చందమున- మసలకమన వెంట నుండి యీయప్పు
కసటి వాపగ నేడు గలిగెనీవడుగు - యింటివేలువు మనకితడింక నెన్ని కంటకంబు
లుబల్కు-గా కేమిదీన- మీద నేననినోర బ్రేవులు జూప- బోదు రెబుణము దెంపున
గొనువారు- జపములు తపములు సకలదానమ్ము- లుపవాసవిధులు దేవోపచార
ములు- క్రతువులు నొనరించి కాంచు పుణ్యంబు- లతులిత సత్యవాక్యమునకు సరి
యె. కావున నిప్పుడక్క-రవాపికొనగ- నేవిధంబున వెరవేమియుగాన- మెడపక
తను విక్రయించి చెల్లింపు- కడుబడుగొంతైన గౌశికు ఋణము- కడమకు నొక తెగ
గల్గునెల్లిటికి- గుడిచుట్టి వచ్చిన గొలది మేలొదవు- గరిమె శ్రీవీర రాఘవుని చిత్తము
న- మరువక నుండు మమ్మ కేమి భయము॥

వ॥ ఓప్రాణనాథా నీ వేల భయపడుచు

లోకములో మెక్కు-వమైన దేదియును లేదు

ముదీర్చుము హరిశ్చంద్ర మహారాజా॥

వ॥ చంద్రమతిని జూచి హరిశ్చంద్రుడు చెప్పు.

ద్విపద - పున్నాగరాగము.

మదిగాత్త యీ వేడిమాట నా చెవుల - గదియించి పాపంబు గట్టుకోదగు
నె- పతి గొట్టి కష్టపుపని జేసియైన- సతి బ్రోచుటిది ధర్మశాస్త్ర సమ్మతము- యాలి
నమ్మినకష్టుడనుచు నెల్లెడల జాలని నిందింపుచు జను లేవగింప - వదనాంబుజము వం
చి వసుధ పెక్క-ండ్లు బ్రతికెడియట్టి మాల బ్రతుకేటి బ్రతుకు- పడతి నేడిట్లని క్ బతి
మాలియమ్మి- బడయగా దగు నింద్రపదవైన న్యొల్ల- లెక్కింపన పకీర్తి లేని జీవనము
నికరంబుగా నొక్క-నిమిషంబె చాలు- నానరంగ బ్రాణులనొత్తి కుత్తుకలు గరగ
రదరిగాడి కటికివాడైన- దయలేక తన కళత్రము నమ్ముకొనెను- నమ్మ మేదిదీనికి నామ
దిసౌరదు- ధనముకై పత్నిని దాసిగా నమ్మ- జను నెభర్తకు గీడు జవియని గుడుప
మరణంబు మేలు నెమ్మది నీకం బె- పరికించి చూడంగ భామాలలామ- కాని శ్రీవీర

రాఘవుని సత్కృపను- మౌనీంద్రు ఋణమెల్ల మనము దీర్చెదము॥

వ॥ ఋణముకై భార్యను విక్రయించితేని లోకనిందితుండనుగా నా
నా జన్మము వ్యర్థము గాదా చంద్రమతీ॥

చంద్రమతివాక్యము- కందార్థం- రేగుప్తి.

మదమలరగ సూనృతసం - పద నిల్పు జగంబులెల్ల బ్రస్తుతి సేయం - సద
యా ముని ఋణముకై- పదరక నను విక్రయించు పాటిగా- యోచించు మదసూ
టిగా- మోహము విడువు ధాటిగా- విఖ్యాతి నొందు నేటుగా- మాటికి యీ ప
లుమాటలేలము- మ్మాటికి నేనీ మగువను గాన॥ పాటిగా॥

వ॥ ఓప్రాణనాథా నన్ను విక్రయించుట హీనముగా దలంపక సత
వాక్యపరిపాలకుడవగుము ప్రాణనాథా॥

వ॥ చంద్రమతిని జూచి హరిశ్చంద్రుడు జెప్పుట॥

గీ॥ సకలరాజన్యకన్యకా జనములపుడు। నీకు బరిచర్య సేయుచు నెమ్మి
గొలుతు । వుత్పలేక్షణ యిచట నిన్నొక్క-రునకు । దాసిగా విక్రయింపంగ జే
సెన జుడు॥

తే॥ గీ॥ తరుణి నా మాట కడుగిడ దాటవెఱతు। పతివ నా మానసమున
బాయక వసింతు। వింతి నాకన్న పెన్నిధి వెన్ని చూడ । లలన నా పూజ్య సామ్రాజ్య
లక్ష్మివీవు॥

వ॥ ... నకీ అనేక రాజకన్యలచే బరిచర్యలనొందుచుండునీ
... కీయవలసివచ్చెగదా చంద్రమతీ॥

... న్నాగరాగం - ఆదితాళము.

... సయ్యెన్నాదు నిన్ను॥ అతివా॥ హితవొప్పగ నన్నెడబాయ
... న్నెడబాయజాలనే॥ అతి॥ యీ పట్ల నిన్ను యెట్లా మరతునూ- పాపజా
తి దైవమిట్లు పగ సాధించె నేమి సేతు॥ అతివా॥ చాలకష్టాము సంభవించినా- అ
వినమ్మెవారు గలరా- ఆహాహా నన్నేమనవచ్చునె॥ అతివా॥ కానీ నా పూర్వకర్మ
మెట్టిదో- మానహాని గలిగిన నవుడే- మహీనీయా జీవనము యేల॥ అతివా॥ వనితనీ
వు నావద్దనుండినా- వనదుర్గములు శృంగారవనములైదోచెను గదవె॥ అతివా॥
భూరి శ్రీ తిరువళ్ళూరి వాసుని- కోరి బ్రోచు రాఘవుడు గొబ్బున మనల బ్రోవడా॥
అతివా॥

వ॥ ఓ మదవతీ నిన్నమ్మ్మటకు నా మనసు రాలేదు గదవే చంద్రమతీ॥

హరిశ్చంద్రుని జూచి నక్షత్రుని వాక్యము.

క॥ యిక్క-లువక కంటినమ్మక। తక్కి-న వేళొండుగల దెతర్కి-ంపగనీ। య

క్కఁ బకుధనముఁ గూర్పగ। గ్రక్కున నంగడికిరమ్ము కాంతయు నీవున్॥

ఉ॥ పోయినయెంతవట్టు నకుఁ బోకడ పెట్టుము శీఘ్రవృత్తిమై। నీయుడు రాజబింబముఖి నేటికి నూరక మాటిమాటికిన్। మాయలు సేయ నీకు నిది మానవనాయక హేయమైనగా। ధ్యేయుని తోడ నొక్కఁ మరి తెంపున నాడు మసత్యవాక్యముల్॥

వ॥ ఓహరిశ్చంద్రమహారాజా నీవింత కష్టంబేల పడియెదవు నేను బుణమివ్వలేనని యబద్ధంబాడిన నీరాజ్యంబున నీవు సుఖంబుగ నుండవచ్చుఁగదా అటుల చేయుటకిష్టము లేకుంటే మీరిద్దరు అంగడివీధికి వచ్చి అమ్ముడుబోయి బుణము దీర్పుము మహారాజా॥

సంధివచనం॥ నక్షత్రుని నిర్బంధముల చేత హరిశ్చంద్రుఁడు రాజవీధుల యందు చంద్రమతిని విక్రయించుట॥

దరువు- భైరవి- ఆదితాళము.

అనుమానమేలకొనరె నా అతివను నేడు॥ అనుమా॥ అనుమానమువలదయ్యా- నాయతివెను యమ్మెదను నేడు - మునికౌశికుని బుణమున మునగలేనయ్యా [illegible] గావమెరిగి యెల్లప్పుడు భయభక్తి గలిగి వర్తించు- సేవకురాలై మీ [illegible] చుందును॥ అనుమా॥ కొదువయేల మీ మాటకు బదులు చెప్పదయ్యా [illegible] వెలసి చేకొనుడి సద్విమల మతులారా॥ అనుమా॥ యిాలలితాంగి స [illegible] పర చెదదీన్ని- చాలమూలమెరిగి కొనుడి సజ్జనులారా॥ అనుమా॥ [illegible] వచ్చె నయిా మునితనయుడు నెలనుంచి చాల భరముగా బలుకష్టములబడలనాడయ్యా॥ అనుమా॥ వాసిగా శ్రీతిరువళ్ళూరివాసుడై వెలసిన- శ్రీనివాసుని సాక్షిగనూ నా వనితనమ్మెదను॥ అనుమా॥

క॥ కులసతినమ్మెడు వేదురు। కలడేయని సరిహసింప గావలవదు నా। పలుకులు వినిననుగృపతో। వెలయఁగ రక్షింపరయ్య వేడెద మిమ్మున్॥

ద్విపద - ముఖారి రాగము.

వినరయ్య చెప్పెద విశ్వంబులోన- కొనియాడదగు భానుకులమున నేను- జనియించినాడ త్రిశంకునందనుడ- వనరనీమెడు దీవ్రలు నేలుచున్న- సార్వభౌముడ హరిశ్చంద్రుడనయ్య- సర్వసర్వంసహాచక్రంబు నెల్ల- వాకౌశికునకిచ్చి యతనికి మున్ను- మేకొన్నధనముకై మెలతనమ్మెదను- సన్నుతబహువేదశాస్త్రాదికళల- నెన్నిక కెక్కు మహీసురులార- శరణన్నమున్నెట్టి శత్రువునైన- గరుణించు నుత్తమక్షత్రియులార- కోటికి పడిగెత్తి కోరు వస్తువులు- పాటించి యొసగు సంపాసారులార- మగటిమి నని మొనమార్కొని పోరి- పగఱకు వెన్నిచ్చి భటముఖ్యులార- క ట్టలుఁ వేటాఱు గావడి త్రేయు- రట్టడి బిరుదల రాహుత్తులార- పతిసాంతసాహసబహువిధోపాయ- చతురులై నుతికెక్కు సన్మంత్రులార- చనవీరులార యోసామంతులార- ధనపతులార యోతగుదొరలార - పసడిగేదగి తేకు పసిమించు మేను కుసుమకోమలినిత్తుగొనరయ్య మీరు- తామరపువ్వనదల్చ నెమ్మోము- కోమలినమ్మెద గొనరయ్య మీరు- నెరసి త్రొమ్మించు రాణించు కన్గవల- గురుకుచ నమ్మెదగొనరయ్య మీరు- మృగరాజునకు బొమ్మ వెట్టిన నడుము- చిగురాకుబోడిని చ్చెదగొనరయ్య- కలహంసలకు నవఘళి మ్మెననడుపు- మెలతుక మీకు నమ్మెదగొనరయ్య- తగవు మీరగ నన్నుద యజూడరయ్య- తెగడక నాకొక్క దిక్కు గారయ్య యలుగక నామాటలాలింపరయ్య- చెలగి నాయక్కర జేకొనరయ్య వెలయ తిరువళ్ళూరి వీరరాఘవుడు- లలిమీర మిమ్ముల రక్షింపుచుండు॥

సంధివచనం॥ ఓజనులారా నా భార్యయైన చంద్రమతిని విశ్వామిత్రుని యొక్క బుణమునకుగాను విక్రయింపుచున్నాను తీసికొనండి అయ్యలారా॥

వ॥ చంద్రమతిని పురజనులు కొనకపోవుటవలన హరిశ్చంద్రుడు అత్యంత వ్యసనంబుతో దైవమును ప్రార్థించుట॥

దరువు- పున్నాగరాగం - అటతాళం.

దైవరాయ నాపాలిటి దైవరాయా॥ యేవిధినైన నా వెలది విక్రయమయ్యె త్రోవ తెలియ లేక తొందరపడితిని॥ దైవ॥ పురవీధులెల్లను తిరిగి యమ్మినయెవరు గొనరైరి యీ వనజాతనేత్రిని॥ దైవ॥ ముని విశ్వామిత్రుని ధనము యివ్వకున్న మును కొని బ్రాహ్మణ బుణమున మునుగుదు॥ దైవ॥ అరయ విశ్వామిత్రునప్పుడీరీతిని- కరుణించవయ్యా భాసుర పద్మలోచన - కూరిమిగ నప్పతీ రేవిధము జూడు కోరిక శ్రీతిరువళ్లూరను వెలసిన॥ దైవరాయా॥

వ॥ వో దైవమా నీవు కూడ మాకు ప్రతికూలముగనున్నావా- యింతటి కాశీపట్టణములో యీ రాజామణిని కొనువారెవ్వరును లేరా దైవమా॥

ఇట్లు చింతింపుచున్న సమయంబున॥ కాలకౌశికుడు వచ్చుట.

దరువు- మధ్యమావతి రాగం- ఆదితాళము.

కాలకౌశికుడు వచ్చె చాల- కౌశికుని పంపున॥ కాలా॥ తూలెడు దేహము దొడ్డికాళ్ళను సికోలహస్తమున కొమరుచునుండగ॥ కాలా॥ బిరుసూమీసముల వంక మూతికురుచా చేతుల ధరియించియున్న మూలతిత్తి- అరుదుగ పురజనులరసి చూచి మరి మరి నవ్వుచు పలుమరు మేహ్యాతపడి॥ కాలా॥ పెడతాలాకణితి యొకటి గునురా- కరమునదబ్బలు కడగి పంచాంగమొకటియు మర- బుడిబుడిమాటలు నదుపుము తడబడు నడకులు యొడలు వడవడవణకగ। కాలా॥ దుడుకూతనము

పైనిటుప్పూనానుమియాదుడుచూకొనుచూ- నడపీను
తడయికరంఘువరుదలచుచున్పుకడకు॥ కాలా ॥ యి

ద్విపద - మధ్యమావతిరాగం.

కుడెవ్వడుయుగ్మ - డెవ్వడుదుగ్మ ్తుండీపురిలోన-
రివ్వరును- భాంతిగా వెడలింపబడుగలులేవు-బొమ్మ
- రమ్మనిప్రార్థింపరాడొకరుండు- పిడివంటలు
డశాంతులతృప్తి గాదినలేదు-సప్తకంబులచాయసము
గాజుత్త్రీత్రేప్పంగలేదు- కడికడికొకమా-డగ్రహణకా
లించుకొనుచు- బరులుబ్బవృష్టోష్ఠపరియంతముగను-
దినలేదు-తేదోమృత్యువుచంపశేరాజముండు- కాదే
-నీకొట్టికకువిపుడెట్లు జేరితిని- గైకొనిబ్రతుకనేగతి
నిర్మాల్మలమైచనిరో- కాకనావీనులగవిసెనోకౌతుకు-
-రోదనము- వితతంబుగా నేడు వినరాదదేల- యెవ్వ
[illegible] లను- అలరగాతన
[illegible] చేయు గుణవర్యులగు
[illegible] వ్వసమకూడు టేమి

త్తమనీమృదుపాదములకు। దండమిదెనీవు గాధినంద
రుండవైతేనియిపుడు। యీమృగాక్షినిగొనవలేని

కుడా విశ్వామిత్రునిఋణమును దీర్చియీమందయా

కాలకౌశకుడు చెప్పుట॥
మధ్యమావతిరాగం అటతాళం.
-యింత చాల్పోరా- నీపత్నిగాదిదినిజముగ తెలిసే
దొంగలించి తెచ్చి-అంగళ్లనమ్మెవుసంగతిగాదు॥పో
సెనా-నిను బట్టిబలిమిగ-కోర్తాలో పడవైచిదం పేరు
ట్స్యకంటెనిబల్- మచ్చికమీరనాకిచ్చివచ్చినత్రోవ॥
తప్పుసైరింతునీమోస్పెతనము-చూపమెప్పగాదురో
నివిసువునను మబ్రహ్మకొడుకువచ్చినగానినిడువను

విడిచిపో॥ పోరా॥ గరిమెశ్రీవీరరాఘవులకుప్రీతిగ కరమొప్పగదీనిఘనతనాక
ర్పించి..పోరా॥ *

వ॥ ఓరిమోసగాడా బలవంతముగానొకస్త్రీని తెచ్చివిక్రయించుచు
న్నావు ఇదినీభార్యగాదు తలవరులుచూచినని న్నుపోరాలో వేతురుగట్టిగానె
వ్వరితోనుచెప్పక నాకువప్పగించివచ్చినదోవపట్టుకొనిపోరాపో॥ *

కాలకౌశికునితో హరిశ్చంద్రుడు చెప్పుట॥ *

మ॥ అవివేకంబునవిప్రలాపములనేబల్కెదీలాగునన్। రవివంశుండత్రి
శంకునందనుడనేరాజ్యంబుపాలించువాఁ। భువిలో నెన్నడుజోరవాక్యము వినన్
భూదేవయిన్నాళ్ళకున్। జెవిసోకెన్ మదిలోనసహ్యముగనీచేతన్ మహాదోష
ముల్॥ *

వ॥ శివశివా యీలాటెనిందావాక్యములు నేటికాలమునకువినవలసివ
చ్చెగదా బ్రాహ్మణుడా॥ *

సీ॥ సర్వసర్వంసహాచక్రంబుగాధినందనునకు నేర్పడదారబోసి। అజ
త్రిలోకబిడౌజునకటమున్నాజ్ఞ కారణమునెయ్యమునినయ్య।కొనినవిత్తమున
కవనజాయతేక్షణ విక్రయింపగనును పక్రమించి। నాడహరిశ్చంద్రనామధే
యుండనీలీలదుర్భాషలేలనీకు। మిన్నువిరుగుముకాకున్న మెలతగొనగ।జాలి
వయేని హేమనివహములుకోటి।జట్టిగానిచ్చిమన్మనస్తాపమెల్ల। బాపికొనిపో
మ్మవిప్రపయోజపద్మముఖిని॥ *

వ॥ ఓబ్రాహ్మణోత్తమా నేనుజగచ్చక్రవర్తియగుహరిశ్చంద్రమహా
రాజను-ఇదినాభార్య- విశ్వామిత్రునిఋణముదీర్చుటకుగావిక్రయింపుచున్నా
ను-నీవేలదుర్భాషలాడెదవయ్యా కౌశికుడా॥ *

హరిశ్చంద్రునితో కాలకౌశికుడు చెప్పుట॥

ద్విపద॥ జననాథనీకేలచాలకోపంబు-వనితనమ్మెదననివచ్చినందుకును-
మాకుదోచినదొకమాటజెప్పితిమి-కాకనీమదికింతకంటకంబైన- హితవుజెప్పం
గమాకేలనీకెట్టి గతిబుట్టగలదట్లుగానిమ్ముమీద-నాలినంగడిబెట్టియమ్మెదునీకు-
జాలిలేదటమాకుసంతాపమేల-కోరినధనమెల్లగొమ్మనిమెల్ల-వారునుజూడసు
వర్ణనివహములు- రూపించిచౌకముల్ రూకలుగానీవుభూపాలచంద్రనాభూసు
రోత్తముకువలనొప్పచెల్లించివరుసరా వెంట కలికినిప్పుడుబంపుకనరింతలేక -
ఘనతశ్రీవీరరాఘవులునీకిట్లు మనసుబుట్టించినమాకేమిచింత॥ *

వ॥ నీవుహరిశ్చంద్రమహారాజవైతే మాకేమి మాకుదోచినమాటచెప్పి
తిమికోపముజేసికోవలదయ్యా మహారాజా॥ *

కందార్థం-రేగుప్తి ఆది తాళం.

[illegible] ప్రస్థమయీ- సంచియుతగనెత్తుకొ [illegible]
[illegible] - కొంచుకపోవలెను- ముద్దుగుమ్మ [illegible]
[illegible] బొమ్మరో- నెమ్మదిగను నీనిజసుత [illegible]
[illegible] మరో॥ *

[illegible]శ్చంద్రుడా- ఇదిగోధనముచెల్లించితి [illegible]
[illegible] పోవుచున్నానయ్యా॥

[illegible]తో లోహితాస్యుడు చెప్పట॥

[illegible]రువు-నీలాంబరి రాగం-ఆది తాళం.

[illegible]మ్మా-యినకోటి తేజానిజమా॥జన [illegible]
[illegible]తుకవాదు॥తనయా॥ వినునాతల్లిని [illegible]
[illegible]॥వనజాత నేత్రినంపింతివినునీకేలను [illegible] తనయా
[illegible]సులవర్తనలీలా గ॥జనకా॥ మనసో [illegible]
[illegible]కా॥ *

[illegible]తో హరిశ్చంద్రుడు చెప్పట॥

[illegible]రేంద్ర నావనితనిచ్చితి గానినరయగా [illegible]
[illegible]హాలునికరముబట్టీడ్చుటకార్యమేమి। [illegible]
[illegible]ంబిచ్చి వేగగొనుడు। గొనుటకుశక్తి [illegible]
[illegible]కియగునే। వట్టియాశను బన్నుటవ్యర్థమ [illegible]
[illegible]ము। కల్లగాదినీతియందు కానవచ్చె। కా [illegible]
[illegible] *

[illegible]కౌశికుడా నాభార్యను నీకువిక్రయించితిని [illegible]
[illegible]రా డెదవయ్యా॥ *

కాలకౌశికుని వాక్యము-కందార్థము.

[illegible]న్నయప్పుడు - మానుగతల్లి వుగొన్న [illegible]
[illegible]విను- మేనెంతటికైనా వీనివిడతునా- నీపల్కులాకుర్యుడు
[illegible]కొడుకువచ్చెనను అడుగుదాటనివ్వను నీతనయుని॥ విడతు *

[illegible]నీ - తనయుని విడిపింపశివునితరమా నాయీ - వనిత
[illegible] - త్తనదగునీతనయుడు నాదాసూడు - నిజముయీళ్లోహి
[illegible]నీవిటువచ్చిన త్రోవనెయాశవిడచినీవరుగుమువీడూ - నా

దాసూడూ॥ *

కాలుని కాలాంతకునిక్-జాలాదండింపనాకుశక్తిగలదునీ- వేలాభ్రిమలందెదవిక - కాలాకౌశుకుడనగగానవా - రిత్తామాటలుమానవా - మానవపతినీమానినితోనీ - సూనునిబంపుము శూరుడనగుటగానవా ॥ రిత్తామాటా॥3॥ *

వ॥ వోహరిశ్చంద్రుడా గోవునువిక్రయించితే దూడనుగూడవిక్రయించినట్టుకాదా యేలనోయినాతో పనికిమాలినమాటలాడెదవురాజా॥

నక్షత్రునిజూచి కాలకౌశికుడు చెప్పట.

ఉ॥ పాయనిమా వివాదములు బాపగదయ్య మహాత్మనీవుస। త్ప్రియమునందుపిన్నవుకృపానిధిబుద్ధిగణింపపెద్దవుక్।నీమెడనీదువాక్యములుయింపుగ మాకవిబ్రంహవాక్యముల్ । శ్రీయుతగాధినందనుని శిష్యశిఖామణి శాంతధీమణీ॥ *

నక్షత్రుని వాక్యము- ద్విపద.

వసుధీశయీవట్టివాగ్వాదమేల-మసలకమీలోనిమలకనువాయ- దగవుగావింతుబెద్దలుమెచ్చిపొగడ- దగిలిమీకదిసంమతంబగునేని-లక్షమాడలుదెచ్చిలంచమిచ్చినను-బక్షపాతముమాకుబనిలేదుగాన- మాటమాటకుబుట్టుమదినిజలంబు-పాటించిచలమునప్రబలుకోపంబు-ప్రాపించుకోపంబుపాపంపుబొత్తు-పాపంబునరకకూపమునకు జెరువు- గాననీమదిదురాగ్రహమునుగొంత-మానినాజెప్పినమాటగ్రహింపు-నిఖిలభూజనులకునిజమునిష్ఠురము- ముఖముస్పకిలింతురుమోవనాడినను-బాడిదీర్చుటదొడ్డపనియగునైన- గూడదుపోలించిగోళ్లురాయగను-మాకుదోచినజాడమానవాధీశ- యీకాంతవిప్రునికీవమ్మనపుడు-బాలునీజట్టిలోపలివాడుగాడె-పోలబుత్రునికింతపొలతుకకింత-విలువధనంబని వేగ్వేఱజెప్పి- తెలియనాడకజట్టితీర్చితిగాన-సుతునితోగూడనీసుందరిదక్కు-వితతంబుగాగనీవిప్రముఖ్యునకు- రాఘవుమదినెంచురమణతగాను-యీఘనుబుణమెల్లయర్పించవయ్యా॥ *

వ॥ వోహరిశ్చంద్రమహారాజా నీవువిక్రయించునవుడు నాభార్యకెంత ద్రవ్యమివ్వవలయు నాకొమారునికింతద్రవ్యమివ్వవలయునని చెప్పలేదు కాబట్టిపుత్రునితోగూడిననీభార్యను యిచ్చివేయవయ్యామహారాజా॥ *

హరిశ్చంద్రవాక్యము.

గీ॥ తగవుధర్మంబువిడచి సత్యంబువదిలి । యితనిపిలువని పేరంటమేగుదెంచి। పాటిజెప్పెదననుచుదబ్బరలుబల్కె। కాలకౌశికునకునిచ్చకంబుగాగ॥

వ॥ హరిశ్చంద్రునిజూచి చంద్రమతియిట్లనియె॥

శా॥ ఓప్రాణేశ్వర యోగభీరజలధీ యోధైర్య హేమాచలా। యోప్రా
లేయమరీచిరూపవిభవా యోరాజచూడామణీ। యోప్రత్యర్థిమదేభపాటన
హరీ యోనిత్యసత్యవ్రతా। యోప్రాభాతదినేశతేజ ననునేయోజంబెడంబా
యెమకా॥ ❋

దరువు-పున్నాగరాగము-ఆదితాళం.

ప్రాణనాయకా నీవంటి ప్రభువుని న్నెడబాసిననా - ప్రాణమువెట్లుని
ల్పుదు పండితాసంరక్షణా నా॥ ప్రాణ॥ చిన్ననాటనుంచి నేనీ- చెట్టబట్టినది
మొదలూ- యెన్నగా నీరు తామారయున్న రీతియుంటిన య్యయ్యో॥ ప్రాణ॥ వం
దితాజన త్రిశంకానందనా నీకరుణను- పొందరాని భోగములు పొందితీ యిన్నా
ళ్లదనుకా॥ ప్రాణ॥ మోహనాకార నీముద్దుమోము చూడక తాళా- సాహస
మునా నెవరికి ద్రోహము జేసితినో మున్నూ॥ ప్రాణ॥ పాపజాతి బ్రహ్మని న్నెడబా
పగా దలచె నేటికీ- పాపజాతిని నావంటి పడతి యెందైన గలదా॥ ప్రాణ॥ కాలకౌ
శుకుని దాసీకాంతనైతిని నేగానా- చాలగా సెలవియ్యవయ్యా సరగున పోయివ
[illegible] ప్రాణ॥ వాసిగ శ్రీతిరువళ్ళూరివాసు నీకృపగలిగెదను కా- భాసుర ధైర్య
[illegible] గాదునృపవరా॥ ప్రాణ॥ ❋

[illegible] ప్రాణనాథా నిన్ను విడచి యొకనిమిషమైన నుండజాలని దాననై
[illegible] సె నేనిక కాలకౌశికుని దాసినైతిని కావున పోయివచ్చెదను సెల
విమ్ము మహారాజా॥ ❋

హరిశ్చంద్రవాక్యము.

గీ॥ కరుణవర్జించి మృగశాబకంబు గ్రోలు। పురికి నిచ్చినయట్లగా పువ్వుబో
డి। విక్రయింపగవలసె పృథ్వీశ్వరునకు। దరమె యేరికిగడవంగ దైవఘటన॥

వ॥ దైవఘటన నెవరికిని దప్పింపవశము గాదే చంద్రమతీ॥

చంద్రమతినిజూచి కాలకౌశికుడు చెప్పుట॥ ద్విపద-నాటరాగం.

వోసినా యెడలభయ మొక్కింతలేక- వాసిమాలిన నాలి వానినిమృత్యు-
డాసినగతినిల్చి డాసినేజూడ- పాసి నేరక భాషించు టెట్లు భాషించి మరిసాగబడి
మ్రొక్కు టెట్లు- రోషమెట్లా దవదీరో తగన్గొనిన- బాపురే పతివ్రత బాపురేగోల
బాపురే గుణవతి బాపురే ముగుద- విడువుమీ దేశాళ్ళ విద్యలాజ్జలుతు- బడితపార
ముదొంగ పదరులన్నియును- యెరిగితినీ మగ్నమిక నేవరించి యరికిపోజూచెద
వ్రూడని వెనుక- దక్కితివని నమ్మదగదు నిన్నెపుడు కుక్క- తూతుర మెడగో సిపోగ
లవు రెంటుపోనాడిన రేవణరీతి- నుండబాలకు నిన్నునోరంత ప్రొద్దు- కీలుసకలికే

ఖగిలించి పీవు- లీలంగ గొట్టుదు వెరపులేకున్న- గోచిగట్టిన నాటగోలెపీనుగుల-
మోచిగణించిన మూలధనంబు- కసిబెండపువ్వులగతి రాసిబోసి- పోసగునా వా
తనబొక్కు లెన్నితిని- చేతితడారదు చ్చిష్టపు లేమ- బాతియె నీవంటిబానిస లెచట-
గండికొనన మ్మగైకొని రాక- మెండొడ్డెడదవు మంగ మేలముల్ మాను- మనుచుబి
ట్టదలించి యాపుణ్యపోడి- తనకు మ్రొక్కుచు బాణితలములనొగి- పెలుచ నెత్తురు
లుసిప్పిలగోలమొత్తి- తలకొన్న కోపమంతట నిల్పలేక- వెరచివాపోవుచు వెసబా
[illegible]డ్రి- మరుగుజొచ్చిన సురుగుమారు- గుదికిలబడ రెట్టగుదియించి తిగిచి- యద
రంట మొత్తెదనతి వరోగనుము- ధరణి తిరువళ్లూరిధాముని తోడు- తరుణిరో యీ
మాటతథ్యంబు నమ్ము॥ ❋

క॥ పోవి ద్దెలమారి ప్రొద్దుపోయినది శీఘ్రముగా నడువుము- వోరిలో హి
తాస్వారోష్టు చేయకుబామ్ము లేకున్న నీచమగు మాడదీసె దెంజూడుము॥

వ॥ ఆసమయంబున బ్రాతుండై లోహితాస్యుడు విలాపించుట॥

దరువు-పున్నాగరాగం-ఆదితాళము.

అహహ దైవమా- అపుర అన్యాయమా॥ ప్రారబ్ధదుఃఖము పాలైతిని
కదా మా॥ అహ॥ జనకుని బాసితి ఘనచింత జెందితి॥ అహ॥ వో [illegible]
మెండనైతిని॥ అహ॥ పురాకృతంబిది ధరను తప్పదీ॥ అహ॥ [illegible]
వాదికుగానవా॥ అహ॥ విజయ రాఘవా- వేగబ్రోవవా॥ అ[illegible]

మార్గమందు కాలకౌశికునిజూచి శిష్యులు [illegible]

గీ॥ వందనము మీకు వోగురువర సురేంద్ర। పందతనము నసనతిబ[illegible]
దాథ। మందుయాసక్తి కలయట్టి రైభుజించ। నిందుమతిశయ్యపై నుండి నిన్నుదల
చె॥ ❋

దరువు-భైరవి-ఆదితాళము.

భళిభళి నీపడితిదుడుకుపాటెంతో గురురాయా - కలకంఠి నేటికి నీతో క
లహించును గురురాయా॥ భళి॥ తనకాళ్ళు బిసుకుటకై నిన్నుదలచెను గురురాయా-
వనిత నేటికి నీవు లుసువందును గురురాయా॥ భళి॥ మురి సేవు నీకు కాలమహిమూడిం
ది గురురాయా- గురుతుగ యీసతి నేలాగు కొంటివి గురురాయా॥ భళి॥ తెర్వళా
క్షినీగుండె లవియ తన్నును గురురాయా- యెరుగవా నీభార్యగుణము యేమయ్యా
గుర్వు రాయా॥ భ॥ మొండిపొలికతో దండించు మొగ్గించును గురురాయా- పిండమ
వెయ్యక నీకు బిగియించును గురురాయా॥ భళి॥ అట్లాటాకాపురమైనది అయ్యో
య్యో గుర్వు రాయా- అట్లా నెకావలె నీకు అఘాయిత్యపు గురురాయా॥ భళి॥ రా
ల్లనె జేరితని బ్రతికేవు గురురాయా- రాఘవేంద్రుడు మనపాలిట రక్షకుడు గుర

రాయా॥ భళి॥ *

వ॥ వోగురువా కాలకౌశికుడా నీభార్యయైనకలహకంఠినిన్నుదలచుకొని
తాళలేకమహాకోపము చేయుచున్నదయ్యా-నీతలమండవిరుగునట్లు పొరకకట్ట
తో గొట్టునే మోనయ్యా॥ *

కాలకౌశికునివాక్యం-ద్విపద-మధ్యమావతి రాగం.

వినుశిష్య నీవు జెప్పినమాటనిజము-మనసున సంతోషమార్గంబు లేదు- త
ప్పదు నీమాట తార్కాణమాకు- జెప్పితి మును తమ్ము జేకొనకేగి-నాకూర్మిపత్ని
చేనదునెత్తిపగుల-రోకటనొకపెట్టుగూఢిగాబడతి- ముండమూతురుకిన్క-ము
క్కు-నబంటి గుండెఝల్లనుసదిగోపించెనేని- పడతిగాదదినన్ను పట్టిమర్దింప-పు
డమిబుట్టినపెనుభూతంబు గాని- యీయింతిగోనువచ్చు లెరిగిననన్ను-పోయిన
ప్పుడె తలపుచ్చుక ్రమింగు-కావుననిప్పుడీకమలాక్షివాతకు- నీవుముందరబోయి
నేర్పుసంధిల్ల- జననాధుడొకడు-డీపతిదారబోసె- తొనరనొజ్జలకనియొడబడ
మొఱగి-నావధూమణికిసంతసముబుట్టించి-వేవేగనాలోని వెరపెల్లమాన్పు-నా
వెరపుదీర్చిననాగేంద్రశయను- డావీర రాఘవుండరయగానిన్ను - కాపాడిర
క్షించుఘనబుద్ధియొసగు- నాపాటుదప్పించు నాప్రియశిష్య॥ *

వ॥ వోరిశిష్యా అదినాకుభార్యకాదురా-అది పెనుభూతమురా దాస
ముక్కు-తలచుకుంటేనే గుండెలుఝల్లుమనుచున్నదిరా శిష్యా॥ *

కలహకంఠనిజూచిశిష్యులుచెప్పుట॥

సీ॥ గురురాణివినుము మాగురుడైననీపతి జేసినకార్యంబు జెప్పతరమ।
జెప్పకుండినవువో చెలియనీచే చావు జెప్పినగురువు చే చేటువచ్చు। మనకేమియను
చునీమాట దాచెదకుంటె కడుపుబ్బరముజూడు కలహకంఠి। అనుమానమింకేల
నతివనీవిభుడొక రాజపత్నినిగొనె రాజసమున।తల్లి వినునీవు గూర్చినధనము యె
ల్ల।పరునియిల్లాలికై తాను పాడుజేసి।గోచిపాతలరాయుడై కొమరుడరిగి। వ
చ్చుచున్నాడు యా రాజవనితగూడి॥ *

వ॥ వో కలహకంఠి నీమొగుడు రాజకన్యను క్రయమునకుదీసుకొనివచ్చు
చున్నాడమ్మా కలహకంఠి॥ *

కలహకంఠివాక్యం-ద్విపద-ముఖారిరాగం.

కంటకటా కాటికి కాళ్ళుసాచియును-విటతనంబుల జాడవిడువడీబడుగు
కొండంగివీని వెకురుతలదరుగ-ముండగోష్టికి ముక్కు-మొగమేడతనకు- బిడ్డలకొ
సగక పెండ్లాముకిడక-వడ్డికిచ్చుచు జీవువలెకూడ పెట్టి- ధనమంతయును నుణ్ణిండత
లకిచ్చెవీని-గొనిపోయియెన్నడుకూలగు మ్మెదరో-చావు రేసనుకొన పని లేదుగా

క-రూపింపనాకంటె రూపసిగలదె- యీప్రొద్దువానికుయ్యొడసిగబట్టి- వీపుత
ట్టంతయువిడిపించి యెదుట-రక్షించిపోయినధనమెల్లమగుడ- కక్షించపకున్ననే
కలహకంఠికినె- వెలయుతిరువళ్ళూరివీర రాఘవుని-తలచని పాపాత్ముదండింతుని
పుడు॥ *

వ॥ వోరిశిష్యా పాపాత్ముడైననామగడు ముండలమారియై తిరుగుచు
న్నాడు-నావలనశాస్త్రియై తేగానిబుద్ధిరానదురా శిష్యా॥ *

కాలకౌశుకునిజూచిశిష్యులుచెప్పుట॥

గీ॥ భూసురాగ్రణివినుము నీపొలతి జేరి।వందనము జేసినిలిచి మీచందమె
ల్ల।భక్తితో దెల్పిననువినియుక్తిదెలిసి।అతివతో గూడరమ్మని యాజ్ఞచేసె॥

వచనం॥ కాలకౌశికునికలహకంఠి సంవాదము॥

దరువు-రేగుప్తి-అట తాళం.

కల॥ మగడానినిన్నుయెన్నగరాదుపోర నీబగిసెంతకనుపాడెనేటికి॥
కాల॥బగిసిమాలినతొత్తమొగవానితో సతితగవు సేయుటనీకుతగునాటవె॥కల॥
కాటికిబోవగ కాళ్లుజూచిననీకునేటికి జారత్వమేలరా॥ కాల॥ జారుడవనినన్ను
దూరితెభయమే మెకోరినవువులెల్ల ముడుతునె॥కల॥ తుంటారి వెధవా నీవెంటవ
చ్చినయీతంటాలమారిదియెవతెరా॥ కాల॥ కంటికిప్రియమైన కాంతాను దాసి
గకొంటె తొత్తా తెచ్చుకుంటినె॥ కల॥ కొండాలువలెనీకుకొడుకూలుగలుగాగ
మిండకత్తెలగూడియుండవా॥ కాల॥ మిండాలమారినీకుండబట్టకుంటె దండిగడు
రెల్లదిరుగవె॥కల॥ మొద్దుపొరకచాతమొత్తగగాని- యీబుద్ధితక్కు-వపనులుమ
రుతువా॥ కాల॥ గయ్యాళినన్నంటగలవా లెఛీపోవె కొయ్యాలగోపినిన్నెరుగన॥

వ॥ వోరి మొగడా నిన్నుపొరకచేతమొత్తితేనే కాని నీకుబుద్ధిరాదురా॥

వ॥ వోసిగయ్యాళిముండా నన్నంటుటకు నీకుశక్తిగలదా ఛీపోవెపో॥

దరువు-కాంభోది-యేక తాళం.

కల॥ఛీఛీనన్నేమెరుగూదువూఛీ వెదవాకొడకా॥కాల॥ బోసినోటివెధ
వినాతో వూసులాడాకె॥కల॥గుండ్రా తానీగుండెలవియాగుద్దేదేనిజము॥కాల॥
అంతాపని నాచాతనికమరినిజూడు॥కల॥ బోడిరండాకొడక యింతపొంగుయేల
రా॥ కాల॥బొట్టావంటిపొట్టాబగులాపట్టితన్నెనె॥కల॥తన్నితివాబదులూనిన్ను
తన్నాకవిడువా॥ కాల॥బగిసిమాలినరండానీబిగువుదప్పావా॥ *

వ॥ వోరి వెధవకొడకా నీకింతపొంగుయేలరా॥

వ॥ వోసిబోసినోటివెధవా నాతో వాదులాడకవే॥

దరువు- అటతాళం.

కల॥ నిన్నెన్నగనెంచు టెంతరా॥ కాల॥ యెన్నరానిదేమి యెంతువే॥ క॥ వక్కళ్ళ్యా పడనిన్ను నరుకుదునా॥ కాల॥ నీసొక్కణగించు కావిడుతునా॥ క॥ పాడెగట్టయింత పాపమా॥ కాల॥ పాడగట్టిన వెనుకా ఫలమే మెః॥ కల॥ రోకటితో వకటితీతునా॥ కాల॥ రోలె త్తితలమీద వేతునా॥ కల॥ వోరినీవింటుండ నేరావు॥ కా॥ నేరానివారికి నేర్పవే॥ కల॥ వీరరాఘవునికరుణాకు - నీవు వెలయంగలేని పాపిష్టివి॥ ❋

కలహాకంఠి రాజుజూచి చంద్రమతి చెప్పుట।

ద్విపద- ఆనందభైరవి.

వోకలహాకంఠి యోయా త్తముడైన- నీకూర్మిపతినిట్లు నిందింపదగునె- తమవారు నిందింపతమవారురోయ- నగువారు లెరుగక నయమేచియిట్లు- మగడు నాలుసుసభిమానంబు విడచి- మొగములు బగులంగ మొత్తులాడుదురె- పతితోడ సమూరుపడి నేనిప్పుడ్యా- గతికేగదదినరకంబున గూలు పాయని భక్తిమై పతి పాద సేవ- సేయుటగాదె ప్రసిద్ధికి నెక్క- రాయరుంధతియును నాయహల్యయును- నాయనసూయయు నఖిలలోకముల- నేర్పరించుచు పతికుదురు భాషించు- పా[illegible]బూని సందిమైపుట్టు- ఘనమొప్ప వీరరాఘవుమదినెంచు- ఘనదోషము [illegible]॥ ❋

వ॥ వోకలహాకంఠి పతిని నిందించిన మహాపాపము కాదా పతిని యెల్లప్పుడు [illegible] భావింపవలెనమ్మా కలహాకంఠీ॥ ❋

కలహాకంఠివాక్యము.

గీ॥ తగవు జెప్పంగ నిన్ను ప్రార్థనము జేసి। యెవ్వరిచటికి దెచ్చిరో చివ్వలాకి। నీవు జెప్పకయుండిన నే మెరుగమె। పుడమివర్తించు మగనాలినడక లెల్ల॥

వ॥ వోటక్కులాడి చంద్రమతీ పిలువని పేరంటము వచ్చి నిన్నెవ్వరు చెప్పుమనిరీ॥ ❋

ద్విపద- నాటరాగం.

నీవు వంకలు దీర్పనీ పంపు పనులు- గావింపుచుండెద గాక వేగిరమె- నన్నెరుంగదు గాక నా పేరు తెలియ- విన్న మృత్యువుకైన వెరవేకివచ్చు- గదలి నేరోకలి గైకొన్నవలన గదలు మరీ వాడగరితలందరును నావొడగాంచిన నగరంబు వరకు- నివోటు వాటున నిపుడిట్లు మమ్ము- బోరించితివి జంత్రబొమ్మ నాయకక్క- నీరజిచ్చెగయింప నేర్చితవల్లి- యెచ్చటినుండి నీవిటు దాపురముగ వచ్చితి జోచ్చితివాశ్చమీవసుమ- నోడకకురులు బిట్టీడిసి రాదిగిచి- మూడిపోదాకించి మాతులుసు [illegible]-

యెగ్గులదప్పులు నెన్నియురీతి- పగ్గలనిచ్చులబామల జెట్టి- యిదునులగుదియించియించుక నేపు- యెడపక పనులు సేయింపగా బూని- యెలయాకసాలయుక సతి భయంబునను- నిలచిన కాలును నిలువంగనీక- పదపడి జేయమీ పను వెల్లమాను- పిదపనీపుత్రుని పిలువంగదగును- యెదురుమాటాడకుమింక రాఘవుని- పదముల సాక్షిగపడదన్ని వైతు॥ ❋

వ॥ ఓ చంద్రమతీ కబర్దార్- నేను రోకలి చేతనెత్తుకొని బయలుదేరితి నేనియా ప్రాంత్యమునందుండెడి స్త్రీలందరు భయముచేగడగడవణికెదరు కాబట్టి నిన్ను బుద్ధులు చెప్పుటకిచటికెవరును పిలువలేదు ఛీపో వేపో॥ ❋

సంధివచనం॥ యిక్కడయిట్లుండె॥

అచట హరిశ్చంద్రుని జూచి నక్షత్రుడిట్లనియె॥

రేగుప్తి॥ గీ॥ కౌశికునియాజ్ఞ నీవెంట కడు ప్రయాస। మున జరించిన వాసరంబులకు నెల్ల। భత్యసెలవయ్యె ధారుణీపాలయిపుడు। నీవు మాకిచ్చి ధనంబు నేటితుదకు॥ ❋

వ॥ వోహరిశ్చంద్రుడా నీవిదివరకిచ్చిన ద్రవ్యము మాభత్యకర్చను సరిపోయెను- యిక విశ్వామిత్రుని బుణము దీర్పవయ్యా మహా[illegible] ❋

హరిశ్చంద్రునివాక్యం- రేగుప్తిరాగము.

గీ॥ నిన్ను నామీద తరువు కానిగనొచ్చి। యనుపుచో నీకు[illegible] ధి। తనయు దేఖియు నాతోడ వనగలేదు। పాడియే నీకు నను నేడు[illegible]

నక్షత్రునివాక్యం- ద్విపద- మధ్యమావతిరాగం.

ధరణీశ నీవెంట తరువచ్చునపుడు- వరుస వాక్రుచ్చి వవార్తను వినుము- నీ చేత బత్తెంబు నిచ్చులుగొనక- నా చెవిలో జెప్పినాడు నద్గురుడు- నీవొడబడ నేలనిను వేడ నేల నీవు లేదన నేలనిను ప్రఖ్యాతమున- దీవింపవచ్చిన దీనని పుడిడనె- చావనొవ్వగ బూని సాహసంబొదవ- నెడపక గిరులెక్కి యేరులు దాటి- కడు భయంకర మహాగహనముల్ గడచి- కాలు గాలిన పిల్లి కరణి నీవెంట- నేల నీబంటనై యెల్లందు దిరిగి- వారక హిమవర్షవాతాతపముల నూగూరి గుడిపంచ నొదిగి నిద్రించి- తిరిసినపలు గూడు దెచ్చి యిచ్చులును- వరుసనొక్కకకడివనరుదు గుడిచి- చదువు సంధ్యయు జపమును ద్రోచ్చి- మొదలు ముట్టగవోయి మోటనై బడలి- జడము గ్రోకుచు జగ్ర జిక్కి నట్లుండి- కడపట బత్తెంబు గానకే తేర- నడుమ జావగ నీవు నా తలపుండ్లు గడగిరక్షించె దోకరువు కాలమున- నోరసినపుండ్లపై నుప్పును జల్లి- కొరల జేసెద వు నేగనిసిక్షనేని- చక్కబెట్టగలేరు సాధువురేగ పొక్కి- నిల్వను తలపోల మున గాని మేలెరుంగదవని మతివచ్చు దాక- నాలిసినిన్ను కాపాడితి గాగ- తరలిపోవగనీక ధ

రగిరిగిచి- మొరలుబెట్టగగట్టి ముప్పేతబెట్టి- గుదిగుదిగావించికూరాకుజేసీ-యె
దలించినిను మేకయిరుపుగూయుంప-జనుదప్పెనది నేడుసర్వథానిన్ను- వెనకముం
దటిపగవెడలమరల్తు-వీర రాఘుపుసాక్షివిడుతుప్రాణంబు- ధారుణీవరమాకథ
నమివ్వకున్న॥ ✻

వ॥ ఇప్పుడువిశ్వామిత్రునియప్పుదీర్పకుంటివేని నాప్రాణములను నిచ్చ
టనేవదిలిపెట్టెదనయ్యా మహారాజా॥

హరిశ్చంద్రునివాక్యము-సీసార్థం- రేగుప్తిరాగం ఆదితాళము.

గురునాజ్ఞ జేసిమీగురునివిత్తమునకై వేంచేసినావుమా వెంటనంటి। వెల
దినమ్మించినవిత్తమంతయు గాధిసుతునప్పునకు చెల్లుసుస్థిరముగ। తర్వాభత్యము
నకుతగనివ్వవలసినతర్వాతయిచ్చెదతథ్యముగను । పరదేసులకుగుడిపంచ లేని
ద్రింపగరిమెసాధములూగలుగునా। భుజియించుటాకుసరసాన్న మేలగలుగు
నూ। స్థిరమూగయింటింటాకుతిరిగిభిక్షమెత్తితే। పరమాన్నమిందుదుర కెపరవ
పవిత్రమౌకు। గరిమెసాధములుగలుగునా॥ ✻

నక్షత్రునివాక్యము- సీసార్థము.

[illegible]శ్చంద్రదచంద్రూతనారతియ్యాగవచ్చు యిసుకనువె సరుజెట్టి।
[illegible] అమరించగావచ్చుగానినీమననుగరుగంగరాదు । తరువుభ
[illegible]వుదుడ్డుకునీకులంకెనవచ్చునిక - మరయు। నీవీరపత్నినిన్నేర్పు
[illegible]కుడిచ్చినవిత్తమూ। నిశ్చయముగభావించుతరువునకుదత్తాము।
సంశయముగయిటుసల్పవైతేనిప్రాణ। హింసనేసుకుందునూ- యిదిసత్యమర
యకాలా కౌశికుడిచ్చినవిత్తమూ॥ ✻

వ॥ ఇప్పుడుయిచ్చినద్రవ్యమంతయు భత్యమునకుసరిపోయినది అందు
కువాప్పకుంటివేనినాప్రాణములనునిచ్చటనేవిడిచిపెట్టెదనయ్యామహారాజా॥

వ॥ నక్షత్రుడుహరిశ్చంద్రునితరువుసేయువిధంబెట్లనిన॥

దరువు-శుద్ధకాంభోది- అటతాళము.

ధరణీధరాద్రవ్యమివ్వవేమీ॥ ధర॥ మానవవల్లభనీమానముదక్క- దు-
మేనికనిన్నువిడువను యెంతకైనా॥ ధ॥ వాటముగాదిక మోమాటముమాకేమి-
మాటికినిన్నడునెత్తిదాటనివనూ। ధర॥ తప్పదుగాధేయునిద్రవ్యముయివ్వక-చ
ప్పనిమాటలకేమిచెప్పలేక॥ ధర॥ చాలగయింతటికిసమ్మతిజెప్పవు- కాలికిమెడకు
నంటుగట్టనలెనా॥ ధర ॥ యెన్నగనేటికిమేమునిహాంకైదవు- పన్నగరాఘువేం
ద్రునిపాదమాన॥ ధర॥

వ॥ ఓరాజా యీచప్పనిమాటలతో ప్రయోజనములేదు- విశ్వామిత్రుని
యప్పుయివ్వకతప్పదప్పా హరిశ్చంద్రుడా॥ ✻

వ॥ హరిశ్చంద్రుడుమహాధీనత్వంబున స్వామినిప్రార్థన జేయుట॥

క॥ ఏకగిదీర్తునిక నే। దాపసవరుఋణముని జముతప్పకయుండన్।
నాపలికినమితిదినముల। లోపలనేసమస్తజనములుంగొనియాడన్॥

దరువు- పున్నాగరాగము- అటతాళము.

ఇంకనేమిసేతుదైవమా - నేడునాసంకటములుదీర్పభారమా- కాల
కౌశుడనెదువానికి-అమ్మకుంటిఆలుబిడ్డలనక నేటికి॥ యింక॥ అమ్మినట్టిద్రవ్యమె
ల్లనూ-నిత్యభత్యమిమ్మటంచుచెట్లబెట్టెనూ॥ యింక॥ మౌనిఋణము యెటులదీ
ర్తునో- నావద్దలేనిధనముయెటులగూర్తునూ॥ యింక॥ భూమిసురునిఋణము
తీరదో- లేక నాపూర్వజన్మకర్మమెట్టిదో॥ యింక॥ విశ్వమందునన్నుగానవా-హ
రే రామవిశ్వగర్భవీర రాఘవా॥ యింక॥ ✻

వ॥ ఓదైవమా యీబ్రాహ్మణచారియాలుబిడ్డలవిక్రయించిన ద్రవ్యమంత
యు భత్యమునకు చెల్లుపెట్టెను యిక నేనెట్లువిశ్వామిత్రుని ఋణముదీర్తును
మహాదైవమా॥ ✻

నక్షత్రునివాక్యం.

క॥ ఊరకచింతించుచునీ। వేరీతింగదలకున్ననృపమా[illegible]
వేగమ। రారమ్ముధనంముదెమ్మురసికతవెలయన్ ॥

వ॥ హోహరిశ్చంద్రుడా నీవిట్లూరకజాగుసేయుచుంటివేని మాఅప్పు
నెట్లుతీరుసు యికనిమిషమైన నోర్వజాల అప్పుయిచ్చెదవా లేక లేదనెదవా
చెప్పుము నేపోయివచ్చెదమహారాజా॥

హరిశ్చంద్రునివాక్యము.

ఉ॥ మానిసమూరయింతననుమానము యేటికినన్ను యేవిధిన్। యీనగ
రంబులోననను నెవ్వనికైననుబంటుగాగ । మీయానతిద్రవ్యమంతటికినంముదు
బోవెదనయ్యా యేక్రియన్। పూనితధాస్తువిక్రయముపొందుగసేయుముయీ
దినంబునన్॥ ✻

వ॥ హోనక్షత్రేశా మీకు రావలశిన అప్పునకు నన్ను విక్రయించుము
స్వామీ విశ్వామిత్రశిష్యా॥

రాజవీధుల యందు హరిశ్చంద్రుని నక్షత్ర
కుడు విక్రయించు విధం బెట్లనిన.

దరువు-మొరుకుల కాంభోది-ఆదితాళము.

విక్రయించెద యీనృపాలుని-సత్యసంధుని॥విక్ర॥ చక్రవర్తియనఁ బరఁ
గుచు సార్వభౌముఁడగుచు జగతి- చక్రమేలినరవికులాబ్ధిచంద్రుని- సత్యసం
ధుని॥విక్ర॥ దానపరుఁడై ధరణియెల్ల దాతయగుచు కౌశికునకు- దానమిచ్చి తీర్ప
నొండె ద్రవ్యమునకై ధర్మమూర్తిని॥విక్ర॥ కోరి సాధనమెల్ల యిచ్చి భూరితేజుని
గొంటిరేని-కోరికలర గామిచెంత జేరి పనులు సేయుచుండు॥విక్ర॥ ధీరులార గొన
రె సుధీమణులార గొనరె సుగుణోద్ధారులార గొనరె- పరమదాతలార గొనరె
నేఁడు॥విక్ర॥ ధీరుఁడై శ్రీతిరువళ్ళూరిదివ్యధాముఁడగుచు వీరరాఘవేంద్రుఁడైనవి
ష్ణుభక్తిఁ గలుగువాని॥విక్ర॥ ❋

వ॥ ఓపురజనులారా ఈసత్యసంధుఁడగు హరిశ్చంద్రుని విశ్వామిత్రుని
యప్పుకుగాను విక్రయించుచున్నాను ద్రవ్యమునిచ్చి క్రయమునకు దీసికొనుఁడు
అని యిట్లు నక్షత్రేశుఁడు చెప్పుచుండఁగా వీరబాహుఁడువచ్చువిధంబెట్లనిన॥

దరువు-జంఝాటిరాగం- జులువ తాళము.

కేకవేయుచు వీరబాహుఁడు కేరుచుయిదె వచ్చెను॥కేక॥ జోకమీర కాశి
పురిజొచ్చి కూకవేసి ప్రాకటముగ వీరరాఘవుభక్తుఁడై తనృపుని జేర॥ కేక॥ లొట్టి
కల్లుగొట్టి వకలొట్టిచంక బెట్టి- మట్టులేసకైవు జేసి మదముచేతసొక్కి- సోలి॥కేక॥
[illegible]శరేగి కల్లుపొట్టనిండ దాగి- యింగితము చేతనొకట యినపకట్లుగుదియ
[illegible] కేక॥ తోలుతిత్తిబట్టి- చింపిపేలికనెత్తిజుట్టి నీలికాశగట్టి గుదియనిండగప
[illegible]లచుర॥ కేక॥ ❋

వ॥ ఇట్లు వీరబాహువచ్చి హరిశ్చంద్రునిజూచి చెప్పువిధంబెట్లనిన॥

కాంభోది-అటతాళము.

యాలలు॥ హోహోరి రాచవాఁడా నా- యొద్దికమైయుంటేనీకు-కోరిన
కోరికలిత్తు రా-హోరి రాజేంద్రా- చేరి నావద్ద బ్రతుకరా- యేపట్ల నా దాసు
డవై యుంటివా నేఁడు యిచ్చెత- బాపని బాకి నేతీర్చెద - హోరి రాజేంద్రా బా
యరాని ఋణము బాపెదా - కంమ్మనిగంజి యంబలి గ్రాసము గప్పితూనీ బలి
కంబూ- నమ్మిక నన్ను సేవించరా- హోరిరాజేంద్రా - సంమతి నాయింటనుం
డరా- డానోటగరచూకపొలిమేరాతిరిగి రాగలవా- బలియుఁడవై కాడుగా
చేవా-వీర రాఘవుని గొలచి వీరదాసుడవన్యేవా- మాలామాదిగాలలో నామ
ర్యాదలు కొన్నిగలవు- చానగా నెరిగి వర్తించేవా హోరిరాజేంద్రా- మాల
రూపెముంచిదనుకోరా॥ ❋

వ॥ వీరబాహునిజూచి హరిశ్చంద్రునివాక్యం॥

ద్విపద॥ హోరిచండాలుఁడ యూరకుండెదవా - నోరు ద్రవ్వెయగవలెనో
పండ్లు డుల్లనుడుగక కల్లుగుడ్డురుకంగ్రాదావి- యొడలెరుంగక ప్రేలెదూరక నీవు
కులహీనుఁడవు ధానుకులజుని నన్ను-పిలిచి యేలెదనంటి వెరపింత లేక- కట్టినదొక
బట్టకప్పిందితోలు-చుట్టినదొక చింపి సొమ్మెల్లనీను ము-కడుక్రవచ్చేడి నన్నుకనుగొ
ననకట-వక్క్రసేయని లేకివాఁడవు నీవు- నేనెడనీవెడ నెమ్మి కౌశికుని- కేవిచ్చు ధనమే
డని మాట లేఁడ-జలనొప్ప రాఘవు వర్ణింపనట్టి- కులహీనపోహోరి కుదురుగా నే
డు॥ వ॥ హోరి మాలా వాఁడా కల్లు ద్రాగి వాళ్లు తెలియక పిచ్చికూతలగూయుచు
న్నావు ఎక్కువ మాట్లాడితివేని నీ పండ్లు జలజల రాలునట్లు చేయుచున్నాను నీ పని
చూచుకొనఁబోరా హో ఇట్లు చెప్పిన హరిశ్చంద్రుని జూచి వీరబాహుఁడు చెప్పువిధం
బెట్లనిన॥ ❋

క॥ ఇంతదొరవరుసవాఁడవు। పంతంబు వనుండ కేల ప్రాభవమెడలన్ ।
వంతంబొందుచు నోభూ। కాంతా యివ్వడుగు చేతగాసిం బడగన్॥

దరువు- శుద్ధకాంభోది.

రాజాధమా రద్దులేలరా॥రాజా॥ రాజువై తేమి రాజ్యమేలరా॥రాజా॥
తలచి చూడుము చంద్రమాలడు-కలయజూచి తెకులము దెలుసురా॥రాజా॥ మా
శక్తివను మాలవాఁడనీసాటివారిలో చాక సేయకా॥రాజా॥ గొప్పగలిగి తెవొప్పు
చుండురా-మొప్పె యింతటి అప్పమేలరా॥రాజా॥ విశదముగ [illegible]
గితె దశగలుగు చందానవుండవా॥రాజా॥ కాసుగలిగి తేఘనత గల్గు [illegible]
సి తే దాసు బులేరా॥రాజా॥ ధారుణి తిరువళ్ళూరివాసుని-జేరిగొ [illegible]
దా॥రాజా॥

వ॥ అట్టిమాలవాని హరిశ్చంద్రుని జూచి నక్షత్రేశుఁడు చెప్పువిధం బెట్టిదనిన॥

కందార్థములు- రేగుప్తిరాగం.

జననాథ మాలమాదిగా। లనికుల భేదంబు సేయ యదితగునా మా। ధనమి
చ్చువానికెనిను। యినవంశజ యిందు గొవిక్రయించెదా-సద్గురునిభక్తిగాంచెదా-
వంచన పలుకులు వలదు వలదు నీ మంచి తెలిసె ముమ్మాటికి విక్రయించెదా- సద్గు
రునిభక్తిగాంచెదా॥౧॥ ❋

కులహీనుడనగ నేటికి। కులము బలము జూచి యమ్మకొమ్మని ముసితో। వల
నొప్పగ బలికితివా। కలవరము దేవ్రముండె గానవా-కన్నెరువసికూనవా-మా
నవపతియూ మాలని కేనిను-మాగిధనముకై కానుక నిచ్చుట॥ గానవా॥

వ॥ నక్షత్రుని జూచి వీరబాహుఁడు చెప్పుట॥

గి॥ [illegible]రమెచ్చితినో బాపనయ్యా నిన్న। దిరుగకీవు [illegible]టనీ మదిదిర ముసే

హరిశ్చంద్రవాక్యము.

ఉ॥ వాసరవల్లభాన్వయుఁడవర్జితదోషుఁడసార్వభౌముడన్। భాసుర సూనృతప్రతిభ బాయఁగజాలక చేరినీకు నే। దాసుఁడనయ్యెదన్ వినుమ తప్పనిమా టయునాతుబూట । యీభూసుర బాలకాగ్రణికి బొందఁగనిమ్ము ధనమ్ము సర్వమున్॥

చ॥ హృదయములోఁ పలన్ గపటమించుక యేనియునిల్పకెంతయున్। సదమలభక్తిముక్తినిశంబును బాయకనిదు సేవసే । యుదుమతి సేయకుండిన కాగ్రతనాదుశిరంబుద్రుంచినీ । పదములమీదనిల్పెదను బాలసుధాకరమౌళి సాక్షిగన్॥ ❋

వ॥ ఓవీరబాహుఁడా ఈశ్వర సాక్షిగాకపటము లేక నీకెల్లప్పుడుపనులు సేయుచుందునునీతనికియివ్వవలసినధనంబుసంతయునివ్వవయ్యావీరబాహూ॥

హరిశ్చంద్రునిదరువు-ముఖారి-ఆది తాళం.

పరిచర్యగావింతూ- నాప్రభువానీమది నెంతూ - గరిమె వెలయుననుక రుణజూడునీ - యురపదయుగళము నొత్తూదునెయిక॥ పరి ॥ కపటామింత యూలేక- నీకడనునుంచెదగాకా - చపలుడనై నేకపటమొనర్చిన- యపుడుత్రిశంకునీయడుగులయానా॥ పరి॥ యేవొండలమీ సేవనేబాయక- జేసెదదేవా- న్యాయరహితముగనేనడచితినా - కాయమనకనాకండలుగోయుము॥ పరి॥ రాగిల్లువిశ్వేశురాఘవేంద్రులుసాక్షి- బాగుమీరగనుపంచభూతములు- సాగరములుయినచంద్రులు సాక్షిగ॥ పరి॥ ❋

వీరబాహునివాక్యము.

మత్తకోకిల॥ ధారుణీసురనందనావినుతాపసించకవద్దుటల్। ధారుణీధరమెత్తుద్రవ్యముదాత్తతన్ తగదెచ్చిరి । ధారుణీపతిబట్టి యిచ్చియుదారతన్ గొనువిత్తమున్। కోరికల్దనదారునీతనిగొంచునేయిలుజేరెదన్॥

వ॥ వోబాపనయ్యాఇదిగోద్రవ్యము దెచ్చితిమితీసికొనియీరాజునుమా కిమ్మునత్రక్షేత్రశా॥ ❋

హరిశ్చంద్రునిగూర్చినత్రుతునివాక్యము.

గీ॥ ఇనకులాధీశనీవుమాకియ్యకొనిన। విత్తమంతయు నేడుప్రవేశమయ్యె। లోకరుడువిశ్వనాధుండుసాక్షిగాగ। నిలుపుకొంటివిసత్యంబునిత్యముగను॥

వ॥ వోహరిశ్చంద్రమహారాజా మాద్రవ్యముమాకువచ్చినదినీవుసత్య ధనుడవైతివి నేనుపోయివచ్చెదనయ్యారాజేంద్రా॥ ❋

వీరబాహుండుహరిశ్చంద్రునిజూచి చెప్పుట.

క॥ ఘనమైనమాంసకండలు। దనరినయీకల్లుకుండతగపూనికతో। కొని నాదువెంటనడువుము। నను మానముసేయ కేలనపనినాధా॥

వ॥ ఓరాజా ఈకల్లుకుండను మోసికొని నా ముందటనడువుమనిన హరిశ్చంద్రుడిట్లనియె॥

స్వామీభారవాహకుండనై వీరదాసుండనేపేరువహించి ముఖ్యదాసుండనై వచ్చెద మనగృహంబునకు పోదమురండని గోసంగులం గూడుకొని ముందుమార్గంబునంజనియెడ॥

వీరబాహునివాక్యం-ద్విపద - మధ్యమావతి రాగము.

మనువంశతిలకనీమతమిటుగంటి- వినయసంభ్రమములు వెలయవహించి యేసిడిముడిపాటునేవికారంబు- నేసిగ్గుకోతయునెసగకనన్ను - గొలిచి సంగతిజనుగోసంగిబంట్ల-గలసియుంటజూడగల దెయెవ్వాడల- నీవంటిబంటునేనికబాందజాల- కావరంబును లేకకలసిననీకు - నేమింతయిచ్చిననదియునకులాదీశ- ఝామములోపలజెల్లుజనుమునుగలుగు- మావాలవాడలోమహిమలు [illegible]నిముమేర్పడియున్ననీతిజెప్పెదను-పడియున్నమడుసులుపసరంపుతలలు- [illegible]నేయగనెండబరచినతోళ్ళు- గరచికుక్కలుపీకగా బెనుకొమ్ము-లారగది [illegible]నున్నడొక్కలను-వరదలై నెత్తురుపడియుగుత్తుకలు - తరగిసగోవులుత [illegible]సచ్చి- మురియులుసెదరిన మురికినంజళ్ళు - నరుచుగాకులుగలయామాల [illegible]డిజొచ్చె ప్రేవులువాతికేతేర - నడచుదుర్గంధంబుకనుమాత్రమైన-కింకరిపడకశంకింపకధైర్య - మింకకనీవు హాయింటికినేగి-నడియాసలన్నియూనవలప్రోయించి- కడగినేజెప్పినకష్టంపుపనులు- నెలకొనినిమిషంబునిలిపినకాలు- నిలువకసోలవకసిద్ధురబోక- కలగకనన్నొందకముల పైయాస- గొలుపకవ్యాపగతక్షుత్తృష్ణలుగలిగి - సొగముస్పృశింపక ముడుగక రేయు - బగలనక నాపాలభక్తితో జేయు - శ్రీవీరరాఘవు సేవించువాడు - మావాడ మెలగినమాన్యుండుగాడె॥ ❋

వ॥ వోహరిశ్చంద్రుడా నీవుసోమరితనములేక చెప్పినపనులనెల్ల జేయుచుండవలయురా॥ అనినహరిశ్చంద్రుడు చెప్పువిధంబెట్లనిన॥

గీ॥ నాదు ప్రభుడవుగురుడవునాధ నీకు। నధికభక్తినినీసేవనమరజేసి। యాజ్ఞ శిరసావహించియేకసటులేక। జరుపగలవాడకష్టంపుబనులునెపుడు॥

వ॥ యీప్రకారంబున బనులు జేయుచున్న హరిశ్చంద్రుని [illegible] వీరబాహునివాక్యం॥

క॥ తడయకనాపదములుబల్। వడినొవ్వగదొడగభృత్యవరవేగమెనా। యడుగులునీతొడపైనిడి। కడుభక్తియొత్తునిద్రగలిగెడుదాకన్॥

వ॥ ఓహరిశ్చంద్రా నాకునిదురవచ్చువరకు నాకాళ్ళుచక్కగాపిసుకుమూరా ॥ అననవీరదాసుండనుపేరువహించి వినయభక్తులచేతవారిసేవజేసినహరిశ్చంద్రుండునిజూచి వీరబాహుడు చెప్పువిధంబెట్లనిన॥

తే॥ గీ॥ ఓరినీమీదవిశ్వాసమొదవెనాకు । నేనొనర్చుప్రయోజనంబీవుసేయు। నేడుమొదలుగనాయాజ్ఞవాడవగుచు। వినుముచెప్పెదనీకుదద్విధముదెలియ॥

దరువు- శుద్ధసావేరి- అటతాళం.

వోరినిన్నుమెచ్చినారా- వీరదాసుడనీవేరా॥వోరి॥ప్రేతరాజ్యాభిషేకా- ప్రీతినొందురాపరాకా॥ వోరి॥ భూతములునిన్నుగొలువ- ప్రేతరాజ్యమందునిలువుమా॥వోరి॥రుద్రభూమిచేరబొమ్ము- ముద్రాకోలవేగకొమ్ము॥ వాతీరూకయొక్క-మాడ-ప్రేతబంధువులిచ్చుజాడా॥వోరి॥ కాటిపీనుగపైచీరా-ధాటిమీరగనాదేరా॥ వోరి ॥ రవ్వజేసిరూకగూర్చుద్రవ్యమెల్లయందుజేర్చు॥ వోరి॥ ఖాసాతిండినీకునెల్లా-గ్రాసమారపిండమెల్లా॥వోరి॥ వీరరాఘవులనమ్మి-నీరదాసవేగబొమ్మి॥వోరి॥

వ॥ ఓరివీరదాసుడా నీయందు నాకతిప్రీతిగలిగినది కావున [illegible] దలుకొనినీవునాకుబదులుగాశ్మశానభూమియందు కావలికాచియు [illegible] రూకయొకమాడయున్న పీనుగుపైవస్త్రములున్న నాకుతెచ్చి [illegible] వాతిపిండములనెల్ల నీవుతినుచుసుఖముగానుండురా॥ అనిచెప్పినహరిశ్చంద్రుడువినయంబునసెలవుతీసుకొని ప్రేతస్థలపట్టాభిషిక్తుండై తనప్రేతరాజ్యపరిపాలనంబునకుపోవువిధంబెట్లనిన॥

ప్రేతములవాక్యం- దరువు- జంఝూటిరాగం- జుల్వతాళం.

భూతములార- యితనికిప్రేతభూపతిత్వము॥ భూత॥ దాతయితనిపేరువీరదాసుడనగబరగివి- ఖ్యాతివెలయగను- వాతిపాతికెలకు ప్రభువనదగు॥ మంచిదినమునేటికి- మంచపైననుంచిలగ్న- మెంచిపునుకలోనిజలమునుంచినభిషేకించవలయు॥భూత॥ కొరువులుదివిటీలుతోలుగొడుగుకేశచామరములు-కొరివిదయ్యములుపిశాచగుములుగూడికొలువదగును॥భూత॥ సందడిచట [illegible]వలదు- వందనములుజేసిమీ- రందరుఆనందమందుజెందియింపొందరె॥ [illegible]రివెలయుశ్రీతిరువళ్లూరివీరరాఘవుడా- ధారమనుచునమ్మిమదిని- ధీరు [illegible]॥

వ॥ అనియిట్లుభూతప్రేతములనుకొనుచుండె॥

హరిశ్చంద్రునివాక్యం - ద్విపద - భైరవిరాగం.

భూతప్రేతములారబుద్ధివినుండు- ప్రీతిగానాయాజ్ఞపెంపువహించి-
ఘనముగానేఁడాదిగామీరుగూడె-చనివీరబాహునిసదనంబునందు- పెట్టిగొట్టి
మునీళ్లువెలయంగకసవు-కట్టెలునివియాదిగాగలపనులు- పగలెల్లజేసిమాపటి
కిటవచ్చి-తెగువమైయీకాడుతిరుగరానుండి- యెచ్చటనెవ్వరునెరుగకయుం
డ-వచ్చిపీనుగకాలవైచిపోకుండ- నాలీలకొరవిదయ్యంబులదివ్వె- కోలలవారి
గాగొనిగస్తుదిరిగి- పొద్దునచనుదెంచిపాడచూపకున్న-గ్రుద్దియీదుడ్డునగొ
ట్టుదునను చు-వుపులసంపదగలవీరబాహునకు - జపముసేయుడుమంత్రసాధ
కులనియు- చండాలుడనకమాస్వామిదీవించి- రండునిచ్చలుబ్రహ్మరాక్షసులా
ర-మీరునేజెప్పినమేరదప్పినను- శ్రీరఘువరుయానశిక్షింతునిప్డు- భేతాళనివిం
కభీకరంబుగను- ఖ్యాతిగానాకొల్వుకాడవైతిరిగి- నిట్టులఁబుగబెంచినిచ్చోట
మంచె-బెట్టింపునెంతయుబెంపారనిచట॥

వ॥ హోభూతప్రేతములారా హోభేతాళుడా మీరుఅతిజాగ్రతగలిగి
యుండుఁడునేనునివసించుట కొకమంచమువేయించండి అనినహరిశ్చంద్రుని
తోభేతాళుండుచెప్పువిధంబెట్లనిన॥

మత్తకోకిల॥ ఓనరోత్తమ సర్వభూతము లాక్కడంభవ దాజ్ఞచే। బూనిమన్నిడిరాతికంభములూనిఘట్టిగమిట్టుగా। మానుగాపైనిల్వగట్టిరిమం చెసొబగిటుజూడుమా।మూనితంబుగమంచెనుండుముమన్విజేసెదనంతయుఁ॥

వ॥ ఓహరిశ్చంద్రమహారాజా యిదిగోమంచమువేసియున్నది యిం
దుసుఖముగాగూర్చుండుముమహారాజా॥

హరిశ్చంద్రవాక్యం హోభేతాళుడా॥

గీ॥ వీరబాహునియాజ్ఞచే వెలసియికను।సత్యమునప్రేతరాజ్యంబుస
లుపువాడ। సత్యమునకంటెయితరంబుజగతిలేదు । సత్యకీర్తిఁబొందుటెశా
శ్వతంబు॥

వ॥ హోభేతాళుడా నీవుచెప్పినప్రకారము వీరబాహునియాజ్ఞచేప్రే
తభూమినిసత్యముగాపరిపాలింపుచువచ్చుచున్నానురా॥

సంధివచనము॥ యిట్లుప్రేతభూమియందుహరిశ్చంద్రుడు వాక్రమ్ముగా
గానుండిన పిమ్మట కాలకౌశికునిగృహములో పనులుసేయుచున్నచంద్రమతి
నికూర్చిలోహితాస్యుడుచెప్పట॥

సీసార్థము - రేగుప్తిరాగము.

పంద్రెండుసెలలాయెపాపాత్ముడైనయీ- కాలకౌశికునింటకష్టపాటు
నందుచుగుడువనన్నములేకపస్తులు- తడివంతగుందుచుపాటిదప్పి- మానసం
బునగుందిమాయలచేనొంది - బడలికచేడస్సిభృత్యులుగ్రస్సి - యీరీతినీనింట
నేనుంటకేమికా। రణముయమ్మయ్యాదెల్పవే- అయ్యయ్యోయీవే- దసనొం
దుటేలదెల్పవె- మనవినివినినాజననిచెంతకు - నసుజేర్చవెయీయనుమాన
మైన- కారణము॥

వ॥ చంద్రమతికడనున్న లోహితాస్యుడిట్టుచెప్పినవానిచెట్టబట్టుకొ
నియీడ్చుకునిపోవు కాలకౌశికుడు లోహితాస్యునిజూచి చెప్పెడి విధంబె
ట్టులనిన॥

ద్విపద - నాటరాగము.

ఓరోరిలోహితహోరంతప్రొద్దు నీరీతిజంటికిందరికియీతొత్తు- కరపుల
గుడిచాటుకాడవైయిట్లుతరలవుపీపెల్లదద్దులుగట్ట- నడువకకాదింకననిజడవ
ట్టి-తొడలునుచెవులుసెత్తురులుబ్బనులిమి- యిదియాదిగానింకనీవాడలోన-చది
వెడుయాబ్రహ్మచారులగూడి- బుద్ధితప్పకవనంబునకునిచ్చలును-పొద్దునజనిప
దిపుల్లెలాకులును-వేలిమిసమిధలువెలయదర్భలును- బాలురపోరుద్పపండ్లుదో
సెడునుతుళసిపత్రియుపెయ్యమూడకుగసవు- నలవడనివిమొదలైనవస్తువులు-
ముదముతోదినదినంబునుకొంచవచ్చి పదిమందితోగూడ పనులనుగరపు- మీరి
నాయాజ్ఞలోమెలగకయున్న శ్రీరఘువరుయానశిక్షింతునిన్ను॥

వ॥ లోహితాస్యుడుచంద్రమతినిజూచిచెప్పట॥

గీ॥ అమ్మయీయయ్యావారుకోపమ్ముతోడ। బడినదల్చుచుబుగ్గలుబట్టి
నులిమి।కట్టెలునుదర్భలునుపచ్చికసవుపండ్లు।యడవికినిపోయినన్నుతెమ్మను
చుబల్కె॥

వ॥ హోతల్లి చంద్రమతీ యీయయ్యావారు నన్నడివికిబోయి కట్టెలు
తీసికొనిరమ్మనుచున్నాడమ్మా॥

చంద్రమతివాక్యము-దరువు-పున్నాగ- అటతాళము.

క్షణమునినెడబాసితాళరా-ముద్దు- తనయాయడవికిబోవనేలరా॥
క్షణ॥పట్టాభద్రునిముద్దుపట్టివైయుండి-కట్టెలుమొయ్యపాలైతివె॥క్షణ॥కరప
ల్లవములెంతాగందునో-నీచరణాయుగ.ముసొప్పిజెందునో॥ క్షణ ॥ బలుయం
డాలకుహోర్వజాలవె-నీవలసియాకలిచేతతాళవే॥క్షు॥ వనమూలుదిరుగాగప్రా
[illegible] సజాసెనుడిట్టూజేసెగా॥ క్షు ॥ బలుడుసీక్షీసనలూజెప్పెనా-కా

లా-కౌశికుని మనసెట్లు వాప్పెనో॥ క్షణ॥ శత్రుత్వమంతా సాధించేరా-విశ్వామిత్రుని రేమె మనవచ్చురా॥ క్షణ॥ దినకారవంశోద్ధారకా - యినకోటి తేజహా పుత్రకా॥ క్షణ॥ హరి రాఘవుడె నిన్నుగాచురా - నీకరమూనయీరక్ష దాచురా॥ క్షణ ॥ వ॥ హాలోహితాస్యా రాజపుత్రుడవైపుట్టి యడవిలో సంచరించునట్లు బ్రహ్మదేవుడు నీనొసటవ్రాసెనా కుమారుడా॥

వ॥ కాలకౌశికుని శిష్యులు అడవిలో కిపోవుచూ లోహితాస్యునితో చెప్పుట॥

కందార్థములు॥ నరనాథతనయ వినుమన। గురునానతి ఘనముకరిగిగోని తెత్తుము శ్రీకరముప్పదర్భసమిధలు। తెరగెల్లను తెలిపెదాము తెలియరా॥ మాతోడ చెలిమి కలియరా- ఫలములు ఘనవటపత్రములను గోని- సొలయక దెచ్చేసొంపు దెలిపెదము॥ తెలియరా॥

తెచ్చిన ఫలములలో సగ- మిచ్చేదమిక లోహితాస్య- యిదిగొను ముత్తగ వచ్చిన త్రోవ సెనడువుము- చెచ్చెర గురుమందిరమునకూ చేరగా-పోవలెను కోర్కెదీరగా- ఘోరునమనమింపారక పూరికి- భారమనక బల్ పరువులు బెట్టుచు॥ చేరగా ॥

[illegible]ట్లు శిష్యులు విశేషభారంబు లోహితాస్యుని తలమీదం బెట్టిన భా[illegible]లక లోహితాస్యుడు చెప్పెడి విధం బెట్టులనిన॥

[illegible]ర్థం॥ ఉడుగని యెండబడలితి। యొడలెల్లను ఘర్మసలిలయుతమై [illegible]డబడుచున్న విపదములు । నడువగనావశము గాదునయమతులారా॥ మీకంటెనా కొడయులున్నారా- గడియా యిచ్చట నిలిచికదలిపోదము గాని- విడిబాడి పోనేల హితులారా ఘనులారా నయమాతులారా॥

హాశిష్యులారా యెండవలన నాశరీరము డస్సి మూర్ఛవచ్చునట్లున్నదయ్యా శిష్యులారా॥

శిష్యులవాక్యము - ద్విపద - మధ్యమావతిరాగం.

లోహితాస్యనీయొడలెంతడస్సె - చాలబడలితివి నీశ్రమ యెల్ల దీర- వచ్చి యిటుజుండు వటమూలమునకు-చెచ్చెర తలమోపు జేర్చి పడవైచి- చల్లని జలములిచ్చుటగుంట ద్రావి-యొల్లమి జేరియీ యుర్వీగృహంబు- నీడకొండొక సేపు ని[illegible]ంచినను, యాడుచు ఫలములు యీ ఆకులుగోసి, అమరంగ తలనిడియాలస్యపడక, క్రమమొప్పగా కాలకౌశికుకడకు, సిరి మించునట్టి యా శ్రీరాఘవేంద్రు, కరుణ [illegible]మ శీఘ్రగతి జేరవలయు।

వ॥ ఓలోహితాస్యా యీగుంటలో నీరు ద్రాగి ఆకులుగోసి మెత్తుకొని పోవుదము రారా అనిన మంచిదని లోహితాస్యుడు ఆకులుగోసేటప్పుడు శిష్యులతో చెప్పుట॥

గీ॥ అయ్యలార మఱ్ఱియాకులుగోయంగ । పుట్టపైని కాలుపోసగనిల్పి। యొక్క కాలుతో మ్మనూనిగోయుచునుంటి। పుట్టలోని దేమొ పట్టికరచె॥

వ॥ ఓశిష్యులార చెట్టుయొక్క పుట్టలోనుండే జంతువు యేదో నన్ను కరచెనయ్యా శిష్యులారా॥

బాలులవాక్యం-ద్విపద-ముఖారిరాగము.

ఆలోహితాస్యుని యా విషవహ్ని-కీలలు సోకగ గిట్టడి యెగసి-నంతభస్మీభూతమయ్యె నావటము-యంతి యేకాని యీ యాదిసర్పంబు- పనివడి చంపనో పదుబాలునతని-జనని పాతివ్రత్యశక్తి పెంపునను - నదిజూడు మనకును నాశ్చర్యమయ్యె-మదిలో నదలపనీమను జేంద్రసుతుడు- నిగుడిన విషవహ్ని నిలువున గాలి, పొగలి భస్మము గాక పోలించి చూడ- నలకాలకూట మహాగరళంబు- చెలగుచు మ్రింగి మూర్ఛితుడైన శివుని-వడువునను న్నాడు వాడదు మోము- విడువదు తనుకాంతి వీసమంతయును- పదతలంబులు గాజుబారవు నిప్డు- చెదలంటు నేవల చేతియీ రక్ష- వెలయనేమంచు దీవించి కట్టినదో, తలపోయనేల తనతల్లికీ వా[illegible] నువొందజెప్పగనతి శీఘ్రమునను-మును నేను జని సర్వమును దెల్పవలయు- [illegible] రువళ్ళూరి హాసుడై [illegible]ట్టి- వీరరాఘవు కృపవీని యందిపుడు - చాలలేకున్న[illegible] యంబునందు-ఆలస్యమును జేయుటను చిత మగును॥

వ॥ హాశిష్యులారా మనమందరము పోయి యీ సంగతి చంద్రమతితో జెప్పుదము రండి శిష్యులార॥

శిష్యువాక్యము-దరువు- భైరవిరాగము-ఆదితాళము.

ఏమని సతితో విన్నవింతునమ్మయ్యా॥ యేమా॥ సామాజయాన నీప్రేమా లోహితాస్యుని- పాము గరచినమూర్ఛపాలు జేందెనే॥ యేమా॥ దిట్టాతనము ననీపట్టి పుట్టపై కాలు పెట్టి ఆకులూ గోయ యిట్టూలాయనే॥ యేమా॥ లేమా వినవే నీనోముఫలమునిజము లేకున్న పెను బాముగరచునా॥ యేమా॥ మాతోడగూడి వానమాగాజయానుమున నొంది చేతో మోదమున మఱ్ఱి జేరి నిలచెనే॥ యేమా॥ ఆశంత్రావక బేనమ్మ అహాహా యేమందునమ్మ- భాసురాంగి యీ దుఃఖపాటూలా[illegible]నే॥ యేమా॥ హాతల్లి యనుచు మూర్ఛలందెనే- శ్రీతిరువళ్ళూరిదాతా కృపలేకసుతథ్యామాయనే॥ యేమా॥

[illegible]మ్మా యీ చంద్రమతీ నీకొమారుడు ఆకులుగోయుచుండగా

పాముగరచి క్రిందబడియున్నాడమ్మా చంద్రమతీ॥

చంద్రమతి వాక్యము.

క॥ పతిబాసియునీకతమున। మతిలోదుఃఖంబులెల్లమానిచరింతుఁగ। ధృతియాత్మనిలిపియకనే। గతిగడతుఁగ శోకవార్ధిఁ కడముట్టంగన్॥

దరువు-పున్నాగరాగం-అటతాళము.

లోహితాస్యాలోహితాస్యా-ఆహాహా ముద్దులోహితాస్యా॥ పాము కాటూ జెందానీకూ-పాపుబ్రహ్మవ్రాసెనయ్యాయో॥లోహి॥ కాలాకౌశికుడు నిర్దయుడై కానవమునకనిపెనయ్యయ్యో॥ లోహి ॥ కౌశికునిమాయవలనా కానిప్రాణహానిగలిగె॥లోహి॥ఘడియాయొక్కయుగమాయరా-కన్నతండ్రి నిన్నుబాసి॥లోహి॥ పామునిన్నుగరచునపుడు-భావామున యేమంటివో॥ లో॥ నన్నేమానిదూరితివో-చిన్నిముద్దులన్నాఅయ్యయ్యో॥లోహి॥నీవుబ్రతికీనావే మెల్లానిలచిజీవింతూముతనయా॥లోహి॥ హాపుత్రహాపుత్రానీవుఅడవిపాలైతి వాతనయా ॥ లోహి ॥ రాఘువేంద్రూనిసత్కృపా - రాదాయెఋనకులాధీపా॥ లోహి॥

వ॥ చంద్రమతినిజూచికలహాకంఠిచెప్పట॥

ద్విపద - ముఖారిరాగము.

ఓసియమాంగల్యమొదవనేడ్చెదవు- యీసంధ్యపొద్దుమాయింటిముం దటను-కలగొనిచీమలగామలవలెను-జెలగుచుముందరశిశువులాడగను,నీకేలప లవింపనీకుమారునకు-నీకునుగాజెడెనేడిల్లుపెల్లు- బోకార్చినట్టియీప్రోదకునే డ -నాకుబోవదుగాకనాసూత్రధారి- కొడుకునెక్కడదాగగురుతుగానంపి- కడునుగ్రభుజగంబుగరచినదనుచు, వెడయేడ్పులేత్చుచువెదకుచుసందు- వెడ లిపోజూచెదోవేసాలుపన్ని-లోకంబులోలేనిలాటకాటకత్తె-నీకువాడమ్మలన్ని యుదెలుసుమాకు-గైకొనిమేకలగాచిరాపొమ్మ- నీకంటెమిక్కిలినెరజాణనే నుకొడుకుకువిలపింపుకొనుచునీవున్న-చూడపకెవ్వరునేతురీపనులెల్ల, లలితరు వళ్యారినిలయుడైప్రీతి,నెలకొన్నకనకవల్లీశునికరుణ- గలుగనియాగుబలకమ్మ వుగాని-వలనొప్పచున్నట్టివనితవెనీవు॥

వ॥ వోసీవిద్దెలమారీచంద్రమతీఅమంగళముగలుగునటులగామాయిం టివద్దనేడ్వకవేతాటకత్తె॥

చంద్రమతివాక్యము- ద్విపదార్థములు.

తల్లిరోవినవెనాతనయుడునడవి-కల్లనజనిసర్పకాటునవిషము- తలకె క్కి-మూర్ఛిల్లెతథ్యంబుగాను - కలకంఠిసెలవుయియ్యావె-- [illegible]

యూవనమునకనుపావె- వెలదిలోహితునిమంత్రవిధులాజీవితునిసేయ- తలపుజే సితిప్రాణదానమొనరించవమ్మా॥కలకంఠి॥

ఆలస్యమేలనేయతివరో యొకని,బాలునివద్దికిబంపవెతల్లి- యువిదరో కోమ!ప్రాణయుతుడైనవాడో-వివరామెరుగాగావలెనమ్మా- మేమైనవార్తవి నకానెట్లోర్తుకోకొమ్మా-యవిధీనొందుచునాసుతుడడవినున్నాడనిన-చెవిసో కినంతలోనెచెలియాగుండెఝల్లనెనె॥వివరా॥౩॥

వ॥ ఓతల్లికలహాకంఠీనాకుమారుండేమయ్యెనో చూచిరమ్మనవె నీకు పుణ్యముగలుగునేకలహాకంఠీ॥

కలహాకంఠి వాక్యము.

గీ॥ కాననంబులపుట్టలలోనదిరుగు। పన్నగంబులకెల్లవాగ్బంధనమ్ము। సేయదగుమాకునిదిమేముచేసినట్టి । తప్పులోగొమ్మమాయమ్మదయదలిర్ప॥

వ॥ ఓసిటక్కులాడియడవిలోవుండేపాములకెల్ల వాగ్బంధనముచేయ కపోవడముమాతప్పేనుఇప్పుడునీవేమిచేయుమనుచున్నావోచెప్పుము॥

కందార్థములు.

వనభూమికరిగిఫలములు।గొనితెమ్మనినీకుమారకునిబంపితినా। పనిమా లితిండిక్రొవ్వున।మనజాలకపుట్టలెక్కిమదమునా-దుడుకువాడుయేవిధమునా। కొదువలేకబల్కుడుకుగలిగితె-మదిమతచెనొదుమాఁనసుడైమదమునా॥

కలకంఠినిన్నుగానుటకు। కలవిత్తముదారబోయగంటిమిమునుయా। ఫలమునకుదోడుగామా।వలనసుభటుడొకడునీకువలసెనె-నీబుద్ధియుచటాదెల సెనే-పలుకులుడిగినాపనులుదీర్చికా-వలసితేరాత్రికివడిగాబోవా॥ వలసెనే॥

వ॥ ఓచంద్రమతీనీకుమారునియడవికిపోయిపండ్లుకోసితెమ్మంటిమిగా నిపుట్టలెక్కిదుష్టకార్యములజేయమంటిమాయిప్పుడుమాధనమంతానీకుధార బోసినిన్నుకొన్నదికాకుండానీకొఅకొకపనివానినికూడాపంపవలయునాకా వలసివుంటేరాత్రికిబోయినీపుత్రునివెదకలేవివిద్దెలమారీ॥

మాపీడవిడుచునీవును।నీపాపడుచచ్చునపుడునేరువుగానె। నీపుత్రువెద కనోపము।నీపనరవుబుద్ధివిడువునేటికి-నీచురాలముమ్మాటికీ- కూటికిగలిగితెనీ టుగలుగునను మాట-నిజముపలుమాటలుయేలే॥మాటికి॥ ౩॥

వ॥ నీపుత్రుడుపోతేమాపీడబోయినది ఇక్కడ వెతికేవారెవ్వరులేరు పోవేపో॥

వ॥ చంద్రమతివాక్యము॥

గీ॥ తల్లినీమాటకెపురాడుదానగాను। భక్తిదళుకొత్తనేనీకుపాదసేవ

వ।పనులుదీర్చినవెనుకనాతనయుజూచి । భానుడుదయించకనుముందెపరగివత్తు॥ వ॥ కలహకంఠీనీవుచెప్పినట్లెనీపనులన్నియును జేసి రాత్రికిబోయినాపుత్రునిచూచివచ్చుచున్నానమ్మా॥

వ॥ కలహకంఠినిమిత్తంచినబనులుజేసి సెలవుగైకొని నర్థరాత్రికాలమందుసపుత్రశోకార్తయైనచంద్రమతినరణ్యప్రవేశముజేయుట॥

ద్విపద- ముఖారిరాగం.

నాపట్టినాకూననాముద్దులయ్యా- యేపట్టులను యేను యెట్లోర్తునయ్యా- ఘోరాంధకారమునుశోకాంధకారమును- బంధురంబగుచులోపల వెలుపలను- గప్పెకన్నులుమిన్నుగానంగరాక, నెప్పుడుజూతునోయికనిన్ను పుత్ర-కోరవిగైకొనివడుగులు సెప్పిచనిన- వరమార్గమున నేనువచ్చుచున్నాను-వటభస్మమునుగంటివకట తెనొంటి-పటురయంబున రాగ నైకొని రావు- పొడవైనవటభస్మపుంజంబుగాళ్ళ,కడనుపుట్టతలాపికడనుండనిట్లు-బడికన్నులర మోర్చిపాదముల్ పీడు-పడజూచిమృదుపాణిపల్లవయుగము-వెడదయురంబుపై వ్రేసిగళంబు- కుడిచికుభుజముపైకొండొకవంచి - పడియుండజేసెనెపాపదైవంబు- కడుభయంకరుడైనకౌశికుకతన- వరతిరువళ్ళూరివాసుడైనట్టి-హరివీర రాఘవునకట [illegible] లేదయ్యనిచ్చట నేనేమిసేతు-బాలకానిన్ను యేపగిదిరక్షింతు॥

వ॥ ఓరిపుత్రుడా లోహితాస్యానీవిట్లడవిలోపాముచేగరవబడి చని [illegible] నముజేసెనాకుమారా॥

క॥ అన్నాలోహితపలుకవు। యెన్నంగాసకలలోకమే లెడికూనా। చన్నంగ్రోలవుచూడవు।పన్నగయీపాముసీకుపగయెట్టిదయో॥

వ॥ వోలోహితాస్యా కండ్లెత్తియేలచూడవునీతల్లి యేడ్చుచుండుటనీకువినలేదానిన్ను యీపాముకరవవలయునని యెన్నిదినములుగాపగబట్టియుండెనోగదానాయనా॥

దరువు-పున్నాగరాగం- ఆదితాళం.

యెన్నినోములునోచినిన్నుగంటిసికొడుకలోహితాస్యా- పన్నగముగరువపాలైతివాకొడుకలోహితాస్యా॥యె॥నన్ను॥నన్ను॥ కోతువానినమ్మియుంటినికొడుకలోహితాస్యాకన్నతండ్రినన్నుకాపాడెవారెవరులోహితాస్యా॥ యెన్ని॥ హాపుత్రాహాపుత్రాహాముద్దులాకూనలోహితాస్యా-నాపట్టి [illegible] మినందనాపలుకారలోహితాస్యా॥ యెన్ని ॥ పలుకావునేనేమిపాపకృత్యజేసితిలోహితాస్యా - అలరుచునాయెదుట ఆట్లాడవేమిరా [illegible] లోహి

స్యా॥ యెన్ని ॥ మరియుచుముందాటముచ్చాటజూపరాలోహితాస్యా- అరయనేనెంతటియన్యాయురాలనులోహితాస్యా॥ యెన్ని॥ చిన్నారినగుమోముచెలువాముజూపరాలోహితాస్యా - నన్నుగన్నతండ్రినాముద్దుపాపన్న [illegible] లోహితాస్యా॥ యెన్ని॥ యినవంశోద్ధారక యినకోటిసన్నిభలోహితాస్యా- తనయనిన్నుజూడతండ్రికిలేదాయెలోహితాస్యా॥ యెన్ని॥ నీముద్దునెమ్మోము నెలచందురునిచేరులోహితాస్యా - సామజవైరికిసరివచ్చునీనడుములోహితాస్యా॥ యెన్ని॥ మృదుపల్లవమురీతిమొనయునీపదములు లోహితాస్యా- అధరబింబాఫలముయరుణప్రభనుమించులోహితాస్యా॥ యెన్ని॥ కరిహస్తామునకుమేల్సరియైనకరములులోహితాస్యా - గురుతారాగుములాకుగోళ్ళుసాటెనవచ్చులోహితాస్యా॥ యెన్ని॥ వికచాబ్జములవలెను వెలయునీకన్నులులోహితాస్యా - వికసితతిలపుష్పవిధమునాసికము లోహితాస్యా॥ నాపక్కనెడబాసినను వీడిపోతివాలోహితాస్యా - పాపావువిధికెంతోబరువైయ్యాతోచెనోలోహితాస్యా॥ యెన్ని॥ సన్న్యాసులగుజ్యోతిశ్శాస్త్రవరులుమున్నులోహితాస్యా - నీజన్మపత్రికెజూచిచక్రవర్తానరిరిలోహితాస్యా॥ మనమూననీజన్మా మహిమలెన్నుచుంటిలోహితాస్యా - ఘనశాస్త్రజ్ఞులమాటాకల్లలాయగదరలోహితాస్యా॥ యెన్ని॥ మొల్లావిరులతల [illegible] తూవేలోహితాస్యా- నాయుల్లనువియుకతిసయుర్విపైబడితివె [illegible] యెన్ని॥ తత్శోకపిషపహ్నితలకెక్కెనాకొడుకాలోహితాస్య [illegible] రికరాఘవుడేదిక్కులోహితాస్యా॥ యెన్ని॥

వ॥ ఓరికొడుకా లోహితాస్యా నేనోచిననోములన్నియువ్యర్థములైపోయెనే నీవునన్నుకాపాడుదువనియుంటినే - నీవిట్లుపాముచేగరవబడిచనిపోదువని పెద్దలెవరున్నుచెప్పరైరే నాయనాలోహితాస్యా॥

ద్విపద- శోకవిరాళి.

హాలోహితాస్యలోకైకవిస్తార- లాలితసౌభాగ్యలక్షణాకార-హానిర్వికారమహాగుణోద్ధార- హాసుకుమారకళ్యాణవిహార - వాసికెక్కినచక్రవర్తికుమార- తిన్ననిపగవాతింటునీమోము- కన్నులపండువుగాజూడకున్న- పులకండమొలుకునీముద్దులమాట- లలవడినీనుల నాలింపకున్న- మెరుగారునీబోడుమేనుచిత్తంబు- కరుణవోనక్కునగదియింపకున్న - నోడలప్రాణములుం [illegible] కనిమిషంబు వెడమగానినుబాసియేనెట్టులోర్తుక- నేతెరవునబోయియేనెట్లువత్తు-నాతోడజెప్పవె [illegible] తోడనీడ - యెచ్చటనుండినిన్నెలమినేబిలువ-వచ్చితే [illegible] చివదనాబ్జమలర- యెదురుగావత్తునేడేటికిరావు- మదినీకు

నామీదమరులెందుబోయె- వడుగులచేతనీవార్తవిన్నపుడె- తడయకనేరా
తప్పుపైబెట్టి- యలుకమైముఖపద్మమవ్వలజేసి- పలుకవునేనిట్లుపలుమారుఁ
లువ- నోయన్ననేమనియొకమరికింక- నోయన్ననీకింకనుడిగినాలోని- కుందా
ర్పవేపైడికుండలమేడ- లందురత్నావళనలరునుయ్యాలల- సుదతులుజోకట్టిజ
లలుపాడ, నిదురవోయెడునీవునేడురానేల - బడినకల్లలరవనిర్భయమునసడ
వి- నుడుగకనిద్దురనొందియున్నాడ- వేమందునింకనిల్లెమందువిధిని - నేమం
దుబెట్టిననెసగుబ్రాణమ్ము- నీమందటికిరాఘువేంద్రుడువచ్చు- యేమాటకబ్ర
తికించునీపట్టినికను॥ *

వ॥ ఓరిలోహితాస్యా గొప్పమేడలలో నుయ్యాలలందూగుచుండగ
సౌందర్యవతులగుస్త్రీలుజోకొట్టుచుందురుగదా అట్టినీవు నేడిట్లడవిలోయెం
తసౌఖ్యముగాబరుండియున్నావురాకుమారా॥

దరువు- ఆహిరిరాగం- ఆదితాళం-

శోకవార్ధియీదలేనుగా- దైవారాయా॥శోక॥ లేకనాడుపూర్వకర్మ
పాకమాగాకనేడయ్యయ్యో॥ శోక॥ యెంతపాపజాతినోకదా- ప్రాణేశ
డైనాకాంతునినేచాసితిగదా- చింతనొందానేలానునాచిన్నకొమారుడీగ్గెయి
చటా॥శోక॥ పాముచేతాచావుగల్గెగా - హౌర్భాగ్యమహామిబాయరాని
తలుజెందెగా- నోముఫలమెగానిదీనికేమనందూనెటులనుందూ॥ శోక॥ దిక్కు
లేనిదాననైతిగా- నామానసమునపొక్కిపొక్కిగుందనాయగా- చక్కనిలోహి
తాస్యుడెవిక్కనినంమితినయ్యయ్యో॥ శోక ॥ స్వామితిరువళ్ళూరిరాఘవా
శరదాసహృదయధామవిమలకమలబాంధవా - రామరామనన్నుబ్రోవవేవి
సేతు- యెటులగడుతూ॥ శోక॥ *

వ॥ వోరిలోహితాస్యాభర్తయైన హరిశ్చంద్రమహారాజునుగూడనెడ
బాసినిన్నుజూచుచు దుఃఖోపశమనంబుజేసికొనుచుంటిని నీవుకూడచనిపోతివా
కుమారా- ఇకనేనెట్లుబ్రతుకుదురానాయనా॥

ద్విపద- ముఖారిరాగము.

దైవమాయిటుజూడుదయచేతనన్ను- నీవుగాకికమాకునెవ్వరికడన
యీవిషాదముచేతనిందొర్వగలన- యేయుపాయముదోచదేమిసేయుదును
వెల్లువబారలినవిషముదుఃఖంబు- మల్లడిగొనవగమానకేడ్చెదను- సుతునిప్రాణ
ములువచ్చునేవీనిపుణ్య- గతికిబోవదహించికాలకౌశికున- ముదితమేలొక్క
యమున్నెనేబోయి- వదలకపనిదీర్పవలయునచ్చోట- చేసినతపమంతచేకూ
నట్టి- కౌశికుపూనికెకడుచెల్లెనిపుడు- దానికిమెరుగుగాదలచిద కట్టియూ

రానట్టియీకటికిచీకటిని- నడుముకుగట్టినాచీరబిగిచి- కొడుకునీపునకట్టికొని
కొంతదవ్వు- గడచినయముకలుఘనచర్మములును- కడవకుండలువెంట్రుకలును
చాటలును- బూడిదెకుప్పలుబొగ్గురాసులును- పోడిమిచెడినట్టిపుఱ్ఱెచిప్పలును
శాకినీఢాకినీసకలభూతంబు- లేకంబుగాగూడిమెలమినార్వంగ- యతిభీకరంబై
నయారుద్రభూమి- ధృతిజొచ్చియందొక్కదెసపుత్రుడించి- పొంతయొలుక్కల
లోనపొడవడకాల్చి- కొంతజిక్కనకడకొరువులుదెచ్చి- పరపైనచితిబేర్చిపాప
నిజేర్చి- కొరివినొక్కటితలకొరివిడదార్చి- పలవించుననుజూచిపండుగయెంచు-
వలవనివైరంబువసుధపైహెచ్చి- తలచువిశ్వామిత్రుతలపెల్లదీర్చికలహకంఠిం
టనుకష్టతకోర్చి- తనువిసర్జించుటెతగవనియెంచి- మనసునిల్పిననన్నుమానిని
యెంచు- కడతేర్చువీరరాఘవుడెయీవేళ - పుడమిలోతనునమ్ముపుణ్యులనెల్ల॥

వ॥ అనియిట్లుచంద్రమతివిలపించి అర్ధరాత్రివేళ యేమియుదోచ
కసుతుడుసద్గతికిబోవుటకై దహించెదననికొడుకునెత్తిపీపునగట్టిగాకట్టుకొ
నిశ్మశానమునకుబోయి యొక్కచోట కాలివకొరువులుండగా. వాటినెల్లయొక
టిగాజేర్చిఅందులోపుత్రునిపడుకోబెట్టిచెప్పితీరనిమహాదుఃఖంబున వ్యసనపడు
చుండగాశాకినియనుపిశాచముజూచిహరిశ్చంద్రునితోజెప్పవిధంబెట్లనిన॥

హరిశ్చంద్రునిజూచిశాకినియనుపిశాచివాక్యము.

చ॥ కొరువులుగుట్టబెట్టితనకుకదనునొచ్చుచుమాపుపుత్రునిన్ । కరగ
పునురాగమందకనుకాష్ఠమునందుననుంచియేడ్చుచున్ । కొరివినివొక్కచెత్తి
తలకుంతలమీదనడంగజాలకం । తరుణిలలామదీనియెడతద్దయుబ్రీతివహింప
గాంచితిన్॥

శాకినినిజూచి హరిశ్చంద్రునివాక్యము.

ద్విపద- శుద్ధసావేరిరాగము.

ఓకోరిశాకినివోపిశాచంబ- యీరాత్రివేళనుయీకాటిలోన- నాయా
జ్ఞనెరుగకనాతియెట్లొచ్చె- మాయగాదెచ్చితామమ్ముమరిపించె- తానుదెచ్చిన
యట్టిపీనుగతోడ- దానిజంపెదజూడువదలకనిపుడు- యీవల్లకాటిలోయీయా
ర్తరావ- మీవిధివినవచ్చెనెలుగుచందమును- జోలింపసతిగానిపురుషుండుగాడు-
చాలునీతలపోతయ్యావనేగి- కదసిమూడకపొందుగాదనిముద్ర- గుదియమాపు
ననిడిక్రూరఖడ్గంబు- మొలదిండుతోనంటముడివేసిబిగిచి- కులగిరిపైనుండికుంభి
నుచి- కసమునసురుకుసింహంబుచందమున- మసలకనేబోదుమంచపైనుండిమే
దినిపైదాటిమెల్లనేగాంచి- యాదటగనుగొనియదలించివత్తు- కాదేనిశ్రీవీరఘున
రాఘువేంద్రు- పాదసేవకునేనుపలచనైపోనే॥ *

వ॥ ఓపిశాచమా యెవతోయెక ఆడుది మనలను మోసముజేసి పీనుగను దెచ్చి కాల్చివేసిపోవుటకు వచ్చినదిగా బట్టి యిపుడు నేనుపోయి దానినియదలించి తరిమగొట్టివచ్చెదనే శాకినీపిశాచమా॥

వీరదాసుడను హరిశ్చంద్రుడు చంద్రమతితో జెప్పుట.

సీసార్థము- రేగుప్తి రాగము.

రమణిరోయీయర్ధరాత్రినియొంటిగాయీకాటికరుదెంచ హేతువేమి యేకారణంబున యీదుఃఖమొందెదు భయము యెంతయు లేక పంకజాక్షీ। యూహించిచూడగ సాహసురాలవు నీభర్తయెవ్వడో నిజముగాను। నీవునీకెక్కడనీపుత్రునికి చావు కేమి కారణము దెల్పావె। నీనామధేయమేమొ వివరముగా బల్కవె। కోమలాంగియీరుద్రభూమికనిపించదుష్ట। తామాసుదెవడో దెల్పు భామాదండింతు గాక కేమి కారణము దెల్పావె॥ ❋

వ॥ ఓస్త్రీరత్నమా నీవు యొంటరిగా నీరుద్రభూమికివచ్చి యేడ్చుటకు యేమి కారణము మీదేశమేది నీనుగని పేరేమి నీపుత్రుడేమి కారణముచే [illegible] చు వీటి నెల్ల వివరముగా తెల్పవే యువతీ॥

చంద్రమతివాక్యము- సీసార్థము.

వినుము యీపురిలోనవిప్రవరేణ్యుని దాసినై యుండితి తద్గృహమున। [illegible]ర్చుటకును నహర్తత లేక నావిభుడు పన్నెన్నియీ విప్రునకును। అరయనే[illegible] నా కెను పేరబరగుదు నాసూనుడితడయ్యానయగుణాఢ్య। చిన్నినాకొమ[illegible] నిన్నటిదినమునయాభూదేవుడనువాను। కట్టెలకుబోయియచటాపాము చేజచ్చెనూ। యోభూతానాధనీ వెరిగియున్న మంత్రించి। నాఖిలవిషము డించినా పట్టిసబ్రతికించుమీ॥ యాభూతే॥ ❋

వ॥ ఓభూతనాధుడా బ్రాహ్మణుని ఋణము దీర్చుటకు శక్తిలేక నామగడు యీపురిలోనొకనికి దాసురాలుగానుండునట్లు విక్రయించెను నాపేరు హంసనారనుచున్నారు నిన్నటిదినము నాపుత్రుడు కట్టెలు తెచ్చుటకై యడవికి పోయి పాముకరచి వచ్చెను నీకు మంత్రము తెలిసియుంటె మంత్రించి బ్రతికించవయ్యా భూతనాధా॥ ❋

చంద్రమతినిగూర్చి వీరదాసుడగు హరిశ్చంద్రుడు చెప్పుట.

ద్విపద - ముఖారి రాగము.

భూతనాధుడగాను భువినెల్ల జనుల- చేతమ్రొక్కులుగొను సిద్ధుండగాను- వెడగుమందులచేత విషమట్లడంగు- చెడునకో చీరరాచిన పాముకాటు-

చు బెట్టగ నేరమన జేయనేర- నెందునిప్పరమున నీరుద్రభూమి- గుత్తగా గైకొని గురుభజశక్తి- నార్తిమెవ్వరికైననుక్కడగించు- బలియుండు చండాలపతివీరబాహు- డెలమి మైమన్నించియీముద్రగుదియ- తగనిచ్చి యీకాడు తరలకరేయు బగలును గావంగబని చెనన్నిందు- వీరదాసుని పేర వెలయుచుండుదును- వారకనడురేయి వచ్చినీవిట్లు- నన్నుగానకయుండనందను దెచ్చి- పిన్నసిచితిమీద బెట్టంగదగునె- నేలతవుగానమన్నించితినిన్ను- తలద్రవ్య వేయుచుతక్కెరుడైన- సొదజేర్పదగునంత చోటుకుమాడ- మొదటనె దెచ్చిమా ముందరబెట్టి- పిదపద హింతురుపీనుగ దెచ్చి- మదితయీతగినచొప్పున నీవు దెచ్చి- యీకుమారునకగ్నినిమ్మిటు దోసగ- లేకున్న గాల్చిపోలేవు వన్నెలు- కడువడి వీర రాఘవసాక్షిగాను వడగొరుడౌ వీరబాహునియడుగులాన॥ ❋

వ॥ ఓస్త్రీరత్నమా నేను భూతనాధుడను గాను సిద్ధుడను గాను నాకు మంత్రములు తెలియదు మందులు తెలియదు నీపుత్రుని బ్రతికించుటకున్ను తెలియదు నేను వీరబాహుని దాసుడనైన వీరదాసుడనువాడను యీశ్మశానమునందు కావలిగా చియుండి యొక్కొక్క పీనుగకు నొకమాడ చొప్పున దిసికొని యాద్రవ్యమును నాయజమానునికి జేర్చుచుందును నీవు మమ్మలను మోసము చేసి మాకు దెలియకుండా నీపుత్రుని దెచ్చియిచ్చట దహనము జేయుటకు చూచి[illegible] నందునమన్నించి నీవు పురుషుడైన యెడల తత్క్షణము తలనరికి వే[illegible] వున్న మాడద్రవ్యము మాకు తెచ్చియిచ్చి నీపుత్రుని దహనము [illegible]

వీరదాసునిజూచి చంద్రమతివాక్యము॥ ❋

ద్విపద- పున్నాగ రాగము.

పరహితచరితనాకైనొకకొంతకరుణ సేయుక సిరిగలదానివలెనె- యడిగెద నేలనన్నదలించి యిపుడు- మొదపక దీనని కేముగూడెడిని- యెదుపక జెప్పెదయుర్వీశుసతిని- గాడుసువిప్రునిబిత్తుకూటిపాలైతి- అడితప్పనివానియతివనైయుండి యీకగపనులు చేయుడికిన దాన- గాసుకుగతిలేనికష్టతనొంది- చేసినకర్మంబుచే శేతనిపుడు- యనుభవింపగగట్టినదిదైవమాయ- యనువొందనొకగవ్వమైనలేనట్టి వానికపానికవనితనీజాల- నేతీనుమాడనే నెటుల దెచ్చిత్తు- సకలదీవులనేలుజనపతిపుత్రు- డకటచేరెడు నేలకహుగాండుగాడె నీవేమి సేతు పన్ని యునిమాయ- నావెంటతతిగొనినలిచిపోనీక- పట్టియీగతినేలపైబడికాల- బెట్టిబ్రాముచుబుసపెట్టుచుండంగ- కట్టడిదైవంబు కరుణబోవిడచి- మట్టడి వేసినన్నుంచెయీ వేళ- మీకెట్లుదయబుట్టుమీధనంబీక- పైకంబు తేలేనిపణతిపైనిప్పుడు

దయయుంచిమనిచితేధర్మంబుగలదు-ప్రియమునుంచిరక్షించుప్రేతావనీశ- మానవజనసంబుసహిమీద హెచ్చుపూనిజీవులమీరుపురణింపవచ్చు- భూతదయయును వానెళ్ళుభ్యతకొచ్చు- దాతయీవేళనాతనయునకిచ్చు- చితిచిచ్చునీయాజ్ఞచేసినవచ్చు యితిలోకసౌఖ్యంబుయదిమీరకిచ్చు-ఫలమనిదలచెదపసివానికిపుడు పిలపిల్లివాచిత్తవీథులనిన్ను- వీరరాఘవుడునీవేయనిదలతు- చేరినామనివినీచిత్తమంచుంచు॥ ❊

వ॥ఓవీరదాసూ- నాచేతనొకకాసైనలేదయ్యా- నాయందుదయవుంచవయ్యా నేనునిశ్చయముగనీభూమండలంబేలెడి మహారాజునకుభార్యనయ్యా విశ్వామిత్రునియొక్కమాయచేమాకిట్టికష్టములుసంభవించెను భూమండలాధీపతిపుత్రుడైననాకొమారుడు చేరెడునేలకహర్హుడుగాడా పైకములేనినాయందుకరుణగలిగినాపుత్రునిదహనముజేయుట కాజ్ఞయివ్వవయ్యానీకుపుణ్యముగలుగుచున్నది॥ ❊

వ॥ చంద్రమతినిజూచిహరిశ్చంద్రవాక్యము॥

చ॥ హరిపదపూజకుంబొలగియుంత్యజుగొల్చికులాభిమానముల్। సరగునపీటబుచ్చి హరిచందనకీర్తులు హెచ్చబెట్టియు। షట్కరమగువల్లకాటికినికాపలివచ్చినదుష్టబుద్ధికిక్। కరుణదలిర్పనెక్కుడిదిగంధగజేంద్రసమానగామిని ॥

వ॥వో స్త్రీరత్నమాకులముమొదలగువాటినివదలిచండాలునిసేవజేయుచున్మశానముగావలికాచుచుండేమాబోటివారికెట్లుదయగలుగునే॥

దరువు-ముఖారిరాగము- అటతాళము.

మానినీమణినీకుయీయనుమానమేలనే॥మాని॥ ఏనికిచటనేలమాడయిప్పనున్నవినమునిజము॥మాని॥ చక్రవర్తితనూజాతుడంటివి- భూచక్రమేలినట్టివానిచాన్నవైతెచ్చినములేద॥మా॥తలిరుబోణినీకుయింతద్రవ్యముండినా- యిలమిమాడవాణ్నెకాని యితరమెన్ననేలచాన॥ మాని॥ వాతిపాతికెమొదలగుమావాతటనారీతిఖ్యాతివీరబాహునాజ్ఞక్రమమునడుచువాడనువో॥మాని॥ మాటికినీవివ్వడిగినమాడయివ్వక- కాటిపాపనికీయాలకరుణగలుగునీపైని॥ మాని॥ పేదరాలననుటకుయీవాదులొప్పనా- కాదనిమదినెంచకుమంగళసూత్రమిమ్ము తగనూ॥ మాని॥రాణమీరశ్రీవిజయరాఘవులానా- కానితక్కువైతెనొప్పగాదుయింతవేడుకున్న॥మానినీ॥ ❊

వ॥వో మానినీప్రొద్దుపోయెడిమాటలతో నేమియుప్రయోజనములేవాతిపాతికెతీసికొనకకాల్చనివ్వనుచక్రవర్తికొమారుడనియంటివి-అట్టులంటె ద్రవ్యములేకపోవునా- నీవుపేదరాలనంటేవిడువము- నీచేతద్రవ్యములేక-

పో-నీమంగళసూత్రమైనాయిచ్చినీపుత్రునిదహించిపొమ్మసుందరీ॥

వీరదాసునిచూచిచంద్రమతివాక్యం. ❊

వ॥ వోమహానుభావానీపలుకులకులికిపడినాచిత్తంబుననిన్నుమత్పతినిగాదలంచెద మిక్కుటత్రవత్యవిశేషంబునంజేసి మదీయకంఠంబుననున్నమంగళసూత్రంబుమిణుకుపరపురుషులకెన్నడుంగోచరంబుగాదు గావునసీపిహంసకులావతంసంబగుహరిశ్చంద్రనరేంద్రుండుగావెసందేహంబునంబొందవలదుమహారాజకిరీటసంఘటితరత్నంబులుపంచవన్నెపుష్పంబులుగా యెవ్వనిపాదపద్మంబులమీదప్రకాశించుచుండునట్టిచక్రవర్తియగు మీపాదపద్మంబులకనవరతంబునుబాహ్యాభ్యంతరంబులనేకశతసహస్రవందనంబులాచరించెద క్షమింపవలయు॥ ❊

ద్విపద- పున్నాగ.

వోసార్వభౌమనీవున్నయీమంచ-భాసురరత్నసభామంటపంబె-పయిభూతిభేతాళపజ్క్తులువీర-భటపరివారకప్రకరంబెనీకు-జెనుపొందచితివహ్నిభీకరశిఖలు-ఘనతరకరదీపికాసహస్రములె- చదలగ్రిక్కిరిసినశవధూమపుంజ-మదిభవత్కేళినీలాతపత్రములె- శూలకీలితనరస్థూలశిరోజ- జాలంబులాశ్వేతసమయచామరలె-కరమర్థినరశిరవికరితపాత్రములు- సరసతమంగళాచారకుంభములె- జ్వలనప్రదేశనిజవ్యంజనములు-ధళధళమనుచిత్రతాళవృంతములె ధ్వజదండములుబరాబరిసేయుమత్త-గజములునీవెంటగదలిరావేల-నోజతోబడివాగెనొప్పసాంబ్రాణి-తేజీలునీవెంటదిగిచిరావేల- వలనొప్పదండెలవజ్రాలమించు-దొలుకారుచున్నయాందోళికలేవి-పసిడితీగెలకీలుపంజులడాలు- పసనైనముత్యాలపల్లకీలేవి-యాతేజమారూపమాభుజాగర్వ- మాతెల్వియాభాగ్యమారాజసంబు- నెక్కుడనుడివోయెనెక్కుడనడగ- నెక్కుడతుదిమొదలీదురవస్థ- హాహారిశ్చంద్రరావయ్యానీపుత్రు- లోహితాస్యునిపద్మలోచనుజూడు- ముందునీతొడలపైముదమునసద్ర- జెందినగతినేడుచిత్తంబుబొక్క-బన్నినచితిమీదబడిదీర్ఘనిద్ర- నున్నాడుమేల్కొనడొకపరిదైన- నాపుత్రరత్నంబునాపాటుజూడ-నోపకవచ్చితానున్నవాడిచట-పాలించువారలేపట్టునలేక-లలిమీరకనకవల్లీశుడైనట్టి-వీరరాఘవుకృపావేశంబుమనకు కోరికెతోసమకూడదేమందు॥ ❊

వ॥ నోమహానుభావానీవునాపతివైనహరిశ్చంద్రమహారాజవనుటకుసందేహములేదునాపతివ్రతామహిమవలననాకంఠమునమిణుకుచుండుమంగళసూత్రమిదివరకెవరిదృష్టికినిగోచరముగాకయుండెవోప్రాణనాథా-ఈ

కకావలివారు-పనిబూని పంచిన పడుచు లేచుచున-నేకాలకౌశికునింటికే ౯దను నాకడ్డపడకుము నాయన్న నీవు- ఘనుడగు వీరరాఘవుడు నాయెడను-యెనరగా దయతప్పియున్నాడు నేడు॥ ❋

వ॥ హో అన్నా నా పుత్రుడు పాముగఱచి చచ్చిపోయినందున దహనము జేయుటకు శ్మశానమునకు నెత్తుకొనిపోగా మాడఃయివ్వక నే కాల్పగూడదని చెప్పినందున కాలకౌశికునినడిగి తెచ్చుటకై పోవుచున్నానప్పా॥

చంద్రమతినిగూర్చి చోరునివాక్యం.

దరువు- మధ్యమావతిరాగం- అటతాళం.

యేలా దుఃఖ మేలా నాతల్లి నీకేలా॥ దుఃఖమేలా॥ చాలగనీకుబల్ సంతస మొనరింతూ॥ యేలా॥ తల్లి గోనినునా చెల్లెలుగా జూతు- మొల్ల సుగంధి నేకల్లారిగాను నీ॥ కేలా దుఃఖమేలా॥ కొమ్మాగొ నా చేతిసొమ్ము ముడుపు వేగ- గొంము యిచ్చెద చాలసమ్మతినొందుమూ॥ యేలా॥ చపలాక్షునినుజూడగృపబుట్టె నామది-కపటామింతా లేదు కానివాడను గాను॥ యేలా॥ వేమారుదిగులూ నీకేమి నేనుండాగ-భామా నీమనసూనభయమింకా మానునీకేల॥ దుఃఖమేలా॥ వూరికె నీవు కన్నీరునించగనేలె-కోరికె నెల్లానుకొనసాగునంమనీకేలా॥ దుఃఖమేలా॥ ధారుణి దాసులదండమౌగైకొను వీరరాఘవులు విజయము నీకిచ్చు॥ నీకేలం దుఃఖమేలా॥

వ॥ హో తల్లీ నీవు భయపడవలదమ్మా చంద్రమతి॥ అనియిట్లు చెప్పి చోరుడు కాశీరాజపుత్రుని తలద్రుంచెనప్పుడు॥ ❋

తలవరులగూర్చి కాశిరాజువాక్యం.

చ॥ తలవరులారయింత బెడిదంబగు వింతలు రాణివాసమం। దలవడ నర్ధరాత్రిసమయంబున బాలకుద్రుంచినట్టిదొం। గలపరికించిపట్టి సముఖంబున నిల్పిన వారిఖడ్గధా। రలవిదళించివై చెదపరాక్రమమై ఖరిగానుపింపగ౯॥ ❋

వ॥ హోరి తలవరులారా యియ్యర్ధరాత్రిసమయమున నెవ్వడు పుత్రుని తలద్రుంచెనో వాని వెదకి పట్టుకరండు తలవరులారా॥

రాజాజ్ఞవల్ల తలవరులు వెదుకుచున్న సమంబున
తలవరులగూర్చి చోరునివాక్యం.

క॥ హో హెూ తలవరులారా। ద్రోహమనక రాజసుతుని ద్రుంచినదొం। గం। బాహాటంబుగ జూపెద। సాహసమున పణతి జాడసరిగునదో చె౯॥ ❋

వ॥ హో హెూ తలవరులారా ద్రోహమని మనంబున దలంపక రాజపుత్రుని జంపిన పాపాత్మురాలిదిగో నున్నదయ్యా తలవరులారా॥

నీకు మహాకష్టములు సంభవించె ఇకమీదటనైనను నా చే బోషింపబడుమ లకన్య కలను వరించి సి రాజ్యమును బొందుమయ్యా మహారాజా॥ ❋

వ॥ విశ్వామిత్రునిగూర్చి హరిశ్చంద్రవాక్యము.

కందార్ధములు॥ హో హెూ గాధేయ మహెూ। త్సాహంబున మీకు కొన్నిసామి తెలుదగ౯। బాహాటంబుగ దెల్పితి। గోహాయి తరులనడిగి తెలియు చగ నేలా- మానగదయ్యా వంచాన చాలా-మంచివారు తాము మాటకిపరులని దింకా నేల యీ ప్రపంచాకనడువాడి-యెంచగ నేలా॥ ౨॥

సత్యము జయమని వేదము। నిత్యంబై జటుచుండు నే నా రీతి౯। సత్యంబెద లచియుందును। సత్యముగా సతులసుతుల సౌఖ్యాయుకల్లా- స్వర్గభోగసామ్రాజ్యమెల్లా- శౌక్యము విడువుమీ వాక్యపద్ధతి- మాలసౌఖ్యము సేయను చాలు చాలు మునీ॥ సౌఖ్యము॥ ❋

గీతార్ధం॥ మానిచంద్రమ చాలును మానవయ్యా। వత్తిజెప్పగ నేటికి క్రొత్తగావు। విడువు విడువుము ఖడ్గంబు వీరబాహు నాజ్ఞ తప్పవతి౯ంతున నే చేసిన ప్రతిజ్ఞాయీ మారినడకునా-విజ్ఞానమతులు మీరు యిచ్చోటనిల్వవలదు సాజ్ఞాదెలసియుంకాజను-మామీయాశ్రమునకు॥ ఆజ్ఞాదప్పి॥ ❋

వ॥ హో విశ్వామిత్ర మహర్షి నా చెయ్యి విడువవయ్యా- యవలదయ్యా సత్యేనలోకా౯జయతి యని శాస్త్రమున్నది క ముతప్పనయ్యా ఇది శ్మశానభూమి కాబట్టి మీరు యిక్కడనిల్వక శ్రమమునకు త్వరగా పొండయ్యా విశ్వామిత్రా॥ ❋

వ॥ అంతట విశ్వామిత్రుండత్యంత చింతతో పోయిన పిమ్మట హరిశ్చంద్రునివాక్యము. ❋

పంచచామరం॥ జరాజరీ పటుత్వమొప్పజంపుదిత్తలోదరి౯। సరేస నేయటంచు దేవసంఘముల్ నుతించయి। త్తరి౯ యొరంవెలుంగు ఖడ్గధారకీలచేవడి౯। కరుక్కరుక్కటంచు ఖండితంబు జేతుకంఠము౯॥ ❋

వ॥ ఈ స్త్రీని యిప్పుడు దేవతలెల్ల బాగడునట్లుగా నా చేతి ఖడ్గము చేత కరుక్కరుక్కని తలద్రుంచెదనని మనంబున దలంచుకొని ఖడ్గమును యెత్తియురీలని చంద్రమతి మెడమీద వేసె॥ ❋

ద్విపద॥ వాలు వాలెత్తియూ వామాక్షికంఠ- నాళంబు తెగవేయునదికరుక్కనగ-దాకిన వ్రేటు పూదండయై చెన్న- గైకొన్న ఫూబోడి గళమున నున్న-తలయూచి తత జూచి తన కేలు నెత్తి- ధళధళమను ఖడ్గధారవీక్షించి- వారిశప్పెను గాక ధవళాక్షికిప్పు-డీరీతి కౌశికునింద్రజాలంబా- నాతతప్పి నో చేతివ ఉదప్పి

చనెనో- మాతమీతో యమిచోద్యమీలీల- నసిబోవవచ్చునాయసిబోకయనుచు- వెసబూన్చిమరియును ద్రవేసెదనిపుడు-జయముగావలెనంచుసాహసమునను- రయముసభక్తులరక్షణసేయు-రాఘవేంద్రునిదయప్రభలునీవాల- మోఘంబుగాకుండమొనయుచునుండు॥ ❋

వ॥ హోహో సెబాసెబాయీ ఖడ్గముతలద్రుంచక పూదండవలెమెడకుచుట్టుకొనెను ఇదివిశ్వామిత్రునిమాయగానుండవచ్చును అయినను గానిమ్ము రెండవతూరి నరికెదనని ప్రయత్నించె॥ ఇంతలో॥ ❋

దరువు- మధ్యమావతిరాగం-ఆదితాళం.

హరుడాతూ ప్రసన్నుడాయనంతా- రాజేంద్రునెదుట॥హరుడూ॥ వర రాఘవపదవనజయుగళములు- స్మరణజేయుచును-సంభ్రమములరగ॥ హరు॥ ప్రమథగణములుఇరుపార్శ్వములా-సేవించిరాగహిమశైలతనయగూడిచాలవినులమొప్పవృషభేంద్రమెక్కి-వర- డమరుత్రిశూలంబమరగత్రిపురా॥ హరు॥ కమలలోచనుడు కమలోద్భవుడువాహనములెక్కి-- అమరవందితుడైరాగాన పుడుయమితమైనసుర- గుములుగూడుకొని యమరేంద్రుడుహరహరయనిపొగడగ॥హరుడూ॥ హోహోరాజేంద్రాయనిమెచ్చుచు- లోకములెల్లఆహాకారముజెందెననుచూ-సాహసముడుగుముచాలుచాలునని- చాటముగన్పుపాణిబట్టిపుర॥ హరు॥ తారకాధిపునికాంతజెందా-శ్రీకరమూతెరుషళ్యారిపట్టణ వరమింపోంచా- వీరరాఘవునివిమలకమలపద- పారాయణుడై పార్వతిగూడుక॥ హరుడూ॥ ❋

వ॥ ఇట్లు రెండవతూరినరుకుటకు ప్రయత్నించగా పరమేశ్వరుడు ప్రత్యక్షమై హరిశ్చంద్రునిజూచి చెప్పువిధంబెట్లనిన॥ ❋

ఉ॥ భూపకులాగ్రగణ్యనినుబోలునృపాలురులేరుచూడగా। నీపదునాల్గులోకములనెంతయు మేలు నితాంత సూనృతా। లాపవిశేష ధైర్యగుణలక్షణసాహసవైభవక్రియా।దీపితమయ్యెనీనడతదివ్యమునీశ్వరవర్ణనీయమై॥

క॥ అచ్చముగమూడుమెచ్చులు। మెచ్చితిజిత్తమునగరుణమిక్కుటమయ్యెన్।నిచ్చలముగనడుగుమునీ।కిచ్చెదవలసినవరంబులెయ్యవియైనన్॥

వ॥ హో హరిశ్చంద్రమహారాజా నీసత్యవాక్యమునకు నే మెచ్చితిని- నీకు కావలసినవరములడుగవయ్యా మహారాజా॥ ❋

చ॥ హరత్రిపురాంతకాంభవమహాత్మ భవత్పదపంకజంబులే।శరణములింతకంటె మరిశాశ్వతమెద్దివరంబు లేలనీ। చరణములాసనన్నుదయజేసిభవాంబుధిదాటునట్లుగా।కరుణయొకింతజూచినను గావగదే గిరిజామనోహరా॥

౮౪ హరిశ్చంద్రమహారాజునాటకము.

చనెనో- మాతమీతో యమిచోద్యమీలీల- నసిబోవవచ్చునాయసిబోకయనుచు- వెసబూన్చిమరియును ద్రవేసెదనిపుడు-జయముగావలెనంచుసాహసమునను- రయముసభక్తులరక్షణసేయు-రాఘవేంద్రునిదయప్రభలునీవాల- మోఘంబుగాకుండమొనయుచునుండు॥ ❋

వ॥ హోహో సెబాసెబాయీ ఖడ్గముతలద్రుంచక పూదండవలెమెడకుచుట్టుకొనెను ఇదివిశ్వామిత్రునిమాయగానుండవచ్చును అయినను గానిమ్ము రెండవతూరి నరికెదనని ప్రయత్నించె॥ ఇంతలో॥ ❋

దరువు- మధ్యమావతిరాగం-ఆదితాళం.

హరుడాతూ ప్రసన్నుడాయనంతా- రాజేంద్రునెదుట॥హరుడూ॥ వర రాఘవపదవనజయుగళములు- స్మరణజేయుచును-సంభ్రమములరగ॥ హరు॥ ప్రమథగణములుఇరుపార్శ్వములా-సేవించిరాగహిమశైలతనయగూడిచాలవినులమొప్పవృషభేంద్రమెక్కి-వర- డమరుత్రిశూలంబమరగత్రిపురా॥ హరు॥ కమలలోచనుడు కమలోద్భవుడువాహనములెక్కి-- అమరవందితుడైరాగాన పుడుయమితమైనసుర- గుములుగూడుకొని యమరేంద్రుడుహరహరయనిపొగడగ॥హరుడూ॥ హోహోరాజేంద్రాయనిమెచ్చుచు- లోకములెల్లఆహాకారముజెందెననుచూ-సాహసముడుగుముచాలుచాలునని- చాటముగన్పుపాణిబట్టిపుర॥ హరు॥ తారకాధిపునికాంతజెందా-శ్రీకరమూతెరుషళ్యారిపట్టణ వరమింపోంచా- వీరరాఘవునివిమలకమలపద- పారాయణుడై పార్వతిగూడుక॥ హరుడూ॥ ❋

వ॥ ఇట్లు రెండవతూరినరుకుటకు ప్రయత్నించగా పరమేశ్వరుడు ప్రత్యక్షమై హరిశ్చంద్రునిజూచి చెప్పువిధంబెట్లనిన॥ ❋

ఉ॥ భూపకులాగ్రగణ్యనినుబోలునృపాలురులేరుచూడగా। నీపదునాల్గులోకములనెంతయు మేలు నితాంత సూనృతా। లాపవిశేష ధైర్యగుణలక్షణసాహసవైభవక్రియా।దీపితమయ్యెనీనడతదివ్యమునీశ్వరవర్ణనీయమై॥

క॥ అచ్చముగమూడుమెచ్చులు। మెచ్చితిజిత్తమునగరుణమిక్కుటమయ్యెన్।నిచ్చలముగనడుగుమునీ।కిచ్చెదవలసినవరంబులెయ్యవియైనన్॥

వ॥ హో హరిశ్చంద్రమహారాజా నీసత్యవాక్యమునకు నే మెచ్చితిని- నీకు కావలసినవరములడుగవయ్యా మహారాజా॥ ❋

చ॥ హరత్రిపురాంతకాంభవమహాత్మ భవత్పదపంకజంబులే।శరణములింతకంటె మరిశాశ్వతమెద్దివరంబు లేలనీ। చరణములాసనన్నుదయజేసిభవాంబుధిదాటునట్లుగా।కరుణయొకింతజూచినను గావగదే గిరిజామనోహరా॥

వ॥ చంద్రమతినిగూర్చి పార్వతీదేవివాక్యము.

ద్విపద- మధ్యమావతి రాగం.

రాచంద్రమతిపతివ్రతవౌదువీవు-నీచరిత్రంబువర్ణింపనచ్చెరువు- సుద
తినీమంగళసూత్రంబుగాదె-పదివేలబాములబాపెనీపతికి-సౌభాగ్యవతివిగాస
కలసామ్రాజ్య-వైభవంబులమించివసుధనేలుచును, బెద్దగాలమునమ్రియుదు
నునీవు-నొద్దికవచ్చిమావద్దనేయుండు - వనజదళాక్షినీవడిగినవరము- కొను
మిత్తునేడుమీకోరికెలలర, కనకవల్లీశుడుత్కంఠదీపింప- గనుగొనిరక్షింపుకరు
ణతోమిమ్ము॥

వ॥ పార్వతీదేవినిగూర్చిచంద్రమతివాక్యము.

కందార్థము॥నారాయణసోదరిశ్రీ। గౌరీనీపాదయుగముగంటినివర
ముక్। కూరిమినిచ్చెదవేనియు। వేరెకోరికెలుయాలయీరాజసుతుని। జంపితి
నని యెన్నిరిజననీ। కారుణ్యనిధివియీకాశీపురీశు। కొమారునిబ్రతికించుమాకది
పదివేలూ॥యీరాజసుతుని॥

వ॥ ఓపార్వతీదేవి నేనీకాశీరాజపుత్రునిజంపితిననినిందకలిగె- నీరాజపు
త్రునిబ్రతికింపవమ్మా- నాకు వేరేవరములక్కర లేదమ్మా పార్వతీ॥

వ ॥ పార్వతీదేవివాక్యము.

[illegible] చ్చితినీమాటకుము।న్నచ్చటజీవించెకాశికాధీశుసుతుం। డొచ్చె
[illegible] కు। డిచ్చటికింబ్రతికివచ్చెనీక్షించగదే॥

వ॥ ఓచంద్రమతి నీకోరికప్రకారముకాశీరాజపుత్రుడుబ్రతికియింట్లో
ఆడుకొనుచున్నాడమ్మా నీపుత్రుడున్నుబ్రతికియిదిగోవచ్చినాడుచూడవమ్మా
చంద్రమతీ॥

వ॥ లోహితాస్యునిగూర్చి చంద్రమతివాక్యము.

దరువు-శంకరాభరణం- అటతాళం.

నాముద్దూనందన రారా-నీమోముజూపవదేరా, కామారిసత్కరుణ
ను గాంచితిలోహితకుమార ॥ నా ॥ మువ్వలందెలుమ్రోయ - నవ్వునీమో
ముడాయ - చివ్వనజేరరచుంచుదువ్వెదఆటలాడుచు ॥ నా ॥ కంకణఝణ
త్కార - కరములయందునమర- పొంకమ్మాపాపటబొట్టుపొందుగానిటలము
నమెరయ॥ నా ॥ నిన్ను నేచూచినవేళ - నాచన్నులుచేపెనుచాల - అన్నత
డవాయనునాచన్నుపాలెల్లద్రావరా ॥ నా ॥ నానోముసఫలమాయె - నే
నిన్నుజూడగనాయ - భానువంశాబ్ధిచంద్రనీప్రాపునబ్రతికెదనునికను॥ నా ॥
వాసిగరాఘవేంద్రుడు - గాచిరక్షించెవాడు- భాసిల్లుధరణిచక్రముపాలనజే

తువుగాని॥ నాముద్దు॥

వ॥ ఓరినాచిన్నికుమారా లోహితాస్యానీవుబ్రతుకుటంజేసి నేనునో
౦న నోములన్నియు సఫలమాయె కుమార॥

వ॥ ఆసమయంబున విశ్వామిత్రవిలాపం॥

ద్విపద-ముఖారిరాగము.

అహాహా నేసేయుకృత్యంబులన్నియును, తహతహలైతోచెతగనేనొ
నర్చు- తపమనుధనమూలధనముప్రతిజ్ఞ, నెపమునజెడిపోయె నేడునాకకట-
పాకశాసనుడేలప్రశ్నగావించె- నాక్రియామునుతెల్లసట్లూరకుండ, బారెడి
బండ్లకుపదములుసాచు-వీరడిపగిదివివేకంబుమాలి, పనిలేనిజగడంబుపైకెరాది
గిచి-యనఘువసిష్ఠమహామునిసింహు-గలచినాదెసకేలగవియించుకొంటి-వల
దనిసురలైనవారింపరైరి-జగతిలోపలహరిశ్చంద్రభూవిభుడు- పొగడొందనే
మితాబొగడందడేమి-బొంకకుండినానేమిబొంకిననేమి- కింకరపడిపరికింపనాకే
ల- నేలకునింగికినెఱసూత్రపెట్ట-జాలెదునాబుద్ధిసమసెనేడనుచు-వెరపింపబో
యితావెరచినయట్టి- తెరగన్యాయనింకనే తెరగిటమీద-రాఘవేం[illegible]
ణసియంద- మోఘమౌసత్కృపవుంచిందినిజము॥

వ॥ హాదైవమా నేనేలవసిష్ఠునితోశపథంబుచేసితిని [illegible]
బొంకిననాకేమిబొంకకున్న నాకేమనియూరకుండకయిప్పుడ [illegible]
బెల్లనేలపాలగునటుల నాపదదెచ్చుకుంటిని హరిశ్చంద్రునిబొంకింప నాచేత
గాలేదు, యికనేనేమిచేయుదుదైవమా॥

వ॥ హరిశ్చంద్రునిగూర్చివిశ్వామిత్రునివాక్యము॥

ద్విపద॥ బడలితివెంతయుభానుకులేశ - జడమతిబూనినీసత్యంబుపెం
పు-సొలవకనారసినేజూచుటకిట్లునలుకువబొందించినాతి[illegible]నిన్ను- వివేలవిధ
ములవెతలగుందించి- కావరంబునచాలకల్లజేసితిని, లోలతనాతప్పులోగొనిమ
నను-జాలిబోవిడిచియీసామ్రాజ్యలక్ష్మి- నెమ్మదిగైకొనినెరిమహీప్రజల- ని
మ్ములరక్షింపుమికనిద్ధచరిత, కనకవల్లీశునికరుణమీయందు- నెనయుకతంబున
మీకేమిభయము॥

వ॥ ఓహరిశ్చంద్రమహారాజా నీయొక్కసత్యవాక్యసంపన్నతనునెఱు
గంగోరినిన్ననేకకష్టములబెట్టితిని నాతప్పుమన్నింపవయ్యామహారాజా॥

వ॥ విశ్వామిత్రునిగూర్చిహరిశ్చంద్రునివాక్యము॥

ద్విపద- నాటరాగము.

అకటమునీంద్రయిట్లానతీదగునె- సకలజగన్నుతచరితుండవీవు- నీకేటి

తప్పులునిఖిలలోకములు-నీకతంబునమించె నేడునాకీర్తి - ఘనమైననీయనుగ్రహ
మునగాదె- చనుదెంచెననుబ్రోవచంద్రావతంసు- డీదేవతలుమునులీయోగివ
రులు-నీదయగాదెమన్నించిరినన్ను- చల్లనినీకటాక్షంబునామీద - నుల్లంబులో
మోదముప్పొంగజేసె-పరితాపములనెల్లబాపెసౌఖ్యముల-బరికొల్పెనింకనో
మునిచంద్రనిన్ను-వెరచుచునొకమాటవేడెద నేను- మరిచియురాజ్యంబుమళ్ళి
గొంమనకు-మెలమితోమున్నొక్కడిచ్చినదైన- పోలుపొందతాదారబోసినదై
న-సూదిమోపెడునంతచోటునాభూమి- లేదనికరపినలెక్కింపరాని-ఘనతర
మగునారకమునవెయ్యేండ్లు-నునుగుచుగ్రిమిరూపమునవసియించు-ననుధర్మ
శాస్త్రవాక్యార్థంబుగొంత-మనమునదలపోయుమామునినాధ-యేకాతప
త్రమైయెసగునీవసుధ-నీకిష్టులగువారినిల్పియేలింపు- శ్రీరాఘవేంద్రునిసేవించి
నేను-యేరీతినైననజీవింపుచుండెదను॥

వ॥ ఓవిశ్వామిత్రుడా మీరిట్లుచెప్పుటసరికాదయ్యా- నీవలనగదా నా
కీర్తిమూడులోకములయందును ప్రసిద్ధికెక్కె-నీవలననేగదా పరమేశ్వరుడు
మొదలగుదేవతలనెల్లజూడగలిగె నీకుదారబోసినరాజ్యమునాకుమరలనక్క
రలేదయ్యా నీయిష్టమువచ్చినవారి కెవరికైనను రాజ్యము నిచ్చివేయవయ్యా
మునీంద్రా॥

వ॥ హరిశ్చంద్రునిగూర్చివిశ్వామిత్రునివాక్యము॥

ఉ॥ నావుడుమెస్సెయ్యెనరనాథశిరోమణియట్లసేయుదున్। నీవుము
దిష్టసుతాపతివినిన్ను। బిముంబుననిల్పెదన్ ధరి। త్రీవలయంబుసర్వమును దేజముబ
ర్వగనేలుచుండుమీ। నావచనంబుమోఘముమనంబునసంశయమింకనేటికిన్॥

వ॥ ఓహరిశ్చంద్రమహారాజా నీవుచెప్పినట్టిమాటలు బాగుగనుండలే
దయ్యా నేనే నీరాజ్యమును నీకు మరల నిచ్చుచున్నాను నీవుపుచ్చుకొని రా
జ్యమేలుము మహారాజా॥

గీ॥ ఇందుకొడబడకుంటివేనృపవరేణ్య। పూనిబొంకితినని పొమ్ముపోవ
కున్న। నరసినేనెట్లుచెప్పితినట్లచేసి। కీర్తిపొందుముసత్యవిస్ఫూర్తి మెఱయ॥

వ॥ హోహరిశ్చంద్రమహారాజా నేనుచెప్పినట్లు చేయకుంటివేని నేను
బొంకితినని చెప్పిపొమ్ము చెప్పవైతివేని రాజ్యమేలుము మహారాజా॥

క॥ మునుదేవసభామధ్యం। బుననాచేసినప్రతిజ్ఞభూవరతప్పం। జను
నెప్రతిజ్ఞాభంగం। బునకంటెనుదురితమెద్దిబుద్ధిదలంపన్॥

వ॥ నేనుచేసినప్రతిజ్ఞాభంగంబగును కావున నేనుచెప్పినట్లుచేయవ
య్యామహారాజా॥

చ॥ నలినసుహృత్కులీనపదునాల్గుమహాయుగముల్వసుంధరా। స్థ
నధీశుగానినుమదంబుననిల్పెదనంచుబూనినే। బలికినవాదనాప్రతినప్రోధివ
హింపగనంతకాలమున్। జలధిపరీతభూతలముసర్వమునేలుప్రజానురాగివై॥

వ॥ పదునాలుగుమహాయుగములునీవురాజ్యమేలునట్లు చేయుచున్నా
ననినాప్రతిజ్ఞాప్రకారముజేయవయ్యారాజేంద్రా॥

క॥ మరిమీదబాకశాసను। సరిగద్దియనొగిజతుర్దశమహామన్వం। త
రములునిలిపెదననినే। దిరమారగబలికినాడత్రిదశులువినగన్॥

క॥ అందాకనుండుమదికా। నందంబునబొందినీవునాకంబునసం। క్రంద
నుమాటుటగద్దియ।నిందుకళాధరునియానయికనేమందున్॥

కందార్థం॥ శరణువసిష్ఠమునీంద్రా। శరణుఅరుంధతీసతీశసద్గుణసాం
ద్రా। గురువరనీదర్శనమున। పరమపవిత్రుడనునైతిపన్నగా। యింకేమికో
దువలెన్నగా। మన్ననమరనాయున్నయడఘున। సన్నయెరిగిసుప్రసన్నుడ
నైతివాపన్నగా॥

వ॥ ఓవసిష్ఠమహామునివరా మీయాశీర్వాదమువలన మాకేమియు ద
క్కువలేదయ్యామునీంద్రా॥

చ॥ పరుసముతోడమోపిసులభంబుగలోహముకాంచనంబుగా। బరు
వడిజేసినట్లవిరపాయతపోమహానుభావబం। ధురుడవుగాధినందనునితో
డుతననొప్పయించిసత్యసు। స్థిరతరకీర్తిమంతునిగజేసితిరెంతయుసత్కృ
పామతిన్॥

వ॥ ఓవసిష్ఠుడా విశ్వామిత్రునితోగూడ నన్నుజేర్చి సత్యవాక్యపరిపాల
కుడనుకీర్తివచ్చునట్లుగానాకుజేసితివిమునీంద్రా॥

వ॥ హరిశ్చంద్రునిగూర్చివసిష్ఠువాక్యము॥

ఉ॥ శ్రీకరసత్యవైభవవశీకృతచంద్రకళావతంసయి। ఖ్యాతులకీర్తినీ
కతనవన్నియమించెధరిత్రిమీద। సుశ్లోకుడవీవునీకుగలసూనృతధైర్యవివేకదాన
రేఖాకలితప్రతాపములుగన్గొనమెవ్వరియందునెచ్చటన్॥

వ॥ ఓహరిశ్చంద్రమహారాజా నీకుగలసత్యవాక్యధైర్యవివేకముల నె
న్నుటకెవరికినిశక్యముగాదు మహారాజా॥

క॥ అనఘాత్మనాపురోహితు। డనియంతయునాదరించియరుదుగ
నాచే। సినప్రతిజ్ఞదప్పకుండగ। ననుగెలిపించితివిత్రిభువనంబులెరుంగన్॥

వ॥ ఓహరిశ్చంద్రమహారాజా నన్నాదరించి నాప్రతిజ్ఞాభంగము గా
కుండునట్లు నన్నుగెలిపించితివిమహారాజా॥

వ॥ వసిష్ఠునిగూర్చి హరిశ్చంద్రవాక్యము॥

క॥ భూతలనాథులలోపల । నాతతముగుకీర్తి నేగ్రతాధ్యుడ నైతిన్। మీతలపానతియిండిక। నేతెరగుననడతునుచిత మెయ్యదినాకున్॥

వ॥ వసిష్ఠమునీంద్రామీయాజ్ఞాప్రకారమునడుచుకొనుచున్నాను ఆనతిందుమునిశ్రేష్ఠా॥

వ॥ హరిశ్చంద్రునిగూర్చివసిష్ఠువాక్యము॥

క॥ ఈకౌశికమునిపుంగవు। డేకరణిన్నాలగుమనిమె నేపారంగా। నాకరణినమెలగందగు। నాకాధిపసదృశయిదియనాదుతలంపున్॥

వ॥ యీవిశ్వామిత్రుడెట్లు చేయుమనుచున్నాడో అదేప్రకారముగనడవవయ్యా రాజేంద్రా॥

వ॥ వసిష్ఠువాక్యము॥

సీ॥ మదనారిపసుపునమణికుంభములవియన్న దివారిచెప్పించినరవరేణ్య। జానొందమంగళస్నానంబుచేయించివరవస్త్రబహువిధాభరణగంధ। మాల్యాదివస్తుసామాగ్రిచే నెంతయుశ్రీలుమీరగనలంకృతులొనర్చి। చంద్రకాంతశిలావిశాలవితర్దికోపరిభాగమునజాలప్రభుతిమీర। మేరుశిఖరంబుతోడుతమే ... సింహాసనంబునబరగనునిచి। యగ్రజన్ములనుచితదానాదివిధుల। ... ంచిప్రియము వెలయ॥

... దు శేఖరకృపావిశేషంబునవిశ్వంభరామండలంబునసమస్తంబును మోదంబున నేలుచుండమనిసమగ్రవైభవంబున బట్టంబుగట్టిరాసమయంబునగమలాసనాదిగీర్వాణులునువసిష్ఠవిశ్వామిత్రగౌతమకణ్వజమదగ్నిప్రముఖసంయమిజనంబులును ననేకప్రకారంబులనాశీర్వచనంబుచేసి మంత్రాక్షతంబులిడిరప్పుడు॥

సీ॥ దివినాదితేయవాదిత్రముల్ ఘోషించెవిరిసెనుఝల్లునవిరులవాన। గంధర్వకామినిగానముల్ విలసిల్లెనప్సరస్త్రీలునాట్యంబుచెలగె। నత్యంతసౌరభశైత్యమాంద్యంబులుమలయానిలమువీచెగలయదిశల। దహనుడొప్పారెబ్రదక్షిణార్చులచేతసినచంద్రధీతులేవుచూపె। భుజగవంశాధినాథదిగ్గజవరహాకూర్మకులపర్వతంబులుకుతలబారె। మెడల్లవిశ్రాంతిమాయించె నెలమిదొలగ। సకలజీవులుపొందలిరిసమ్మదమున॥

వ॥ విశ్వామిత్రుండను తానుసిద్ధాశ్రమమునతపంబుజేసి సంపాదించినతపఃఫలంబంతయును పరమేశ్వరుడు మొదలగు దేవతలెరుగునటుల హరిశ్చంద్రునకుధారవోసె॥

వచనం॥ హరిశ్చంద్రునిగూర్చివిశ్వనాథునివాక్యము.

గీ॥ చంద్రయశుడవునాహరిశ్చంద్రయిపుడు । నీవుసాకేతపురమునకేగుమింక । హరివిరించిపురందరాద్యమరవరులు। గొలువవెంచేతుకైలాసకుధరమునకు॥

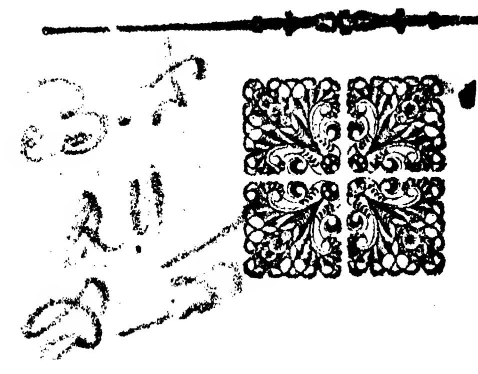
వ॥ ఇట్లుపరమేశ్వరుడువసిష్ఠవిశ్వామిత్రులు మొదలగువారు వారివారినిలయంబులకేగినతోడనేహరిశ్చంద్రమహారాజుపుత్రకళత్రసమేతంబుగా బదునాలుగుయుగంబులురాజ్యంబేలుచుండె॥

మంగళహారతి.

బిలహరిరాగం- అటతాళం.

మంగళాహారతివ్వారే- రాఘవేంద్రునకు॥ మంగళా॥ సంగతినిశరణాగతులబ్రోవంగదలచి- జగంబులోనపతంగకులమునబుట్టి- శ్రీరఘుపుంగవుండనవెలయుస్వామికి॥ మంగళా॥ గాధినందనుయాగము- రక్షణజేసికౌతూహలమునొంది, పాదరాజమునరాతినాతిగయాదరించిపురారిధనువు విరోధివగణముజూడతెగగొట్టిమైథిలినిగైకొన్నస్వామికి॥మంగళా॥ పరశు ... చి-జనకునియాజ్ఞనరిగికానలజేరి- ధరణిసుతనెడబాసిశబరిని ... తారావరునిపించమణంచి రాజ్యముతరణిజునకునొసంగుస్వా ... ఆంజనేయులచేతను-జానకివార్తలన్నియువినెనంతను- అం ... షణుమంజుభాషలనాదరించిను - రంజితంబుగలంకకునుతగరాజవని తన్నేలుస్వామికి॥ మంగళా॥ పారావారముదాటేను - దానవులనెల్లానీరుశాయగాగోరెనూ- ఘోరసమరములోనరావణకుంభకర్ణులగూల్చిసీతను-యారడించివిమానమెక్కి-యయోధ్యజేరినముద్దుస్వామికి॥ మంగళా ॥ శ్రీతిరువల్లూరాను-వెలసిసాధులనుచేపట్టిరక్షించేనూ- యీతనికిసరిసాటిదైవములేందు వెదకినలేరు - శ్రీవిఖ్యాతిమీరగజానకిపట్టాభిషేకంబైనస్వామికి ॥ మంగళా॥

హరిశ్చంద్రమహారాజునాటకము- సంపూర్ణము.

END OF
TITLE